

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

KRISTINA DUBIKOVAITĖ

JURBARKO RAJONO SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS PLĖTROS
GALIMYBIŲ TYRIMAS TAIKANT KOKYBINIUS IR KIEKYBINIUS
METODUS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Arvydas Guogis

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS	3
1. VIETОВIŲ SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	5
1.1 Vietovių socialinio ir ekonominio vystymosi pagrindinės apibrėžtys	5
1.2 Vietovių socialinę ir ekonominę būklę įtakojantys veiksniai ir jų vertinimas	10
1.3 Regioninės politikos įtaka vietovių būklei	16
1.4 Kiekybinių ir kokybinių metodų taikymas vietovės būklės tyrime	19
1.5 Scenarijaus kūrimo teoriniai aspektai	21
2. JURBARKO RAJONO SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS DIAGNOZĖ	25
2.1 Tyrimo metodika	25
2.2 Jurbarko rajono pilotinių vietovių charakteristikos	27
2.3 Jurbarko rajono socialinės ekonominės būklės vertinimas ir analizė.....	29
3. JURBARKO RAJONO KAIMO VIETОВIŲ PLĖTROS SCENARIJAI	42
3.1 Pilotinių seniūnijų SSGG analizė.....	42
3.2 Pilotinių seniūnijų strateginės kryptys ir išvalgų scenarijai.....	47
3.3 Pilotinių seniūnijų būklės priežasčių ir pasekmių sistemos modeliai.....	51
IŠVADOS	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS	58
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	61
SANTRAUKA	63
SUMMARY	64
PRIEDAI	65

IVADAS

Pastaruosius keletą metų Lietuvoje sparčiai didėjantys ekonominio augimo tempai palieka vis ryškesnius skirtumus tarp kaimo ir miesto vietovių. Kaimo socialinis ir ekonominis potencialas iki šiol nėra visiškai atpažįstamas ir nepakankamai naudojamas vietovių socialinei ekonominei plėtrai užtikrinti. Neefektyvus viešasis administravimas neigiamai įtakoja kaimo vietovių vystymąsi. Vietovių socialinei ekonominei būklei įvertinti praktikoje naudojama rodiklių sistema apimanti keturias pagrindines dimensijas. Rodikliai leidžia įvertinti vietovės išteklius ir jų panaudojimo efektyvumą. Tačiau statistiniai duomenys apie socialinę ekonominę būklę seniūnijų lygmenyje nėra renkami, todėl tyrimams plačiau taikomi kokybiniai metodai. Remiantis vietos galimybių ir perspektyvų tyrimų analize galima priimti racionalesnius viešojo administravimo sprendimus, formuoti efektyvesnę regioninę bei nacionalinę politikas.

Tiriant kaimiškųjų seniūnijų endogeninės plėtros išteklius bei vertinant pilotinių seniūnijų gyventojų nuomonę, buvo siekiama kiekybiniais ir kokybiniais metodais nustatyti vietovės socialinį ekonominį išsivystymo lygį bei įvertinti šių metodų santykį viešajame administravime. Tokio tyrimo rezultate, įvertinus vietovės potencialią, naudojantis kokybiniais metodais gauta informacija, galima kurti plėtros scenarijus, padėsiančius seniūnijoms racionaliau panaudoti socialinius ekonominius išteklius, pateiksiančius ateities vaizdą, skatinant kryptingus kaimo kokybinius ir kiekybinius ekonominius socialinius pokyčius, nukreiptus į gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą. Paskutinėje darbo dalyje pateikiami kokybinių tyrimo rezultatų išraiškos siūlymai ir privalumai viešajame administravime, lyginant su kiekybiniais metodais.

Renkant duomenis empiriniam tyrimui dalyvavau „Kaimiškųjų vietovių įtakos Lietuvos regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai“ tyrime, nustatant kaimiškųjų vietovių ekonominę ir socialinę būklę ir vystymosi netolygumus bei projekte „HINTERLAND, kaimiškojo regiono erdvinės plėtros galimybės sprendžiant nuosmukio problemas“.

Darbo objektas – Jurbarko rajono Juodaičių, Veliuonos ir Viešvilės seniūnijų socialinės ir ekonominės plėtros galimybės taikant kiekybinius ir kokybinius metodus.

Darbo tikslas – nustatyti socialines ir ekonomines plėtros galimybes Jurbarko rajono pilotinėse seniūnijose taikant kiekybinius ir kokybinius metodus.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti vietovių socialinio ekonominio vystymosi teorinius dėsnius;
2. Išanalizuoti kiekybinių ir kokybinių metodų pritaikomumą viešojo administravimo tyrimuose;

3. Ištirti Jurbarko rajono pilotinių seniūnijų socialinę ir ekonominę būklę naudojant kiekybinius ir kokybinius metodus;
4. Įvertinti Jurbarko rajono pilotinių vietovių socialinę ir ekonominę būklę remiantis kiekybiniais ir kokybiniais tyrimo rezultatais;
5. Pateikti Jurbarko rajonų pilotinių seniūnijų plėtros scenarijus.
6. Pateikti kokybinių duomenų taikymo galimybes viešajame administravime.

Darbo metodai: pirminių ir antrinių duomenų analizė, turinio analizė, fokus grupių interviu, anketinė apklausa, palyginimas, loginė analizė ir sintezė.

Tyrimo laikotarpis: 2002 – 2007 metai.

1. VIETОВIŲ SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1. Vietovių socialinio ir ekonominio vystymosi pagrindinės apibrėžtys

Lietuvoje, kaip ir kitose Rytų bei vidurio Europos šalyse yra išryškėjusi kaimo vystymosi problema. Kaimo vietovių savitumas ir ekonominio bei socialinio potencialo ribotumas, lemia, kad kaimo vystymasis nėra savaiminis procesas. Šis procesas yra skatinamas vyriausybių, kitų vietos institucijų bei organizacijų. Kaimo plėtros skatinimo pagrindinis tikslas – sukurti palankias ekonomines ir socialines sąlygas veiklai kaime plėtoti ir gyventojų užimtumui didinti.

Mokslinėje literatūroje pateikiama daugybė skirtingų plėtros apibrėžimų. Paprastai skirtinga plėtros koncepcija pateikiama priklausomai nuo erdvinio konteksto, kuriame ji vartojama. Nemažai autorių plėtrą apibūdina per šiandieninės kartos poreikių vystymą, turintį patenkinti dabartinius poreikius, nesukeliant pavojaus ateities kartoms.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymo projekte kaimo vietovė aiškinama kaip gyvenamoji vietovė, kurios gyventojų skaičius neviršija 6 tūkstančių. Atsižvelgiant į socialinių ekonominių veiksmų svarbą plėtrai, siekiant subalansuotos plėtros, svarbu apibrėžti ne tik vietovės bet ir regiono sampratą. Regioną Lietuvių kalbos žodynas apibrėžia kaip geografiškai, kultūriškai ar kaip nors kitaip apibrėžtą valstybės teritorijos integralią dalį, pakankamai vienaalytę verslo šakų požiūriu, kurioje įgyvendinama nacionalinė regionų plėtros politika ir teikiama pagalba, atitinkanti regiono plėtros tikslus ir uždavinius.

Kaimo vietovių plėtrą J. Čaplikas, Č. Christauskas ir V. Pūkas apibrėžia kaip kaimo sistemos elementų kiekybinį gausinimą ir jų (taip pat ryšių) kokybės tobulinimą, remiantis mokslo ir technikos pažangos rezultatais, siekiant įgyvendinti racionalios kaimo veiklos tikslus, kartu išsaugant ir praturtinant pozityvųjį kaimo gamtinį, materialinį ir dvasinį paveldą. Bene plačiausiai literatūroje vartojami terminai kaimo plėtrai apibūdinti apima apgalvotą tolydžių ekonominių, socialinių, politinių, kultūrinių ir aplinkos pasikeitimų raidą, sudaryta tam, kad pagerinti vietos gyventojų gyvenimo kokybę (V. Atočiūnienė, 2004).

Pastebima, kad visuotinai priimtino ekonominės plėtros apibrėžimo nėra. Remiantis grynai ekonominiais samprotavimais, sąvoka „plėtra“ reiškia ekonomikos sugebėjimus pasiekti ir išlaikyti metinius bendro nacionalinio produkto (BNP) augimo tempus. Regionų raidos ekonominį ir gyvenimo kokybės lygį galima pamatuoti taikant BVP rodiklį. Šis raidos lygis yra labai skirtingas atskiruose regiono rajonuose. Be to, tai gana siauras „plėtros“ sąvokos

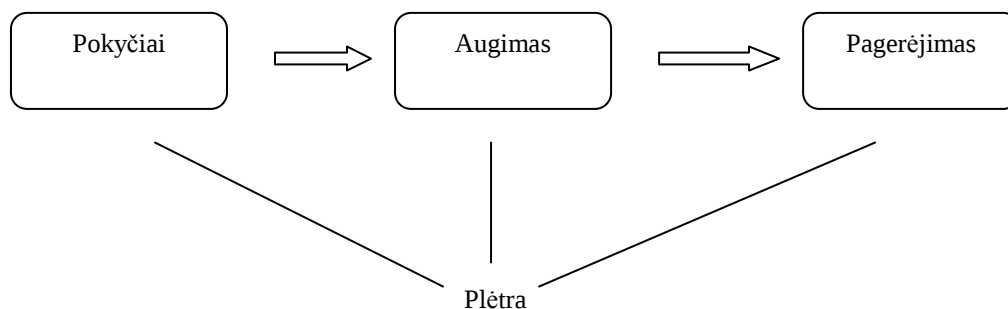
aiškinimas. Todaro teigia, kad norint sužinoti, ar ekonomika vystosi, būtina atsakyti į tokius klausimus:

- Ar sumažėjo skurdo lygis?
- Kaip pasikeitė nedarbo lygis?
- Koks nelygybės lygis? (Todaro, 1997)

Jeigu visi trys rodikliai pagerėjo, palyginus su pradiniu lygiu, tai situacija, be jokios abejonės, yra augimo stadijoje. Tačiau, jeigu vienas, du, ar net visi trys rodikliai pablogėjo, tai kalbėti apie šalies augimą nėra prasmės, net jeigu pajamos vienam gyventojui išaugo dvigubai. Pavyzdžiui, 1960–1970 metais nemažai besivystančių šalių pasiekė gana aukštą pajamų augimo tempą vienam gyventojui, tačiau užimtumo padėtis, turto paskirstymas bei gyvenimo sąlygos tarp skurdžiausių gyventojų sluoksnių pagerėjo nežymiai, nepasikeitė, arba net pablogėjo. Atsižvelgiant į bendrąjį nacionalinio produkto rodiklį šios šalys vystėsi, tačiau remiantis naujais rodikliais (skurdo ir užimtumo lygiu) apie šalies plėtrą teigti negalima.

Todėl plėtrą reikia nagrinėti kaip daugiaplanį procesą, kuris veda prie radikalių permainų socialinėse, institucinėse, administracinėse struktūrose, žmonių elgsenoje, taip pat prie spartėjančio ekonomikos augimo bei skirtumų panaikinimo (Šimkevič, Bagdzevičienė, 2002).

Tokiu būdu šiuolaikinę plėtos sampratą Filipovas ir Avdejeva (2000) nagrinėja per trijų tarpusavyje susijusių kriterijų – pokyčiai, augimas, pagerėjimas – prizmę (žr. 1 pav.).

1 pav. Šiuolaikinė plėtos samprata

Ekonominė plėtra yra neatsiejama nuo ekonomikos augimo teorijų. Kad ekonominė plėtra tiesiogiai veikia turto kūrimo procesą, tam suprasti geriausia yra peržvelgti ekonominės veiklos komponentus, kurie yra: darbo jėga, technologija, infrastruktūra, finansinis kapitalas bei vadovavimas. Šie komponentai yra nuolat veikiami išorinės aplinkos, o tai įtakoja patį plėtos procesą. Savo ruožtu ekonominis nuosmukis turi labai didelę įtaką socialinės raidos teritoriniams netolygumams. Todėl kalbant apie socialinę bei ekonominę raidą, dažnai susiduriame su teritorinės raidos sąvoka.

Bendrai kalbant apie ekonominę vystymąsi, kuris apima ir socialinę sferą, kaip apie procesą, svarbiausia paminėti teikiama nauda, gerovę ir geresnio gyvenimo sukoncentravimą.

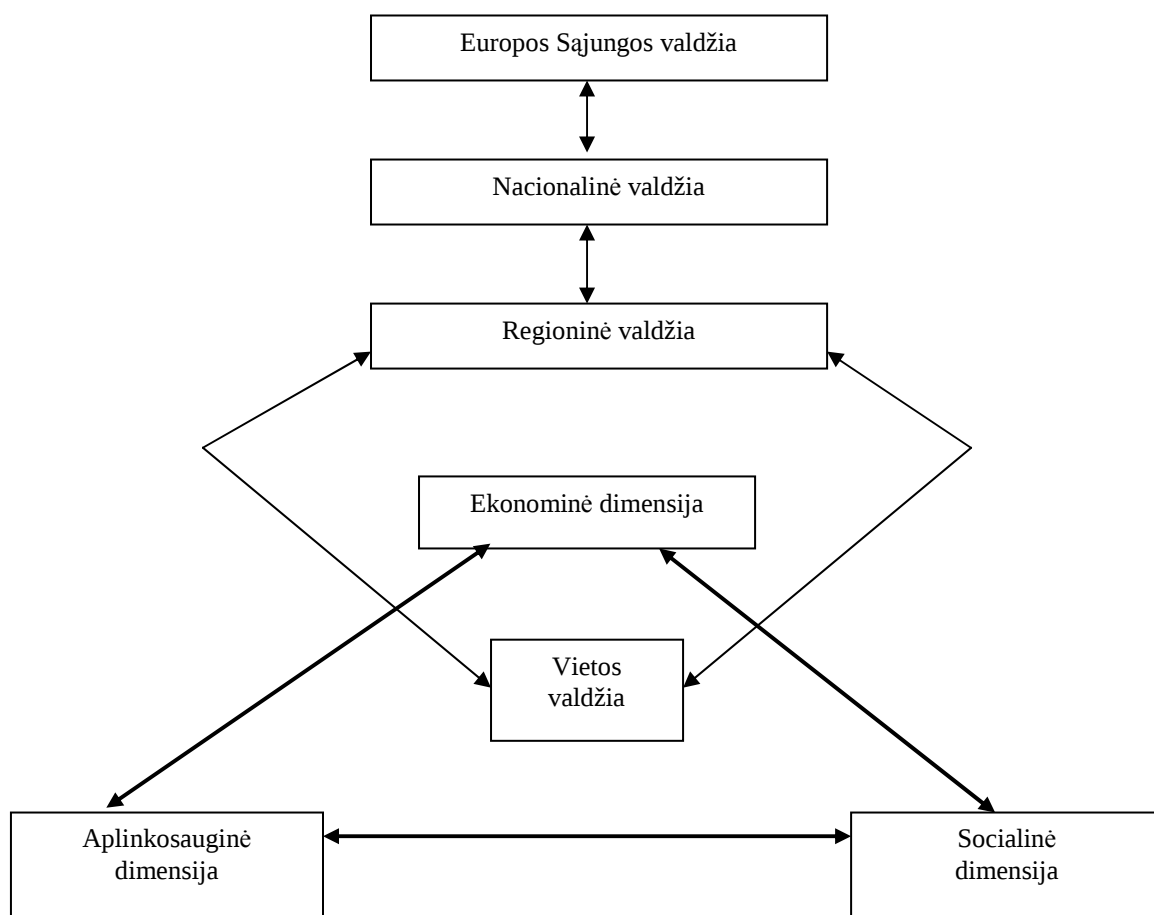
Vietovių socialinės ir ekonominės plėtros ir raidos sąvokos daugeliu atvejų nėra tapatinamos. Tačiau jų apibrėžtys labai panašios. Plėtra aiškinama kaip plėtimasis, plėtotė, raida (Lietuvių kalbos žodynas, 2005). Iš esmės plėtros sąvoka suprantama ir aiškinama per raidą, o raida per plėtotę, laipsnišką kilimą. Bendriausia prasme raida suprantama kaip savaiminė vietovių būklės kaita (galima tiek gerąja, tiek blogąja linkme), o plėtra – daugiau reguliuojamas raidos procesas aplinkai ir visuomenei palankia kryptimi.

Vietovių socialinės ir ekonominės raidos sąvoka glaudžiai siejasi su vystymusi ir plėtra. Faktiškai darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkos apsauga, ekonominis vystymasis ir socialinis vystymasis (Juknys, 1993). Darnaus vystymosi (sustainable development) sąvoką buvo bandyta apibrėžti įvairiai – harmoningas vystymasis, tausojantis vystymasis, tvarus vystymasis, tvari plėtra, subalansuota raida, subalansuotas vystymasis, subalansuota plėtra ir t.t. Vystymo bendradarbiavimo 2006-2010 metų politikos nuostatuose darnaus vystymosi sąvoka apibrėžiama kaip visuotinės gerovės siekimas, derinant aplinkosaugos, ekonominius ir socialinius visuomenės tikslus, neperžengiant leidžiamų poveikio aplinkai ribų (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. Birželio 8 d. Nutarimas, 2006). Vystymasis be augimo faktiškai yra galutinis darnaus vystymosi siekis (Juknys, 1993).

Literatūroje pateikiama neviena darnaus vystymosi sąvoka ir analizė, tačiau atliktų mokslinių tyrimų susijusių su kaimo darniu vystymu yra nedaug. Šios koncepcijos apibrėžimą sudėtinga vertinti, kai tai yra susieta su kaimiškąja vietove, nes dažnai jis yra nukreiptas į sektoriaus politinius tikslus (Tools and Methods for sustainable development of the rural territories, 2006). Neįvardijant apibrėžimo, yra svarbu atskirti rodiklius, kurie parodo kaip turi būti pasiektas tolydus vystymasis.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2003 metų sausio 31 dienos posėdyje “darnus vystymas(is)” buvo patvirtintas kaip oficialus lietuviškas “sustainable development” termino atitikmuo. Ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių skirtingų kartų bei skirtingų regionų interesų derinimas iš tiesų gerai atspindi šio termino esmę.

Nors kaimiškųjų vietovių plėtra yra dalis bendrų šalies planų ir strategijų bei visos Europos Sąjungos plėtros tikslų, tačiau svarbu atsižvelgti į konkrečios vietovės specifines charakteristikas, kurios ne visada yra panašios net tame pačiame regione. Kita svarbi aplinkybė yra tolydžios plėtros dimensijų – socialinės, ekonominės, aplinkosauginės – tolygumas. Schematišką įvairių tolydaus vystymosi komponentų vaizdą galime matyti 1 pav., kur kiekvienas taškas trikampyje rodo vieną iš dimensijų. Schema atspindi sprendimų priėmimo mechanizmą.

2 pav. Tolydaus vystymosi elementai (parengta pagal: Tools and Methods for sustainable development of the rural territories, 2006)

Tolydaus vystymosi komponentai pavaizduoti 2 pav. Rodo, kad tik jų subalansuotas veikimas ir priklausomybė vienas nuo kito gali užtikrinti tolydžią plėtrą. Svarbus šios koncepcijos elementas yra valdžia, kuri šiame procese yra centrinėje pozicijoje. Vietos valdžios blokui šiuo atveju galime priskirti ir kaimo bendruomenines organizacijas, vietos veiklos grupes (toliau VVG) ir kitus vietos plėtros veikėjus. Šie vietos valdžią apimantys elementai inventorizuoja ir derina vietos veiklos išteklius. Regioniniai sprendimai yra įgyvendinamos politikos dalis ir yra neatsiejama dalis ūkio šakose bei socialinėje srityje. Aukštesniosios schemoje pavaizduotos valdžios atlieka strateginių sprendimų, politikos formavimo ir įgyvendinimo funkcijas. Lietuvoje regioninė politika suprantama kaip valstybės įgyvendinama regionų atžvilgiu diferencijuota veikla, kuria siekiama subalansuoti visų šalies regionų socialinės ir ekonominės plėtros sąlygas (Burneika, Bagočiūtė, 2002). Pastaroji koncepcija įtakoja proceso elementus, apjungia plėtros veikėjus ir sieja juos bendrai veiklai priimant sprendimus.

Pastaruosius penketą metų Lietuvos kaimiškųjų vietovių socialinės ir ekonominės raidos problemos yra sprendžiamos vietovių ar regionų plėtros tikslu. Regionų plėtrai skirtos

politikos parengimo ir įgyvendinimo prasmė yra ta, kad jos pagrindą turi būti išspręstos regionui, vietovei ir kartu visuomenei svarbios socialinės ir ekonominės raidos problemos (Melnikas, 2003). Šis teiginys kartu reiškia ir tai, jog pati politika turi būti orientuota į infrastruktūros kūrimą ir į socialinės ekonominės raidos problemų sprendimą vietos lygmenyje.

Kiekviena kaimiškoji vietovė, turi būdingus socialinės ir ekonominės raidos prioritetus, kurie išreiškia atskirai vietovei būdingą specifiką verslo, kultūros bei švietimo, mokslo ir kitose srityse. Todėl būtent esamų intelektualinių, gamtinių ir kitų išteklių, gamybos, kapitalo racionalus panaudojimas vietovėje užtikrintų aukštesnę kuriamo visuminio produkto kokybę, kartu įvairiapusiškai skatinant eksportą ir plėtojant socialinę ekonominę gerovę. Kitaip sakant, socialinis ekonominis vystymasis labiausiai priklauso nuo vidinių išteklių, jų panaudojimo. Todėl siekiant tolygios kaimo ekonominės ir socialinės plėtos, būtina didinti kaimo žmonių gebėjimus dirbti rinkos ekonomikos sąlygomis, gerinti šviečiamąją veiklą, daugiau dėmesio skirti mokymui, konsultavimui (Konsultavimo sistemų plėtra integruojantis į Europos Sąjungą, 2003).

Dešimtmečio viduryje Lietuvoje prasidėjusio ekonomikos augimo priežastis – išteklių perkėlimas iš nenašios pramonės ir žemės ūkio į našesnę paslaugų sritį – lėmė Lietuvos apskričių ekonomikos raidos skirtumus (Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 2000, 2000). Šie raidos netolygumai pasireiškia dideliu gyventojų užimtumo, gyvenimo sąlygų, išsilavinimo lygio skirtumais (Mačys, 2006). Ši priežastis yra viena svarbiausių vietovių socialinės ekonominės raidos plėtojimui.

Panašūs ekonominiai raidos aspektai nagrinėjami ir šalies mastu, vis dar neparodo tikrosios kaimiškųjų vietovių situacijos socialiniu bei ekonominiu požiūriu. Ypatingai kalbant tiek apie tradicinius socialinės raidos aspektus, tiek apie visuomenės santykius, socialinės atskirties ištakas bei jų pobūdį, savižudybių problemą, aplinkos būklę ir kitus aktualius socialinės raidos klausimus, padėtis kaimo vietovėse ir mažuose miestuose dabar yra daug blogesnė nei dideliuose miestuose. Todėl socialinės ekonominės raidos rodikliai šalies ar regionų mastu, negali būti priskiriami atskiroms kaimiškosioms vietovėms.

Ekonominis vystymasis ir plėtra vaidina labai svarbų vaidmenį kaimiškųjų vietovių vystymesi. Ekonominė plėtra visų pirma aprūpina bendruomenę finansiniais ištekliais, kurie yra būtini norint vystyti kitus poreikius. Kartu su efektyviu išteklių panaudojimu bei jų augimo užtikrinimu ekonominė plėtra apima politinį ir institucinį mechanizmus, kurie būtini gerinant gyvenimo sąlygas (Šimkevič, Bagdzevičienė, 2002).

Vietovės socialinis ekonominis vystymasis grindžiamas daugiaplaniu procesu, kuris veda prie radikalių permainų socialinėse, institucinėse, administracinėse struktūrose, žmonių elgsenoje, taip pat spartina ekonomikos augimą ir skirtumų mažėjimą. Vystymasis vietovei

reiškia progresą, skirtingą situaciją negu buvo prieš tai, daugiau suprantamą kaip kokybinį, o ne kiekybinį pasikeitimą. Vietovės socialinis ekonominis vystymasis apima daugumą vietovės gyvybingumo palaikymą sudarančių elementų.

1.2 Vietovių socialinę ir ekonominę būklę įtakojantys veiksniai ir jų vertinimas

Bendrojoje žemės ūkio politikoje vis didesnis dėmesys skiriamas kaimiškųjų vietovių plėtrai, vystant ekonominius ir socialinius kaimo poreikius. Pastaruoju metu visoje Europoje kaimo politika sparčiai keitėsi. Vietovių plėtra daugiau ar mažiau buvo ir yra įtakojama radikalių pasikeitimų žemės ūkyje, bendroje šalies ekonomikoje ir kitų vidinių ir išorinių veiksnių.

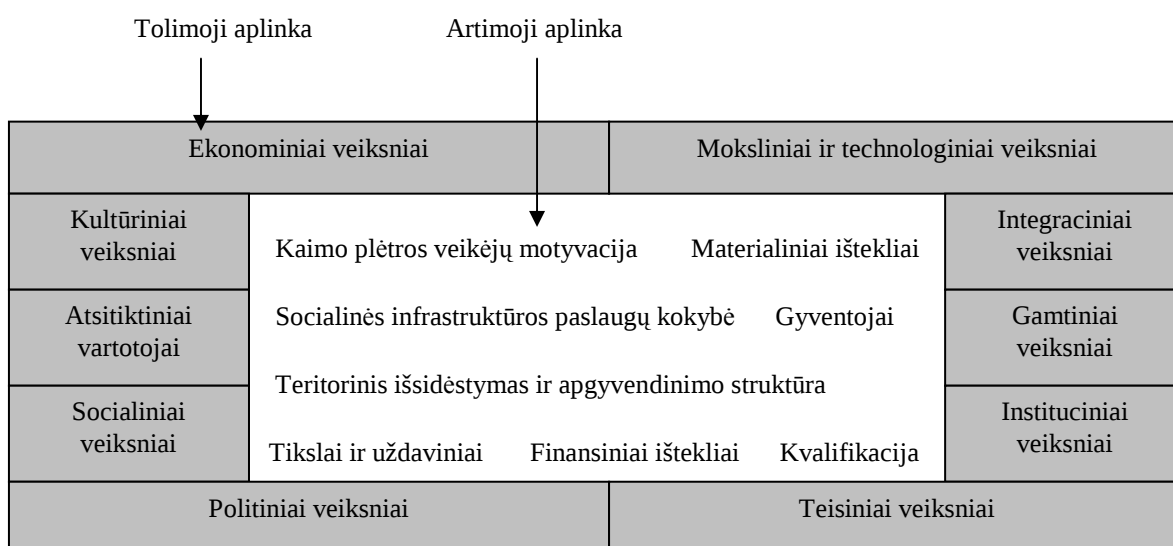
Bendrai kalbant, visa kaimiškųjų vietovių plėtra yra tarp dviejų įtakojančių erdvių: lokalios ir globalios plėtos – tarp to, ką kaimo vietovės gyventojai ar kiti kaimo plėtrą vykdančys subjektai norėtų veikti naudojant turimus endogeninius vietovės išteklius ir tarp to, kokias sąlygas jiems suteikia rinka, kiek yra palanki politika bei siūloma parama iš išorės. Dėl šių priežasčių yra svarbu suprasti kokia linkme įvairūs veiksniai lemia kaimo plėtos procesą, kuris negali būti vien tik savaiminis jau vien dėl to, kad šiuo metu jis nėra tam gyvybiškai pajėgus (Atkočiūnienė, 2004). Jis yra nuolat skatinamas ir koordinuojamas įvairių plėtos veikėjų bei veikiamas vidinių ir išorinių veiksnių.

Vietovių plėtra Lietuvoje dar neišsivaizduojama kaip savaiminis mechanizmas. Pirmiausiai taip yra dėl to, jog kaimo socialinis ekonominis potencialas nėra pilnai identifikuotas ir nepakankamai naudojamas vietovių plėtrai užtikrinti. Tačiau žmogaus veikla taip pat ne visada lemia norimą pasiekti rezultatą dėl to, jog jai įtakos turi taipogi daugelis veiksnių. Todėl veiksnius, turinčius įtakos kaimo plėtrai galima sugrupuoti į egzogeninius ir endogeninius. Egzogeniniai (*išoriniai*) veiksniai – tai nuo konkretaus individo nepriklausantys veiksniai, kurių jis negali reguliuoti tiesiogiai (The American Heritage Dictionary, 2004). Jie apima ekonominius, socialinius, demografinius, geografinius, politinius veiksnius. Endogeniniai (*vidiniai*) veiksniai – tai nuo konkretaus individo priklausantys veiksniai, kuriuos jis gali kontroliuoti. Jiems galima priskirti psichologinius veiksnius, gyventojų vidines vertybes, nuostatas ir pan. Bei materialinius vietovės išteklius. Būtent šių minėtų veiksnių panaudojimas ir turi įtakos vietovių plėtrai.

Kaip jau buvo minėta endogeninius išteklius gali reguliuoti pats žmogus. Materialiniai vietovės ištekliai yra priskiriami endogeniniams veiksniams. Vietovės endogeniniai ištekliai yra plėtos potencialas, kuris naudojamas siekiant įgyvendinti socialinius, ekonominius, kultūrinius, aplinkosauginius kaimo plėtos tikslus (Atkočiūnienė, 2004). Todėl efektyvus vidinių išteklių panaudojimas teigiama linkme veikia vietovės vystymąsi. Toks išteklių panaudojimas gali

sukurti pridėtinę vertę, išryškinti savitumą ir unikalumą, tokiu būdu plėtodamas ekonominę vietovės būklę. Tačiau čia persipina ir socialinis pradas, kaip racionaliai kaimo plėtrą vykdomas subjektas sugebės panaudoti turimus išteklius. Būtent tai ir nusako socialinės ir ekonominės sričių persipynimą ir neatskiriamumą vietovės plėtroje.

Socialiniai ir ekonominiai ištekliai kaip veiksniai turintys įtakos vietovės plėtrai, sudaro kompleksą tarpusavyje susijusių ryšių ir sąsajų. Tai galima traktuoti kaip darbinę veiklą, kuri sukuria dalį vietovės pajamų tuo padidindama visuomenės socialinį ekonominį potencialą. Tokiu atveju iš dalies galime kalbėti apie bendrą kaimo socialinę infrastruktūrą, kuri yra veiksmų kompleksas taip pat įtakojančias vietovės plėtrą (Atkočiūnienė, 2002). Kuo kaimo socialinė infrastruktūra išplėtotą geriau, tuo vietovė yra geresnės socialinės ekonominės būklės. Tai galima paaiškinti tuo, kad kaimo socialinė infrastruktūra yra vienas iš esminių kaimo plėtros elementų. Todėl dauguma veiksmų įtakojančių kaimo socialinės infrastruktūros plėtrą tiesiogiai turi įtakos ir kaimo plėtrai (žr. 3 pav.).

3 pav. Socialinės infrastruktūros plėtrą lemiantys veiksniai (Atkočiūnienė, 2000)

Kaip matyti iš 3 paveikslo, artimoji aplinka yra apgaubta tolimosios aplinkos. Savo ruožtu, tai reiškia, kad artimoji, arba dar vadinama vidinė, aplinka yra priklausoma nuo išorinės, šiuos atveju tolimosios aplinkos. Pagal paveiksle pateiktų veiksmų specifiką, artimosios aplinkos veiksmus galėtume priskirti endogeniniams, o tolimosios – egzogeniniams veiksmams. Tačiau svarbu pabrėžti, kad tik šių aplinkų tarpusavio ryšys ir derinimas gali duoti teigiamus pokyčius kaimo plėtroje.

Pradedant kaimo vietovės tikslais ir uždaviniais kaip artimąja aplinka, svarbu paminėti, kad juos lemia kiti tos pačios aplinkos veiksniai, pirmiausiai tokie kaip žmonių formuojančių

tikslus savybės ir vertybės, kaimo plėtros veikėjų motyvacija, gyventojų kvalifikacija, darbo pasidalijimas ir kt. Be to, pvz. jau minėtiems vietovės tikslams įtakos turi ir tolimosios aplinkos veiksniai, kurie nėra priklausomi nuo individo ir kurių jis negali valdyti. Daugelis vadybos koncepcijų nagrinėja tolimosios aplinkos jėgas kaip valdymų sprendimų priėmėjo(ų) laisvių suvaržymus. Dažnai aplinkos jėgos konfrontuoja su poreikiu priimti sprendimą norimame neapibrėžtume. Aplinkos pokyčiai, kuriuos ne taip paprasta identifikuoti ir suprasti, turi tendenciją riboti galimybę kontroliuoti įvykių rezultatus (Baranauskienė, 2004). Todėl reikia pastoviai stebėti, tirti aplinką, kad būtų sugebama laiku sureaguoti į pasikeitimus joje. Kokia linkme veiksniai gali pakeisti situaciją ir kaip realistiškai suvokti pasikeitimo galimybes nagrinėjama paskutiniame skyriaus poskyryje apie scenarijaus metodą.

Vertinant kaimiškųjų vietovių (seniūnijų) ekonominio ir socialinio išsivystymo būklę, endogeniniai plėtros ištekliai sudaro atitinkamą rodiklių sistemą (Kaimiškųjų vietovių įtaka Lietuvos Regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai, 2006). Įvairūs autoriai formuluoja skirtingus reikalavimus kiek ir kokių rodiklių reikia parinkti vietovės būklei įvertinti. McMahon'as suformulavo tokius reikalavimus rodikliams:

- suprantamumas ir informuotumas;
- objektyvus su gyvenimo kokybe susijusių reikalų perteikimas;
- gebėjimas parodyti tam tikro laiko periodo tendencijas, ypač kai pokyčiai vyksta teigiama linkme;

- gyvenamųjų vietovių tarpusavyje palyginimas (McMahon, 2002).

Fengas ir Xu nurodo, kad:

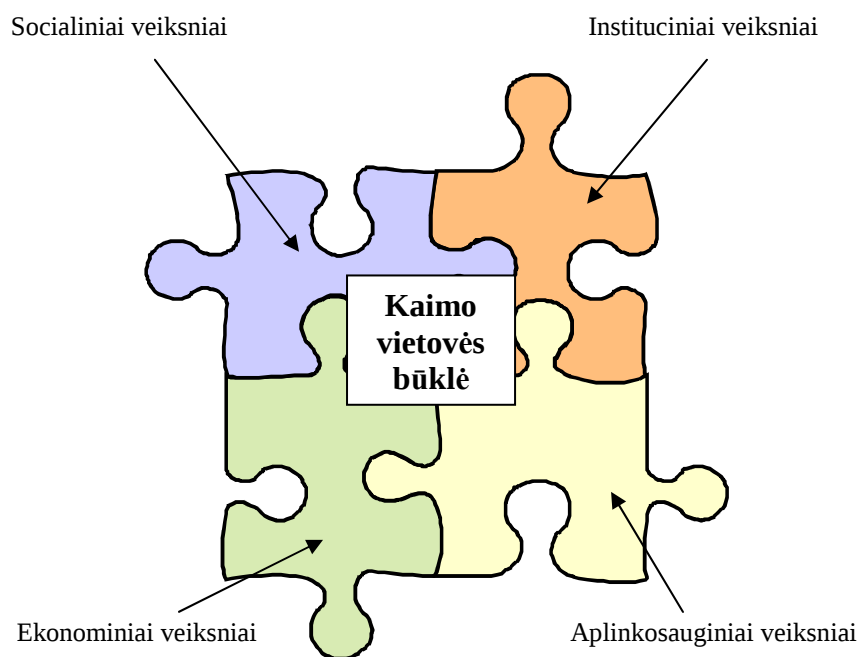
- rodiklių sistema turi perteikti visus vietovės vystymosi aspektus;
- rodiklių sistemos informacija turi būti nuosekli ir renkama iš patikimų šaltinių;
- rodiklių sistema turi būti lanksti, t.y. turėti galimybę sudaryti alternatyvias rodiklių sistemas.

Atkisson'o nuomone rodikliai turi:

- atspindėti ilgalaikes kultūrinės, ekonominės ir aplinkos būklės kitimo tendencijas;
- būti statistiškai įvertinami;
- patrauklūs vietinės – žiniasklaidos priemonėms;
- suprantami eiliniam žmogui.

Kiekvienas mokslininkas pateikia skirtingus reikalavimus rodikliams, tačiau iš esmės dauguma jų yra panašūs. Lietuvos mokslininkai rekomenduoja pasirinkti išmatuojamus rodiklius, t.y. išreiškiamus skaičiais, procentais, koeficientais; kurių duomenys oficialiai publikuojami, t.y. žinoma duomenų rinkimo metodologija, vartotos sąvokos ir apibrėžimai (Burinskienė, 2000). Tačiau praktika rodo, jog tyrimai Lietuvoje seniūnijų lygmeniu atliekami ne dažnai, dažniausiai

kokybiniai, statistinių duomenų taip pat yra labai mažai. Tiriant vietovės būklę ir ją įtakančius veiksnius šiame darbe remtasi pagrindiniais rodikliais, kuriuos Spangenberg'as išskiria kaip ekonominius, socialinius, aplinkos ir institucinius. Tačiau žinant, kad tarp daugelio skirtingų grupių veiksnių yra nemažas tarpusavio priklausomumas, tokia rodiklių sistema, apimanti minėtas keturias įtakančių veiksnių dimensijas (žr. 4 pav.) yra santykinė.

4 pav. Kaimo vietovės būklę įtakoiantys veiksniai (Atkočiūnienė, 2004)

Kaip matome iš 4 pav., vietovės būklei įtakos turi visų keturių dimensijų veiksniai. Minėtos dimensijos gali būti apibūdinamos remiantis LEADER+ programos patirtimi. Ekonominiai veiksniai turi įtakos vietovės prisitaikymui prie aplinkos sąlygų, konkurencingų produktų ir paslaugų kūrimui bei išsaugojimui (Atkočiūnienė, 2004). Socialiniai veiksniai daugiau orientuoti į kaimo vietovės gyventojų sutelktumo ir integracijos stiprinimą. Tačiau atskirti juos ir kalbėti kaip apie atskirą veiksnių kategoriją, būtų neteisinga pirmiausiai todėl, kad jie nuolat persipina. Jeigu laikytumėmės ekonominio požiūrio į kaimo plėtros turinį, galėtume teigti, jog žemės ūkis ir kita kaimo ekonominė veikla yra kaimo socialinius pokyčius lemiantys pagrindiniai veiksniai. Tačiau neapsiribojant konkrečiu požiūriu, bendra tendencija yra ta, jog socialiniai ir ekonominiai veiksniai įtakodami vietovės būklę, nuolat veikia ir vienas kitą.

Vietovės būklės kitimo tempus ir rezultatyvumą lemia nemažai veiksnių. Kaip jau buvo minėta šio poskyrio pradžioje, veiksniai gali būti vidiniai (funkcionuojantys vietovės viduje) ir išoriniai (funkcionuojantys už vietovės ribų). Remiantis Kaimiškųjų vietovių ekonominės ir socialinės būklės bei vystymosi netolygumų tyrimu, atliktu seniūnijų lygmenyje, kaimo vietovės

būklę lemiančius veiksnius galime suskirstyti į keturias dimensijas: ekonominę, socialinę, aplinkosauginę bei institucinę, kurios atitinkamai turi jas sudarančius rodiklius:

1. Ekonominio išsivystymo dimensija. Ją sudaro šie ištekliai:

- žmogiškieji ištekliai;
- investiciniai ištekliai;
- gamtiniai ištekliai;
- darbo išteklių struktūra ir kokybė;
- gyventojų užimtumas;
- verslo aplinka
- veikiančios įmonės.

2. Socialinio išsivystymo dimensija. Ją sudaro šie rodikliai:

- kaimo gyventojų demografija;
- kaimo gyventojų migracija;
- socialinės garantijos ir parama;
- skurdas ir socialinė atskirtis;
- infrastruktūra: keliai ir jų priežiūra
- viešojo keleivinio transporto paslaugos
- komunalinis ūkis
- švietimo ir ugdymo sistema
- kaimo gyventojų saugumas.

3. Aplinkos ir paveldo išsaugojimo dimensija. Ją sudaro šie rodikliai:

- Aplinkos tarša;
- saugomos teritorijos;
- ekologiniai;
- materialus kultūrinis paveldas.

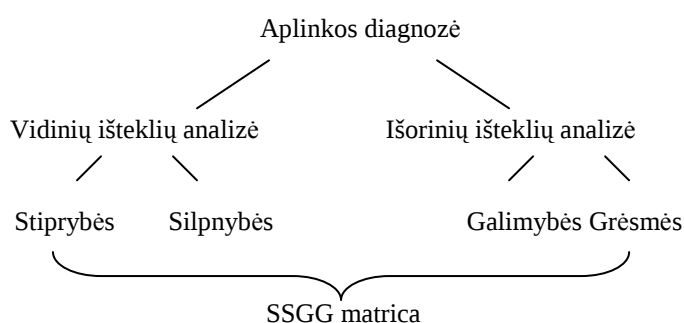
4. Institucinės plėtros dimensija. Ją sudaro šie rodikliai:

- bendruomenės ir kitos nevyriausybinių organizacijų;
- kultūros organizacijos.

Vietovės būklę lemiančių dimensijų veiksniai, kaip aptarta anksčiau, sąveikauja tarpusavyje vienas kitą įtakodami. Tačiau išskirtų dimensijų vietovės plėtros veiksniai nėra vienodai reikšmingi. Vienų veiksmų įtaka tolesnei plėtrai gali būti skatinanti ir stiprinanti, kitų – slopinanti (Christauskas ir kt., 2002). Dažnai dėl to vidiniai (endogeniniai) veiksniai priskiriami prie sukuriančių privalumus ir trūkumus, o išoriniai veiksniai į teikiančius galimybes ir sukuriančius pavojų tolesnei kaimo vietovės plėtrai. Vietovių ateities būklės ir tendencijų numatymui yra svarbiausi vidiniai ir išoriniai veiksniai lemiantys vietovės ekonominio

funkcionavimo ir plėtros sąlygas bei galimybes. Tokio pobūdžio strateginė analizė apima ne tik dabartinį laikotarpį, bet taip pat praeities ir ateities periodus bei prognozavimą. Toks strateginės analizės rezultatų apibendrinimas dažniausiai aprašomas SSGG analizės metodu, įvardijant stiprybes, silpnybes, galimybes bei grėsmes.

Vietovės išorinės ir vidinės aplinkos išaiškinimas yra svarbi strateginio planavimo proceso dalis. Vidiniai aplinkos veiksniai gali būti klasifikuojami kaip stiprybės (S) ir silpnybės (S), o išoriniai – kaip galimybės (G) ir grėsmės (G). Šis modelis yra strateginės analizės metodas, kuris padeda pabrėžti strateginės plėtros išeities esamą situaciją ir įvardinti plėtros galimybes. SSGG analizė teikia informaciją padeda sujunti vietovės išteklius ir gebėjimus į konkurencingą aplinką (Bratford, Duncan, 2000). 5 pav. Pateikta SSGG analizės diagrama, kuri išskaidoma pradedant nuo aplinkos tyrimo.

5 pav. SSGG analizės konstrukcija

Plėtojant vietovę, nebūtinai reikia siekti pelningų galimybių. Verčiau yra plėtoti konkurencinius pranašumus, derinant stiprybes ateinančioms galimybėms. Kai kuriais atvejais, vietovė gali įveikti silpnybes, ruošiantis siekti patrauklių galimybių. Vystant strategiją, svarbu atsižvelgti į SSGG profilį, t.y. matricą, sudarytą iš visų SSGG elementų. SSGG matrica pavaizduota 6 pav.

1 lentelė

SSGG matrica

	STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
GALIMYBĖS	Stiprybių – galimybių išvalgos	Silpnybių –galimybių išvalgos
GRĖSMĖS	Stiprybių – Grėsmių išvalgos	Silpnybių –Grėsmių išvalgos

Stiprybių – Galimybių išvalgos siekia galimybių, kurios yra palankios pritaikant vietovės stiprybes.

Silpnybių –Galimybių išvalgos vengia silpnybių, siekiant galimybių.

Stiprybių – Grėsmių išvalgos identifikuoja atvejus kai vietovė gali naudoti stiprybes mažinant ateities grėsmes.

Silpnųjų –Grėsmių išvalgos sukuria „gynybos“ planą, mažinant vietovės silpnąsias, kad išvengtų grėsmių (SWOT analysis, 2007).

Analizuojant plėtros veiksnį svarbu išsiaiškinti plėtrą skatinančius (gyvenimo kokybę gerinančius) ir plėtrą stabdančius (gyvenimo kokybę bloginančius) veiksnį. Tai svarbu ne tik šiandieninės kartos poreikių patenkinimui bei vystymui, bet ir kaip „plėtros“ sąvoka apibrėžia, nesukelti pavojų ateities kartoms. Įvertinus veiksnį svarbą tolimesnei plėtrai, tolimesniam jos vykdymui geriau panaudoti sukauptus privalumus, eliminuojant pagrindinius trūkumus, arba bet sumažinant jų poveikį apsaugant nuo pavojų. Šie procesai turi vykti racionaliai ir tiksliai naudojant vietovės vidinius išteklius, laiku ir tiksliai darant struktūrinius pertvarkymus, pasinaudojant naujomis galimybėmis. Atsižvelgiant į tai ir siekiant nacionalinės regioninės plėtros tikslų – skatinti tolygią ir tvarią vietovių plėtrą – savivaldybėms svarbu tiksliau identifikuoti probleminių teritorijų poreikius seniūnijų lygmeniu, planuoti atitinkamas priemones jų atgaivinimui, jas įtraukiant į apskričių bei savivaldybių strateginius planus (Melnikas, 2003).

Kaimo vietovės būklei nustatyti naudojama atitinkama rodiklių sistema, kurią sudaro endogeniniai vietovės ištekliai. Tačiau analizuojant veiksnį, turinčius įtakos vietovės socialinei ekonominei būklei, vien tik endogeniniais veiksniais apsiriboti negalima. Ankščiau aptarti egzogeniniai veiksniai šiuo atveju vaidina svarbų vaidmenį kontroliuojant būsimų įvykių rezultatus.

Kaimo vietovės plėtros potencialo kompleksinis vertinimas sukuria palankias sąlygas efektyviau organizuoti plėtrą, siekiant geresnės socialinės ekonominės būklės. Nors būklei įtakos turi ne tik endogeniniai vietovės veiksniai, kuriuos galima reguliuoti, jų efektyvus naudojimas gali padėti lengviau prisitaikyti prie išorinės įtakos veiksnį ir savo ruožtu įtakoti politinius sprendimus.

1.3 Regioninės politikos įtaka vietovių būklei

Regioninė politika Lietuvoje yra nauja besiformuojanti viešosios politikos sritis. Nors tam tikrų jos elementų žemės ūkio politikoje, teritorinio planavimo ar savivaldybių biudžetų pajamų išlyginimo pavidalu būta ir anksčiau, kaip atskira Vyriausybės darbo sritis ji pradėta plėtoti tik dėl Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje (ES) poreikių, pirmiausia siekiant pasinaudoti Europos Sąjungos teikiama pagalba. Tik raginama Europos Sąjungos Lietuvos Vyriausybė pripažino, kad Lietuvai būtina efektyviai funkcionuojanti valstybinės ekonominės – socialinės plėtros regioninės politikos formavimo bei įgyvendinimo sistema. Taigi Lietuvos regioninė politika buvo pradėta plėtoti ne dėl vidinių socialinių ir ekonominių plėtros poreikių, bet dėl išorinio spaudimo (Maniokas, 2000, p 19-21).

Regioninė politika – tai visos šalies plėtros planavimas, finansinių, informacinių, intelektinių, ekologinių ir kitokių išteklių regioninis planavimas, prioritetų nustatymas, turint tikslą ugdyti visas šalies teritorijas ir jas integruoti į bendrąją šalies ir tarptautinio ūkio sistemą. Ji neatsiejama susijusi su atskirų teritorijų specifika ir jų ugdymo perspektyva, regionų potencialo, jo konkurencingumo vidaus ir tarptautinėje rinkoje nustatymu ir pan. (Pareigis, Dorofejeva, 2004)

Per pastaruosius keletą metų suformuotos pagrindinės regioninės politikos prielaidos – Lietuvos regioninės politikos koncepcija, jos institucinis pagrindas ir pagrindiniai politikos instrumentai. Šios prielaidos pasižymi dviem pagrindiniais trūkumais. Pirmiausia, orientacija į siaurą tikslą tik pasinaudoti ES teikiama pagalba sutrukdė net svarstyti klausimą, ar iš viso Lietuvoje reikalinga regioninė politika, kokie turėtų būti jos tikslai, instrumentai bei rezultatai. Antras trūkumas susijęs su ES pagalbos panaudojimo poreikiais. Atrodo, jog sukurta Lietuvos regioninės politikos prielaidų sistema neatitinka ne tik visavertės nacionalinės viešosios politikos poreikių, bet ir nepakloja tinkamo pagrindo ES pagalbai įsisavinti. Dėl to dabartinės regioninės politikos prielaidos neatitinka „visavertės“, t. Y. Savarankiškos, visuomenės poreikiams skirtos nacionalinės regioninės politikos vykdymo poreikių. Kartu jos yra dirbtinio „išviršaus į apačią“ orientuoto viešosios politikos formavimo pavyzdys, rodantis, su kokiais sunkumais susiduria Vyriausybė, dirbtinai konstruodama viešąją politiką, neparemtą visuomenės suinteresuotumu.

Šiuo metu visame pasaulyje vyksta globalizacijos ir integracijos procesai, kurių sustabdyti ir išvengti praktiškai neįmanoma. Vis labiau atsiliepiantis globalizacijos poveikis yra šiuolaikinės ekonomikos pažangos forma ir vien dėl to ji nesulaikoma (Melnikas, 2002). Ekonominė pažanga tikriausiai ir yra pagrindinis globalizacijos privalumas. Suvokti pasaulinės raidos kontekstą reikia tam, kad būtų pasirinktos adekvačios jam nacionalinės raidos strategijos (Solnyškinienė, 2003). Kartu su šiais procesais vyksta dar kitas – regionalizacijos procesas, kuris šiuo metu labai pastebimas ir svarbus ūkio gyvavimo reiškiny. Be to, daugelį metų pasaulio ekonomistai bando atsakyti į klausimą: kokie veiksniai veikia ekonomikos progresą? Jeigu vadovautumėmės neoklasikinės teorijos teiginiais, galėtume teigti, kad laisvos rinkos ir mažėjantis valstybės kišimasis į ekonomiką – pagrindinės ekonominės plėtros prielaidos. Tokiu būdu šiuolaikinis regionalizacijos procesas, veikiamas centralizacijos/decentralizacijos jėgų, skatina efektyvų valstybinės ir vietinės valdžios institucijų funkcijų paskirstymą, o tai teigiamai veikia ekonominę plėtrą.

Regionalizacija – svarbus reiškiny, kaip išorinis veiksnys netiesiogiai veikiantis vietovių plėtrą. Pastebima, kad vis dažniau mokslininkai sieja šį terminą su veiksmu užtikrinančiu vietovių ekonominę plėtrą. Taigi regionalizacija – sudėtingas, geografinėje erdvėje

vykstantis vietovių ir regionų formavimo procesas, pagrįstas politinių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių santykių plėtra (Šimelevič ir kt., 2002).

Mokslininkai analizuodami regionalizacijos procesą pabrėžia svarbų ekonominės plėtros vaidmenį, kadangi ji aprūpina vietovę finansiniais ištekliais. Regionalizacijos poveikį ekonomikos plėtrai geriausiai atspindi 1.1 poskyryje minėti ekonominės veiklos komponentai.

Apibendrinant galima teigti, jog regionalizacijos poveikio ekonominei plėtrai nagrinėjimas per kelių veiksnių prizmę yra žymiai efektyvesnis, kadangi vienu metu kreipiamas dėmesys į daugelį momentų, kurie yra svarbūs. Toks regionalizacijos proceso poveikio vietovės ekonominei plėtrai modelis pateiktas 1 priede.

Pagrindiniai veiksniai, skatinantys regionalizacijos procesą, t.y. centralizacija (“iš viršaus į apačią” valdymo metodas), kurią pakeičia decentralizacija (“iš apačios į viršų” valdymo metodas) bei globalizacija turi didelę reikšmę skatinant regionalizacijos poveikį ekonominei plėtrai. Regionalizacijos pasekmės, t.y. didėjanti žinių svarba, spartėjantis technologinis progresas, infrastruktūros tobulinimas, bendradarbiavimas, laisvos rinkos bei valstybinės ir vietinės valdžios institucijų funkcijų efektyvesnis paskirstymas daro didelę teigiamą įtaką ekonominei plėtrai, o pastaroji veda prie subalansuotos gyvenimo kokybės (modelyje pavaizduotos saulės šviesa).

Nacionalinės regioninės politikos tikslas – mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir regionų viduje, skatinti visos valstybės teritorijos tolygią ir tvarią plėtrą bei sukurti palankias sąlygas šalies raidos prioritetų, apibrėžtų Valstybės ilgalaikės raidos bei Lisabonos strategijoje, įgyvendinimui (Vološčiuk, Rimkutė, Driskiuvienė, Motiekaitienė, 2004).

Lietuvos Respublikos teritorijos Bendrajame plane teigiama, kad regioninėje politikoje turi būti siekiama dviejų svarbiausių strateginių tikslų:

- Užtikrinti teritoriškai diferencijuotą socialinę, ekonominę, ir ekologinę plėtrą ir krato tvarkymą siekiant visapusiškai išnaudoti vietos sąlygų ypatumus bei išsaugoti regionų savastį;
- Švelninti gyvenimo kokybės regionines disproporcijas mažinant socialinius ir ekonominius regionų skirtumus.

Socialinė sanglauda yra vienas iš svarbiausių šalies bei regioninės raidos prioritetų, atitinkančių Lisabonos strategijos prioritetus. Siekiant nacionalinės politikos tikslų – mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir regionų viduje – apskritys ir savivaldybės turėtų identifikuoti probleminių teritorijų poreikius, planuoti atitinkamas priemones bei instrumentus jų atgimimui, jas įtraukiant į apskričių bei savivaldybių strateginius planus.

Dabartinė teritorijų išskyrimo kriterijų sistema, pagal kurią identifikuojamos šios teritorijos, turi kai kuriuos trūkumus, kurie apriboja sistemos taikymo galimybes bei patikimumą.

Vienas iš jų, statistinių duomenų trūkumas savivaldybių ir seniūnijų lygmenyje, todėl ir nėra galimybių vertinti socialinės-ekonominės sanglaudos teritoriniu požiūriu apskrities ar savivaldybės viduje ar vykdyti monitoringą. Be to, teritorijų išskyrimo kriterijai neapibrėžia ribinio skirtumo dydžio tarp teritorinio rodiklio ir šalies vidurkio, kuris leistų įvardinti regiono statusą. Todėl svarbus derinti kiekybinius ir kokybinius metodus nustatant mažesnių savivaldos lygmenų teritorijų būklę.

Regiono kaimo plėtros prioritetų kompleksinis pagrindimas ir taikymas sukuria potencialias prielaidas efektyviau organizuoti plėtros procesą ir su mažesnėmis paramos bei skatinimo lėšomis pasiekti didesnių plėtros tempų bei geresnių rezultatų. Regiono kaimo plėtros prioritetai gali būti objektyviai parinkti tik atlikus išsamų žemės ūkio ir kitos kaimo ekonominės veiklos būklės įvertinimą, analizę ir prognozes pagrindus regiono kaimo plėtros viziją.

1.4 Kiekybinių ir kokybinių metodų taikymas vietovės būklės tyrime

Socialinį tyrimą galima apibūdinti kaip sistemą logiškai nuoseklių metodologinių, metodinių ir organizacinių – techninių procedūrų, kurių tikslas gauti patikimus duomenis apie tiriamą reiškinį ar procesą. Pagal tyrimo dalyko analizės gilumą, jo metu sprendžiamų uždavinių pobūdį ir empirinės analizės sudėtingumą gali būti skiriamos atitinkamos tyrimų rūšys.

Socialiniai tyrimai gali būti skirstomi į kiekybinius ir kokybinius. Anot, Keith Punch (1998, p. 4), kiekybiniu galima vadinti tokį tyrimą, kurio duomenys pateikiami skaičiais (kiekybine išraiška), priešingai, kokybinis tyrimas – tai toks empirinis tyrimas, kada duomenys nėra pateikiami kiekybine išraiška – skaičiais.

Per pastaruosius 30 metų greta iki tol dominavusių kiekybinių tyrimų vis ryškesnes pozicijas įgyja kokybiniai tyrimai. Tarp kiekybinio ir kokybinio požiūrių, tiriant socialinius ir kitus reiškinius, vyksta suartėjimas, paradigmu „karą“ keičia vis didėjantis susidomėjimas ir siekimas šiuos du požiūrius apjungti. Kokybinių tyrimų platesnis taikymas praturtina juos ir metodologiniu požiūriu.

John W. Creswell (1998, p. 14-17) kokybinį tyrimą apibūdina taip: „Kokybinis tyrimas yra suvokimo procesas, kuris grindžiamas individualiomis metodologinėmis žmonių socialinių problemų tyrimo tradicijomis. Tyrėjas sukonstruoja kompleksinį holistinį poveiklį, analizuoja žodžius, išsamiai perduoda informantų požiūrius bei atlieka tyrimą natūralioje aplinkoje“

Šiuo būdu atliktas tyrimas darbe bus aprašomas, pasitelkiant subjektyvią vietos plėtros veikėjų nuomonę, kuri geriausiai atspindi vidinių vietovės išteklių analizę. Toks tiriamųjų grupės pasirinkimas tarsi decentralizuoja iki lokalinio lygmens veikėjų, kurie geriausiai mato ir patiria esama vietovės situaciją. Objektyvesniam įvertinimui įtraukiami ir vietinės valdžios atstovai,

kitų organizacijų nariai ir aktyvus vietos gyventojai, kurie atrenkami pasitelkiant į pagalbą seniūnijų seniūnus.

Plačiąja prasme kokybinis tyrimas reiškia tikrovės pažinimą: tikimasi suprasti, kaip, kokiomis aplinkybėmis atsiranda ir veikia šiuolaikinės kultūros realijos. Pagrindiniai tokio tyrimo būdai: stebėjimas, išsamus interviu bei aprašymai.

Kokybinio tyrimo samprata formavosi keičiantis požiūriui pozityvistų filosofijos bandymą visuomenę palyginti su biologiniu organizmu, kurio dalys susijusios. Toks požiūris būdingas ir kokybiniams tyrimams, pastaraisiais galima nustatyti ryšius, ką sunku padaryti remiantis vien kiekybiniais metodais.

Kokybinis tyrimas yra suvokimo procesas, kuris grindžiamas individualiomis metodologinėmis žmonių socialinių problemų tyrimo tradicijomis. Duomenų analizei taikomas indukcinis samprotavimų metodas. Daugiausia dėmesio skiriama individualių bruožų, atskirųjų identifikavimui. Kokybiškai surinktos informacijos analizė grindžiama teorijų sklaida, individualia patirtimi, gebėjimu įsigilinti į gausius informacijos srautus, tirti esminius momentus bei tinkamai visą medžiagą interpretuoti.

Darbe aprašomo atlikto tyrimo tipas – aprašomasis – kokybinis, derinant su aprašomuoju – kiekybiniu. Tyrimu konstatuojama ir aprašoma esama padėtis.

Tyrimui atlikti naudojamas fokus grupių interviu metodas. Pokalbio – interviu metu su pasirinktų pilotinių vietovių gyventojais ir kitais vietos plėtros veikėjais buvo renkama ekonominė, socialinė, demografinė informacija apie vietovę.

Šiuo atveju fokus grupių metodika remiasi interviu, kuris pravedamas ne su vienu žmogumi, o vienu metu – su grupe žmonių, kurių tam tikros socialinės charakteristikos panašios. Šiame darbe pateiktu atveju grupė sudaryta iš tiriamos srities ekspertų. Fokus grupės tyrimo metodika suveda į interviu pravedimą, pagal iš anksto paruoštą klausimyną. Klausimyną sudarantys pagrindiniai klausimai apima ir tam tikrą seriją antrinių klausimų.

Pagrindiniai fokus grupės metodikos privalumai:

- Fokus grupė padeda sukurti natūresnę aplinką, kurioje žmogus priima sprendimus, formuoja savo nuomonę;
- Fokus grupės tokiomis pat laiko sąnaudomis įtraukia daugiau žmonių;
- Fokus grupės interviu moderatorius gali patikrinti ir siekti suprasti bet kokio respondento atsakymus;
- Rezultatai paprastai akivaizdūs ir informacijos vartotojų lengvai suvokiami;
- Tyrimo rezultatai gali būti gaunami pakankami greitai;
- Grupės kaštai santykinai žemi, lyginant su masinėmis gyventojų apklausomis.

Tyrimo priemonės (instrumentarijus) informacijai apie pilotinių vietovių ekonominio ir socialinio išsivystymo būklę rinkti naudotas struktūruoto interviu klausimynas (žr. 2 priedą). Tyrimo schema pavaizduota 7 pav.

Struktūruoto interviu klausimyno pagalba (2 priedas) buvo vedama diskusija su fokus grupės nariais, kurie išreiškė savo nuomonę įvairiais vietovės ekonominio, socialinio, aplinkos ir paveldo išsaugojimo bei institucinės plėtros klausimais. Jų nuomonė buvo užrašinėjama. Interviu pabaigoje su fokus grupės nariais buvo kalbama apie jų gyvenimo kokybę seniūnijoje, pagrindines problemas ir perspektyvas.

Atliekant minėtą tyrimą, tiriant gyventojų ir kitų vietos plėtros veikėjų nuomonę apie pilotinių Jurbarko rajono seniūnijų ekonominio ir socialinio išsivystymo būklę bei nustatant juos įtakančius veiksnius naudota rodiklių sistema apimanti 4 pagrindines dimensijas. Tyrimo tikslas orientuoja į jo galutinį rezultatą, teorinį – pažintinį ir praktinį – taikomąjį.

1.5 Scenarijų kūrimo teoriniai aspektai

Vietovių plėtra yra orientuota į gyvenimo kokybės gerinimą, kuo efektyviau panaudojant vietos išteklius. Planuojant plėtrą bei nustatant prioritetus atsižvelgiama ne tik į esamą vietovės būklę, turimus išteklius, bet ir į galimą ateities situaciją ir dar svarbiau, kokia linkme įvairūs veiksniai gali ją pakeisti. Todėl labai svarbu realistiškai suvokti pasikeitimo galimybes.

Siekiant naujų perspektyvų, realistinių vystymosi galimybių ir sąlygų, visų pirma yra svarbu suteikti galimybę pasisakyti ir dalyvauti debatuose vietiniams gyventojams, nustatant jų ateities vizijas. Esminiai elementai yra: vystymosi kryptį, tendencijų, ir efektyvios politikos bei strategijų rengimas (Weith, 2005).

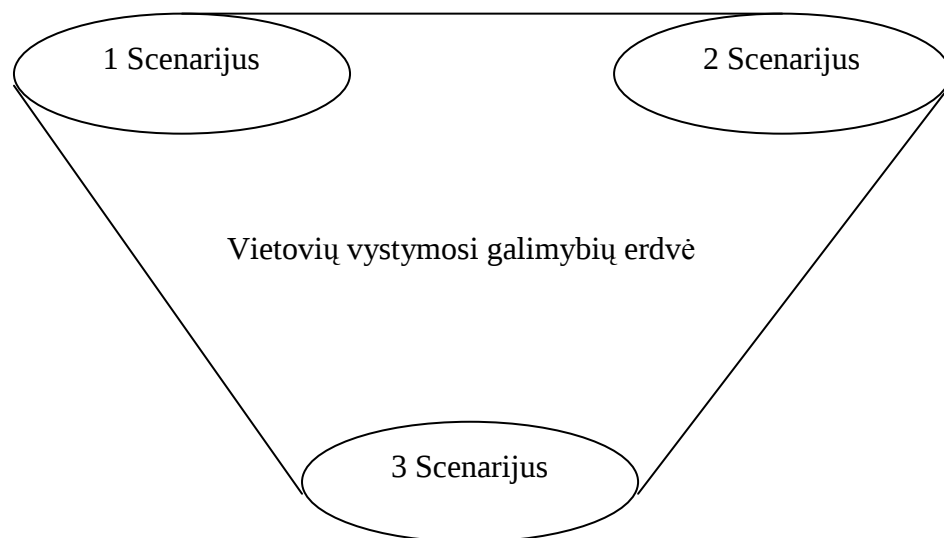
Vietovių plėtros planavimo modeliavimas yra sudėtingas procesas. Tai reikalauja išankstinio ateities situacijos, subjektyvių faktų interpretavimo, vertės numatymo, naujų nuostatų rengimo. Atsižvelgiant į analizės sunkumus, scenarijaus rašymas tapo priimtiniu moksliniu prognozavimo metodu, charakterizuojant ir diskutuojant galimą ateitį ir sistemos sąlygas vietovėje per pastaruosius keletą metų (Weith, 2005).

Iki 1970 –ųjų ateities darbų planavimas daugiausiai buvo paremtas tradiciniu ekstrapoliaciniu metodu (Wack, 1985). Šio metodo esmė: išvadų, gautų stebint vieną reiškinių dalį, išplėtimas kitai jo vietai, kitai teritorijai ar būsimam laikotarpiui. Tačiau prasidėjus ryškiems socialiniams ir ekonominiams pokyčiams, metodai ateities prognozavimui turėjo taip pat adaptuotis prie šių pokyčių. Spartėjant kitimo tempams, vystėsi ir metodika. Scenarijaus metodas tapo vienu iš jų.

Scenarijai yra nuoseklus, viduje pastovus ir patikimas galimos ateities būklės nusakymas. Tai nėra prognozė; tiksliau sakant – kiekvienas scenarijus atskleidžia alternatyvų ateities įsivaizdavimą (Toussaint, 2007). Scenarijai taip pat gali būti apibrėžiami kaip: „ateities alternatyvų vidinis įsivaizdavimas“ sprendžiant nepastovumo klausimus ir aiškinantis esmines problemas (Hertzum, 2003). Vadovaujantis pastaruoju apibūdinimu svarbu:

- Jog scenarijai nebūtų ateities prognozė. Scenarijaus metodo tikslas nėra ateities numatymas. Jo tikslas – reprezentuoti įtakančių veiksnių pasikeitimus, vedančius į galimą skirtingą ateities situaciją.
- Siekti priimti geresnius sprendimus dabartiniu metu, orientuotus į ilgalaikes ateities pasekmes.

Scenarijaus kūrimas tai metodas, kuriuo siekiama išsiaiškinti būsimą ateitį, per ją įtakančius veiksnius turinčius įtakos ateities būklei (Börjesson, 2007). Scenarijų įvairovė dažnai skirta skirtingoms ateities alternatyvų galimybėms pabrėžti. Esant scenarijui, sukuriamas ir „galimybių erdvė“, kurioje ateitis ir atsiskleis (žr. 6 pav.). Būtent todėl, scenarijai ir yra naudingiausi konsultuojant sparčiai besikeičiančioje aplinkoje su neapibrėžtais veiksniais, turinčiais įtakos ateities pasikeitimams. Pavyzdžiui visuomenės patiriami spartūs vertės ir technologinės pažangos kitimai yra labai reikšmingi ir susiję su į ateitį orientuotais sprendimais, kurie priimami dabartiniu metu.

6 pav. Vietovių vystymosi galimybių erdvė (parengta pagal Hertzum, 2003)

Scenarijus yra labai naudingas situacijose, susijusiose su ribotu duomenų prieinamumu, sudėtingomis sprendimų priėmimo situacijomis ir būtinas kalbant apie alternatyvius ateities vystymosi pasirinkimus bei mąstant apie valdymo sprendimus (Weith, 2005). Vietovių scenarijui

parengti reikalingi socialinės ir ekonominės būklės tyrimai esamai būklei ir potencialo panaudojimui ateityje nustatyti. Scenarijaus metodika apima tikslus, veiksmus bei konkrečius uždavinius kurie tarpusavyje glaudžiai susieti ir vienas kitam turintys įtakos (žr. 3 priedas). Scenarijaus plėtojimas gali apjungti daugelį elementų įvardintų jų kūrimo metodologijoje. Naudojant šį metodą sudaromos sąlygos kokybinių ir dalies kiekybinių elementų integravimuisi į erdvinį vystymąsi (Maner, 1997). Schoemaker'io teigimu, šis metodas suteikia galimybę patikrinti galimybes ateityje, naujų paslaugų vystomo procese. Scenarijus yra potencialios ateities būklės apibūdinimas vadovaujantis loginiais metodais (Schoemaker, 1991). Dėl šios priežasties, scenarijus yra labai tinkantis suprasti neapibrėžtumus, kurie yra įtraukti į naujų produktų ar paslaugų vystymo procesą, ypač įgyvendinimo vertinimo stadijoje.

Scenarijai ir jų kūrimo procesas gali būti naudojami kaip:

- būdas strategijos įvertinimui arba kaip kontrolinė informacija bendram planavimui. Tai naudinga tuo atveju jeigu kas nors buvo pamiršta;
- būdas diskusijai pradėti – vidinei ir išorinei aplinkai aptarti. Šiuo atveju labai svarbu paaiškinti diskusijos dalyviams scenarijaus tikslus ir prielaidas;
- priemonė sukurti bendrą konsensusą. Tai gali būti naudinga, kai organizacija nori pradėti vidinę diskusiją, kuri galiausiai nuvestų prie strategijos tobulinimo.
- Tarpusavio ryšys, kuris gali būti naudojama kaip privilegijuotos ateities ir scenarijaus bendrų bruožų iš ateities į dabartį perkėlimui. Vadovaujantis tokia priemone, gali būti sukurta detalizuota ir stipri strategija (Hertzum, 2003).

Dažniausiai scenarijai yra naudojami kaip tiriamasis modelis, kuris tarsi perspėja kada specifinė politika ar bendra strategija turėtų būti keičiama. Apskritai yra manoma, kad strategija yra gera, kuomet ji kūrybiška, kai yra patikima ir netikėta, turi galios sulaužyti senuosius stereotipus. Visi scenarijai teikia dinaminę ateities vaizdą ir suteikia galimybę kūrybiškam ir lanksčiam požiūriui į neapibrėžtą ateitį. Egzistuoja keletas scenarijaus tipų:

- Tiriamieji (orientuoti į priekį) scenarijai nusakantys, planingi, pakopiški, dažnai paremti ekstrapoliacija;
- Nusakantys (orientuoti į praeitį) scenarijai dar vadinami normatyviniais arba strateginiais, paremti ateities vizija;
- Atramos taško ar duodantis naudą scenarijus: faktinės padėties scenarijai, įprasti verslo scenarijai, formalios ateities scenarijai;
- Kontrasto scenarijai: tiriamieji – planingi ir perspektyvūs, nusakantys – apibrėžia geriausią ir blogiausią scenarijų priežiūrą.

Scenarijus yra pasirenkamas derinant svarbiausius veiksnius, numatant ateinančius pasikeitimus ir pasiruošimą jiems. Scenarijaus metodas yra naudingas ne tik kaip strateginio

planavimo priemonė numatanti galimų permainų poveikį, tačiau jis užtikrina labiau koordinuotus ir informatyvesnius sprendimų priėmimus orientuotus į ateitį. Svarbiausi aspektai į kuriuos reikia atsižvelgti kuriant scenarijų – kaip realistiškai jis bus suformuotas ir kaip realistiškai suvokiamos pasikeitimo galimybės.

2. JURBARKO RAJONO SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS DIAGNOZĖ

2.1 Vietovių socialinės ekonominės būklės tyrimo ir plėtros perspektyvų numatymo metodika

Empirinio tyrimo tikslas – ištirti Jurbarko rajono pilotinių seniūnijų ekonominio ir socialinio išsivystymo būklę taikant kokybinius (subjektyvus vertinimas) ir kiekybinius metodus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti pilotinių seniūnijų gyventojų ir kitų vietos plėtros veikėjų nuomonę apie gyvenamosios vietovės endogeninius plėtros išteklius;
2. Nustatyti veiksniai, kurie turi didžiausią įtaką pilotinių seniūnijų būklei;
3. Išanalizuoti ir įvertinti tyrimo duomenis pilotinių vietovių plėtros perspektyvoms numatyti.

Tyrimo tipas – aprašomasis – kokybinis, derinant su aprašomuoju – kiekybiniu. Tyrimu konstatuojama ir aprašoma esama padėtis.

Tyrimui atlikti buvo naudotas fokus grupių interviu metodas. Pokalbio – interviu metu su pasirinktų pilotinių vietovių gyventojais ir kitais vietos plėtros veikėjais buvo renkama ekonominė, socialinė, demografinė informacija apie vietovę. Fokus grupių interviu metu apklausta po 10 – 14 kiekvienos pilotinės vietovės gyventojų: Veliuonos seniūnijoje 12 gyventojų (7 moterys, 5 vyrai), Viešvilės seniūnijoje – 14 gyventojų (10 moterų, 4 vyrai), Juodaičių seniūnijoje – 10 gyventojų (6 moterys, 4 vyrai).

Tyrimo imties suformavimas. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas (Žin., 1994, Nr.60-1183; Žin., 2003 Nr.115-5194) nurodo, kad Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietovės skirstomos į miesto ir kaimo gyvenamąsias vietas. Kaimo gyvenamosioms vietovėms priskiriami miesteliai ir kaimai. Tyrimo imčiai suformuoti remtasi ekspertinio vertinimo rezultatais, t.y. kokybine teritorinio kapitalo komponentų tendencijų analize pagal kaimo vietovės profilį (Kaimiškųjų vietovių įtaka Lietuvos Regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai, 2006).

Pilotinių vietovių atrankos kriterijai:

1. Kaimo vietovė, kurioje gyvena ne mažiau kaip 500 gyventojų;
2. Aiškus kaimo vietovės branduolys, pagrindas, t.y. vietovė turi savo plėtros istoriją, raidą;
3. Kaimo vietovės plėtra pasižymi:
 - vietos plėtros veikėjai sėkmingai sprendžia vystymosi problemas, vietovė atradusi savo konkurencinius pranašumus, vietovės ekonominė ir socialinė būklė palanki (Veliuonos sen.);

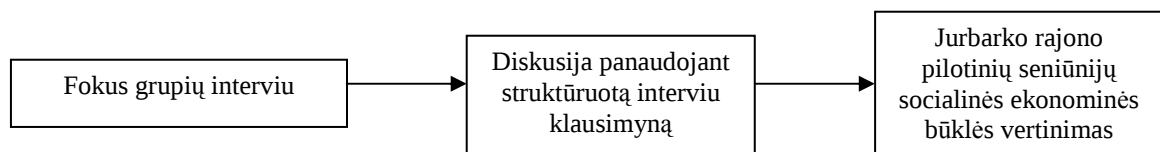
- vietos plėtros veikėjai pradėję spręsti vystymosi problemas, ieško savo konkurencinių pranašumų, vietovės ekonominė ir socialinė būklė vidutiniška (Viešvilės sen.);
- vietos plėtros veikėjai nepradėję spręsti vystymosi problemų, kol kas nieieško (ar neranda) savo konkurencinių pranašumų, vietovės ekonominė ir socialinė būklė nepalanki (Juodaičių sen.).

4. Pagal miesto ir kaimo erdvinį santykį kaimo vietovės skirstomos į 3 tipus:

- pirmas tipas – kaimiškosios priemiestinės vietovės (Veliuonos sen.);
- antras tipas – kaimiškosios agrarinės, pereinamosios kaimo vietovės (Viešvilės sen.);
- trečias tipas – kaimiškosios periferinės, nutolusios kaimo vietovės (Juodaičių sen.).

Pagal šiuos kriterijus, remiantis kaimiškųjų vietovių įtakos Lietuvos Regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai tyrimo kiekybiniais duomenimis, iš Jurbarko rajono atrinkta 3 seniūnijos, skirtingos savo ekonominiu, socialiniu išsivystymu ir teritoriniu išsidėstymu bei tolesnio vystymosi perspektyvomis.

Tyrimo priemonės (instrumentarijus). Informacijai apie pilotinių vietovių ekonominio ir socialinio išsivystymo būklę rinkti naudotas struktūruoto interviu klausimynas (žr. 2 priedą). Tyrimo schema pavaizduota 7 paveiksle.

7 pav. Jurbarko rajono pilotinių seniūnijų ekonominės ir socialinės būklės tyrimo schema

Pilotinių Jurbarko rajono seniūnijų ekonominio ir socialinio išsivystymo būklei bei endogeniniams plėtros ištekliams įvertinti naudotas struktūruotas klausimynas, sudarytas remiantis 1.2 dalyje nagrinėtų įvairių mokslininkų reikalavimais ir siūlymais, kiek ir kokių rodiklių parinkti.

Struktūruoto interviu klausimyno pagalba (2 priedas) buvo vedama diskusija su fokus grupės nariais, kurie išreiškė savo nuomonę įvairiais vietovės ekonominio, socialinio, aplinkos ir paveldo išsaugojimo bei institucinės plėtros klausimais. Jų nuomonė buvo užrašinėjama. Seniūnijų išteklių ir jų reikšmingumui kiekybiškai anketa (žr. 4 priedą). Įvertinti naudota Interviu pabaigoje su fokus grupės nariais buvo kalbama apie jų gyvenimo kokybę seniūnijoje, pagrindines problemas ir perspektyvas.

Atliekant minėtą tyrimą, tiriant gyventojų ir kitų vietos plėtros veikėjų nuomonę apie pilotinių Jurbarko rajono seniūnijų ekonominio ir socialinio išsivystymo būklę bei nustatant juos įtakančius veiksnius naudota rodiklių sistema apimanti 4 pagrindines dimensijas (žr. 4 pav.).

2.2 Jurbarko rajono pilotinių vietovių charakteristikos

Jurbarko rajonas išsidėstęs pietvakarinėje Lietuvos dalyje, kurios pakraščiu apie 70 kilometrų vingiuoja didžiausia Lietuvos upė Nemunas. Dažnai šis regionas vadinamas Nemuno kraštu. Rajonas užima 1509 kv. Km plotą. Rytuose ribojasi su Kauno rajonu, šiaurės rytuose – su Raseinių rajonu, šiaurės vakaruose – su Tauragės rajonu, vakaruose – su Pagėgių savivaldybe.

8 pav. Jurbarko rajono žemėlapis (Jurbarko rajonas, 2008)

Jurbarko rajono savivaldybė suskirstyta į vienuolika seniūnijų, tai – Eržvilko, Girdžių, Jurbarkų, **Juodaičių**, Raudonės, Seredžiaus, Skirsnemunės, Smalininkų, Šimkaičių, **Veliuonos**, **Viešvilės**.

Veliuonos seniūnija. Veliuonos seniūnija – Jurbarko rajono rytuose, centras – Veliuona. Seniūnijos plotas – 12022,30 ha. Gyventojų skaičius – 2216. Seniūnijai priklauso 35 kaimai, iš kurių 3 jau be gyventojų (Veliuonos seniūnija, 2008).

Veliuona – vienas seniausių, gražiausių ir įdomiausių Lietuvos miestelių. Gyvenvietė išsidėsčiusi dviem aukštais dešiniojo Nemuno kranto terasose, 3,5 km besitęsianti prie istorinio Lietuvos karo ir prekybos kelio Kaunas – Jurbarkas. Veliuona vadinama muziejumi natūralioje aplinkoje. Archeologai aptiko pėdsakų, kad žmonių čia gyventa net prieš 10 tūkstančių metų. Apie tai byloja radiniai iš akmens amžiaus stovyklų.

1421 m. Lietuvos Didžiajam kunigaikščiui Vytautui suteikus beneficiją, pastatyta katalikų bažnyčia. 1644 m. Lietuvos kancleris A. S. Radvila ją perstatė, tokia ji išliko ir dabar. Šiandien Veliuona – urbanistikos paminklas, istorinis – landšaftinis draustinis, įeinantis į Panemunių regioninio parko teritoriją.

Lankomi objektai: muziejai – krašto istorijos muziejus, rašytojo P. Cvirkos tėviškės muziejus (Klangių km.), Veliuonos A. ir J. Juškų vidurinės mokyklos literatūros muziejus. Muziejus įkurtas XIX a. Pr. Statytuose Zaleskių dvaro rūmuose (klasicizmo stiliaus architektūros paminklas). Aplink pastatą išlikęs introdukuotų medžių parkas. Muziejuje veikia Veliuonos krašto etnografinė, archeologinė ekspozicijos, „Petro Cvirkos klasė“.

Įdomi krašto archeologijos ekspozicija, apimanti laikotarpį nuo IV a. Iki šių dienų. Dauguma eksponatų čia pateko iš Senkapio ir Pilaičių (buvusios Bajerburgo pilies) vietovių. Istorinę praeitį iliustruoja V. Gerulaičio tapybos darbai: „Bajerburgo pilies puolimas“, „Veliuonos pilis“, Lietuvos kunigaikščių portretai..

Istoriniai objektai: Gedimino kapo kalnas, Gedimino paminklas (1925m.), Kryžius, skirtas bažnyčios 570-osioms metinėms paminėti (1991m.), Pilies (Ramybės) kalnas, Mitologinis paminklas – aukuras mirusiųjų deivei Velionei, Šv. Mergelės Marijos ėmimo į dangų bažnyčia, Vytauto aikštė, Mitologinis – istorinis akmuo su pėda, Paminklas LDK Vytautui (Apolinaras Šimkūnas 1930 m.), Veliuonos 700 metų jubiliejaus paminklas (Veliuonos seniūnija, 2008).

Veliuonos aikštėje yra prekybos centras, dvi kavinės, seniūnijos pastate įsikūręs paštas, policija, žemėtvarkos tarnyba, Klausučių kredito unija, kirpykla.

1996 ir 1997m. Veliuona pripažinta geriausiai tvarkoma gyvenvietė Lietuvoje, turi tradicines šventes: pavasarį – A. ir J. Juškų dienas, vasarą – respublikinį renginį „Veliuonos kadrilis“ ir miestelio dieną, Šv. Petro ir Povilo atlaidus, rudenį – novelių popietę – susitikimą su Lietuvos rašytojais.

Viešvilės seniūnija. Viešvilės seniūnija yra vakarinėje Jurbarko rajono dalyje. Centras – Viešvilė. Seniūnijos bendras plotas – 12058 ha. Seniūnijai be Viešvilės miestelio priklauso 14 kaimų ir vienkiemių. Vakarinėje rajono dalyje yra Viešvilės rezervatas, panemune, nuo Šilinės į rytus driekiasi Panemunių regioninis parkas (Viešvilės seniūnija, 2008).

1529 m. Rašytiniuose šaltiniuose minimas Viešvilės valsčius. 1546 m. Rašytiniuose šaltiniuose minimas Viešvilės dvaras. 1947 m. Prie Jurbarko prijungtos Raudonės, Viešvilės Smalininkų, apylinkės, įkurta Jurbarko apskritis.

Viešvilės seniūnijoje svarbūs objektai yra Teismo rūmai (1902 m.), seniūnijos pastatas, Viešvilės muziejus (Muziejuje sukaupotos ir eksponuojamos senos nuotraukos, Mažajoje Lietuvoje leistos knygos, buvusių Viešvilės gyventojų piešiniai, pateikiama nemažai informacijos ir apie Viešvilės seniūniją, jos administracinę struktūrą, šio krašto istoriją ir

kultūrą), "Tėviškės namai", Viešvilės senoji mokykla, kraštotyros muziejus, Kaskalnio kalvynas, Jūravos miškas, ažuolynas, aukščiausias Lietuvos ažuolas, Bukų giraitė. Jurbarko rajono Viešvilės seniūnijos bendruomenės centras „Skalvija“ susikūrė 2003 m.

Svarbiausios Viešvilės įstaigos: Seniūnijos administracija, Viešvilės pagrindinė mokykla (200 mokinių), Viešvilės vaikų globos namai (94 vaikai), Viešvilės vaikų lopšelis-darželis, Pagėgių pasienio policijos rinktinės Viešvilės pasienio policijos užkarda, Viešvilės, Kalvelių, Jūravos girininkijos, Jurbarko miškų urėdijos Viešvilės medienos perdirbimo cechas, ambulatorija, UAB „Viešvilės vaistinė“.

Juodaičių seniūnija. Juodaičių seniūnija yra Jurbarko rajono šiaurės rytiniame pakraštyje, ribojasi su Raseinių rajonu; centras – Juodaičiai. Tai mažiausia Jurbarko rajono seniūnija, 56 kilometrus nutolusi nuo rajono centro.

Seniūnijos bendras plotas – 3125 ha. Gyventojų – 530. Gyventojų tankumas 19,1 žm./km². Seniūnijos centras – Juodaičių gyvenvietė, kuri nutolusi nuo Jurbarko net 56 km. Be Juodaičių, kuriuose gyvena 495 žmonės, seniūnijoje yra dar 5 kaimai: Mišiūnų, Pagausančio I ir Pagausančio II, Pakarklio ir Pavietavos (Juodaičių seniūnija, 2008).

Ši mažiausia ir tolimiausia Jurbarko rajono seniūnija – tai lygumų vietovė, per kurią teka Mituva ir į ją įtekantys maži upeliai. Gyventojai daugiausia verčiasi žemės ūkiu.

Pagrindinės įstaigos Juodaičių seniūnijoje: seniūnijos administracija, Juodaičių vidurinė mokykla, Juodaičių kultūros namai ir biblioteka; Juodaičių medicinos punktas; Juodaičių ugniagesių komanda; paštas, kirpykla. Jurbarko kultūros centro filialas – Juodaičių bendruomenės namai, kur organizuojamos tradicinės kaimo šventės. Per Šventosios Mergelės Marijos atleidus organizuojama tradicinė vasaros šventė, kuri pritraukia aplinkinių kaimų gyventojus. Nuėmus rudens derlių tradiciškai organizuojama ūkininkų šventė, kurios metu pagerbiami darbščiausi, gražiausiai besitvarkantys kaimo žmonės. Organizuojamos valstybinės šventės, vakaronės ir pramoginiai renginiai, jaunimo sporto šventės, šokių vakarai ir diskotekos jaunimui, etno renginiai: Trijų Karalių vaikštynės, užgavinės, margučių šventė, kalėdiniai vakarai, tautodailės parodos. Veikia: dramos, estradinės muzikos, kaimo kapela.

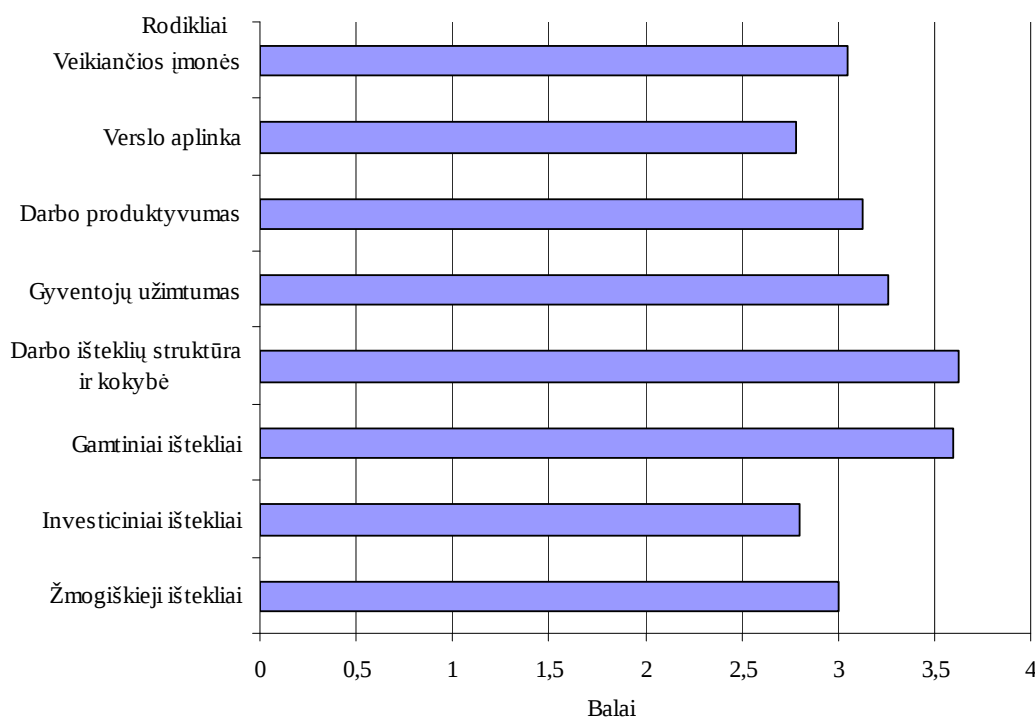
2.3 Jurbarko rajono pilotinių vietovių socialinės ekonominės būklės vertinimas ir analizė

Kaimiškųjų vietovių socialinės ekonominės išsivystomo būklės vertinime, endogeniniai ir egzogeniniai plėtros ištekliai sudaro atitinkamą rodiklių sistemą. Pasirinktos rodiklių sistemos ryšių nagrinėjimas leidžia nustatyti plėtros veiksnių įtaką vietovės būklei.

Atliekant Jurbarko rajono pilotinių vietovių socialinės ekonominės būklės tyrimą buvo remtasi rodiklių sistema susidedančia iš 4 pagrindinių dimensijų: socialinės, ekonominės, aplinkosauginės bei institucinės. Šių dimensijų sudaroma sistema, kaip jau aptarta pirmoje darbo dalyje, leidžia nagrinėti vietovių socialinę ekonominę situaciją.

Šioje darbo dalyje pateikiama Jurbarko rajono pilotinių vietovių kokybinė socialinės ekonominės būklės analizė, kuri derinama kartu su kiekybiniais tyrimo rezultatais, gautais apklausiant pilotinių seniūnijų respondentus. Šių tyrimų derinimo esmė yra tokia, jog apklausti tie patys respondentai naudojant kokybinius ir kiekybinius metodus leidžia rezultatus pateikti dviejų tipų išraiška bei juos palyginti. Todėl norėdama pavaizduoti socialinę ir ekonominę Jurbarko rajono pilotinių seniūnijų būklę, ne tik kokybine, bet ir kiekybine (grafine) forma pasirinkau atitinkamai kiekybinius rezultatus vaizduoti 5 balų skalėje (žr. 4 priedą). Šioje balų skalėje respondentai turėjo įvertinti kiekvieno pateikto rodiklio esamos būklės įvertinimą, kur 1 – būklė labai nepalanki, 2 – būklė nepalanki, 3 – būklė vidutiniška; 4 – būklė palanki, 5 – būklė labai palanki.

Juodaičių seniūnijos socialinės ekonominės būklės tyrimas parodė, jog Juodaičių seniūnijos gyventojai ekonominio išsivystymo dimensijos rodiklius vertino geriausiai iš visų Jurbarko rajono pilotinių seniūnijų. Tai pvz.: darbo išteklių struktūrą ir kokybę (3,63 balo), gyventojų užimtumą (3,26 balo), darbo produktyvumą (3,13 balo), veikiančias įmones (3,05 balo). Šios dimensijos rodiklių vertinimas pavaizduotas 9 pav.

9 pav. Respondentų nuomonė apie Juodaičių seniūnijos ekonominių išteklių būklę, balais

Pagal šios dimensijos rodiklių vertinimą, galime daryti išvadą, jog Juodaičių seniūnijos gyventojai ekonominės dimensijos rodiklius vertina gana palankiai, nes praktiškai visi rodikliai vertinami vidutiniu balu t.y. apie 3.

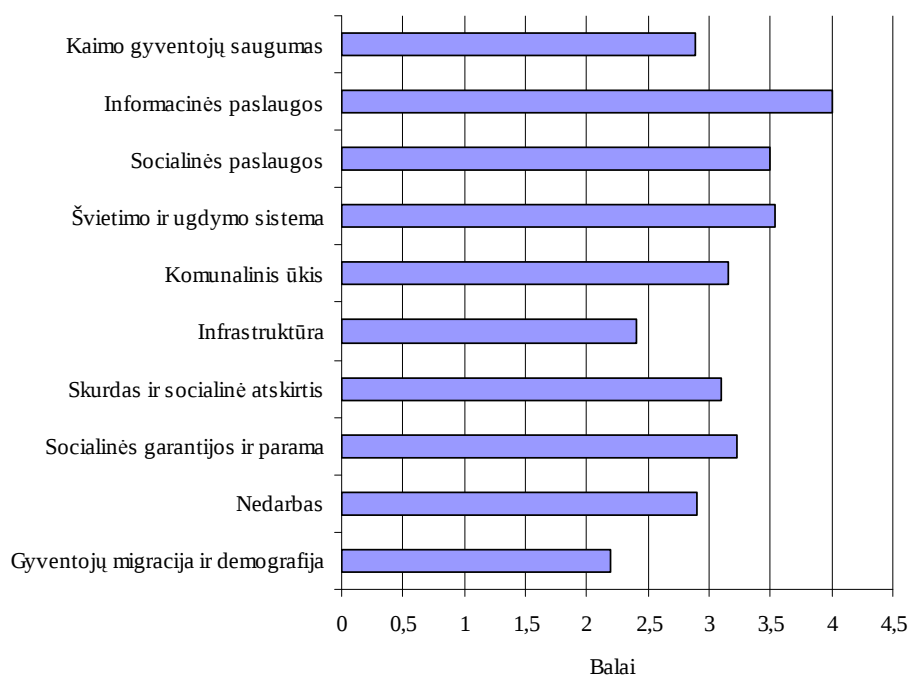
Šios seniūnijos gyventojai daugiausia verčiasi žemės ūkiu. Tačiau tik keletas iš jų gauna paramą iš ES. Respondentų teigimu yra iki 10 stambių ūkininkų ir tik vienas iš jų yra ekologiškai ūkininkaujantis. Žemės nuomos kaina pastaruosius pora metų kilo. Nemažas procentas deklaruojamų plotų.

Darbo išteklių struktūra ir kokybė kiekybine išraiška buvo įvertinta gana aukštu 3,63 balo, tačiau kokybiniai duomenys rodo šiek tiek dviprasmiškus rezultatus pvz., akcentuotina tai, jog seniūnijoje visiškai nėra pramonės, alternatyvios veiklos taip pat nevykdomos. O dauguma ūkininkaujančių dirba net po 16 valandų per dieną.

Žmogiškieji ištekliai respondentų įvertinti vidutiniu balu t.y. 3. Analizuojant tai kokybine išraiška akcentuotina, jog aukštąjį išsilavinimą turi tik 10 seniūnijos gyventojų.

Kalbant apie investicijas, per paskutinius 5 metus naujų namų pastatyta nebuvo, tik keletas ūkinių pastatų. Žmonės modernizuoja namus, deda plastikinius langus. Poilsui sodybas nėra perkamos. Užsienio investicijų seniūnijoje taip pat nėra. Bendrai, respondentai investicinius išteklius savo seniūnijoje vertina prasčiau nei vidutiniškai, vertinimo balas nesiekia 3. Kaimo turizmo sodyboms kurtis, gyventojų teigimu, nėra gražios gamtos.

Respondentų teigimu, kalbant apie socialinės dimensijos rodiklių vertinimą, gyventojai yra susirūpinę dėl didelės emigracijos iš seniūnijos, o šį rodiklį kiekybine išraiška vertina 2,2 balo, t.y. situacija priskiriama prie nepalankios (žr. 10 pav.).

10 pav. Respondentų nuomonė apie Juodaičių seniūnijos socialinių išteklių būklę, balais

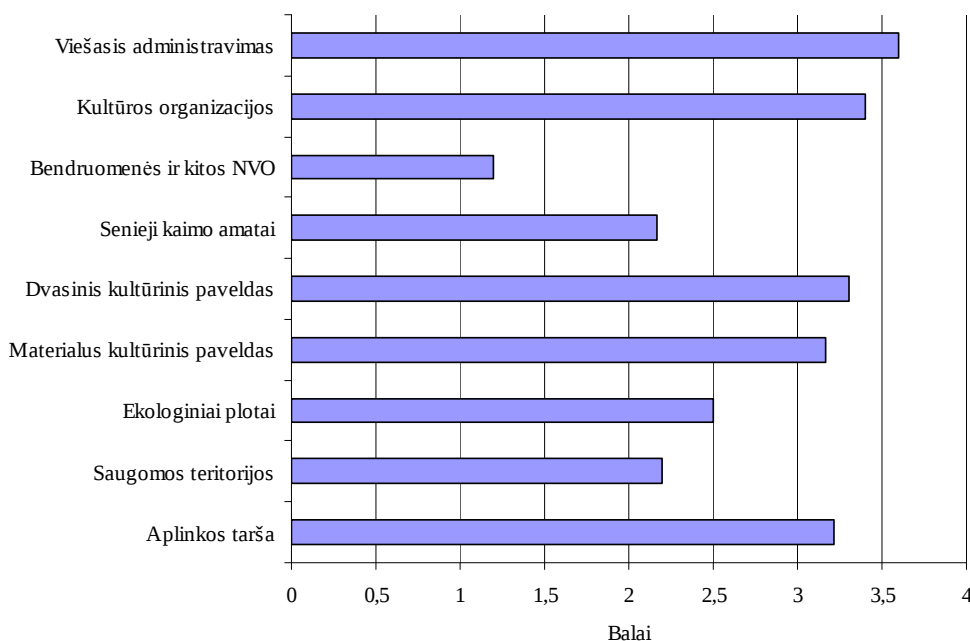
Kalbant apie kelių infrastruktūrą – būklė nėra labai gera. Tai lemia didžioji neasfaltuotų kelių dalis, net 5 km žiemą nepravažiuojamų kelių, sudėtingas susisiekimas su tolimesniais kaimais. Infrastruktūros gerinimui rajonas iš savo biudžeto pinigų praktiškai neskiria. Tokia kelių būklė visiškai negerėja nuo 2004 metų. Moksleiviai ne visada yra vežami iš kaimų į seniūnijos mokyklą, neretai jie važiuoja ir viešuoju keleiviniu transportu. Respondentų teigimu vasarą viešojo transporto paklausa žymiai viršija pasiūlą. Toks infrastruktūros būklės vertinimas seniūnijoje turi neigiamos įtakos švietimo ir kitų įstaigų pasiekiamumui. Iš tokios respondentų suteiktos kokybinės informacijos, galime ne tik nustatyti būklę, bet ir atskirti ją sąlygojančius veiksnius.

Juodaičių seniūnijoje su aukštuoju išsilavinimu, kaip jau minėta, yra iki 10 gyventojų (seniūnijos darbuotojai, ūkininkai). Šie gyventojai turi darbą vietinėje seniūnijoje. Seniūnijoje 38 registruoti bedarbiai, taip pat 45 žmonės bedarbiai, tačiau nėra registruoti darbo biržoje. Respondentų teigimu, seniūnijoje sukurama labai mažai darbo vietų. Nors bedarbių skaičius lyginant su gyventojų skaičiumi – santykinai nemažas, tačiau nėra ir jų motyvacijos dirbti, nėra lengva surasti darbuotoją fiziniam darbui atlikti. Tačiau paradoksalu, jog apskritai šį rodiklį respondentai vertina vidutiniškai, t.y. 3 balais.

Socialinę paramą gaunančios šeimos seniūnijoje yra 5, iš jų viena našlė su 4 vaikais. Nedidelį procentą, nuo visų seniūnijos gyventojų, sudaro skurstančios šeimos. Nemaža gyventojų dalis yra su negalia. Respondentų teigimu gyventojai yra patenkinto socialinėmis paslaugomis ir jas vertina 3,5 balo.

Švietimo ir ugdymo sistemos būklė gyventojų vertinimu yra vidutiniška. Yra pagrindinė mokykla (kuri ankščiau buvo vidurinė), kurioje mokosi 140 mokinių, taip pat joje yra parengiamoji priešmokyklinio ugdymo grupė. Ruošiamasi mokytis kompiuterinio raštingumo. Šiuo metu mokykloje yra 6 kompiuteriai, apie 10 seniūnijos gyventojų turi internetą namuose. Informacinių paslaugų būklę respondentai vertina palankiai. Palanki švietimo sistemos būklė ir informacinių paslaugų infrastruktūros išplėtojimas turi teigiamos įtakos gyventojų socialinio potencialo ugdymui.

Respondentų teigimu, aplinkos taršos problemų nėra, nes nėra pramonės. Seniūnija neturi saugomų teritorijų. Tačiau esantis ekologinis ūkis užima net 41,62 ha.

11 pav. Respondentų nuomonė apie Juodaičių seniūnijos aplinkos ir paveldo išsaugojimo bei institucinės plėtros išteklių būklę, balais

Seniūnijoje yra kuriamas kaimo ir mokyklos istorijos muziejus. Seniūnija turi gilią istoriją, Juodaičių vardas pirmą kartą paminėtas 1536 m. Seniūnijoje švenčiamos tradicinės šventės, rengiamos sporto varžybos, ypač populiarius krepšinis. Bendrai, kultūros organizacijų būklė vertinama vidutiniškai. Dvasinio kultūrinio paveldo puoselėjimas skatina gyventojų bendruomeniškumą. Gili istorija ir jos raida turi teigiamos įtakos vietovės plėtrai.

Juodaičių seniūnijoje nėra nei bendruomenių nei Nevyriausybinių organizacijų (NVO), veikia tik Karitas. Iš visų 4 dimensijų rodiklių respondentai prasčiausiai vertina dvi pastarąsias, tai aplinkos ir paveldo išsaugojimo bei institucinės plėtros. Kalbant apskritai, susumavus visų dimensijų rodiklių vertinimo balus bendra vidurkis rodo, jog vietovės būklė respondentų nuomone yra vidutinė.

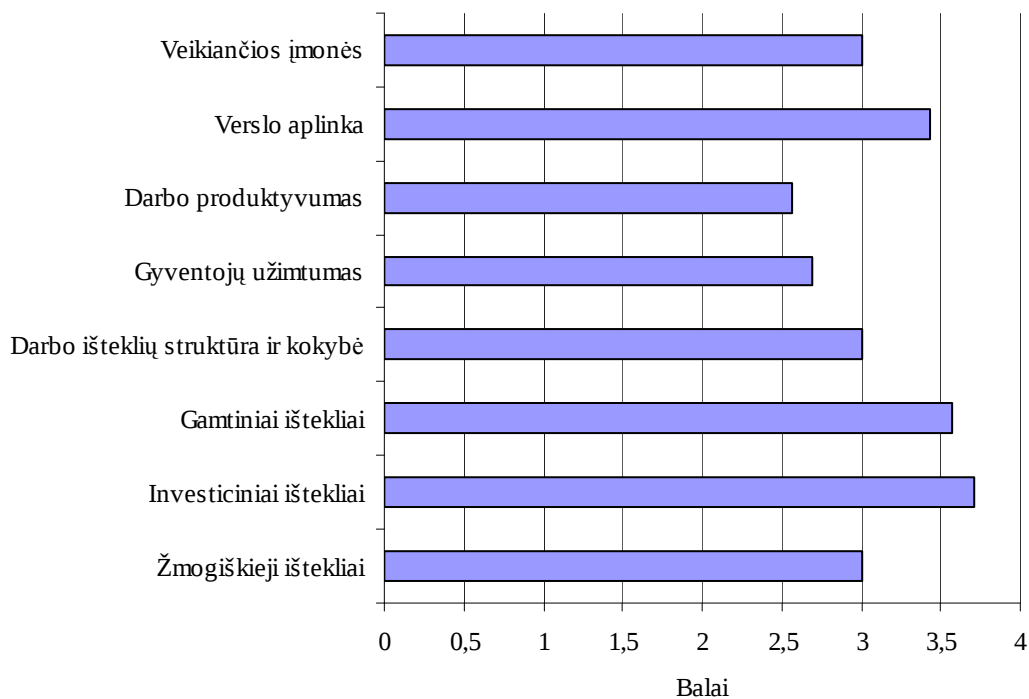
Nors kiekybinis respondentų vertinimas parodė, jog socialinė ekonominė būklė seniūnijoje yra vertinama palankiai, kokybiniais tyrimų rezultatais matyti, jog seniūnijoje yra sunku išskirti stiprius socialinius ar ekonominius pranašumus. Išankstinis Juodaičių seniūnijos ekspertinis vertinimas buvo nepalankiausias visų pilotinių seniūnijų atžvilgiu pagal kaimo vietovės plėtrą, kaip neieškančios (ar nerandančios) savo konkurencinių pranašumų, nepalankios ekonominės ir socialinės būklės vietovės. Toks išankstinis ekspertinis vertinimas nesutampa su kiekybiniu vertinimu pagal pateiktus respondentų atsakymus, tačiau kokybinė informacija prieštaraujanti kiekybiniam balams pagal savo turinį atitinka išankstinį ekspertinį vertinimą. Apibendrinant rezultatus, subjektyvią gyventojų nuomonę, ypačingai ekonominės dimensijos rodiklių kiekybiniame vertinime, įvardinčiau kaip neadekvačią.

Veliuonos seniūnija yra palankioje geografinėje padėtyje: istorinis Lietuvos karo ir prekybos kelias Kaunas – Jurbarkas, taip pat Nenumo upė su plačiu ir plačiai išsidriekusi slėniu, turinčiu išskirtinę kraštovaizdžio ir ekologinę vertę.

Respondentų nuomone, ekonominio išsivystymo dimensijos rodikliai gali būti vertinami vidutiniškai. Geriausiai vertinami investiciniai ištekliai, t.y. 3,71 balo. Toks respondentų vertinimas sąlygojamas užsienio šalių investicijų į medienos įmonę, kuri sukūrė 10 darbo vietų, taip pat ūkininkų stambių investicijų į žemės ūkio ir perdirbimo techniką, pastatus, gyventojų investicijų į būstą.

Be Nemuno upės, senojoje Veliuonoje buvusios pragyvenimo ir prasimaitinimo šaltinių, gausu ir kitų gamtinių išteklių. Seniūnijoje yra archeologinis draustinis, parkai supantys dvarus, piliakalnis, senieji ažuolai. Didžioji seniūnijos dalis yra saugomos teritorijos. Respondentų nuomone šis rodiklis yra vertinamas palankiai, t.y. 3,57 balo. Šie ištekliai yra palankus plėtojimo potencialas, jų derinimas kartu skatintų vietovės vystymosi tempą.

Dar vienas iš geriausiai vertinamų rodiklių yra verslo aplinka, 3,43 balo (žr. 12 pav). Verslo aplinkos ir investicijų rodikliai respondentų nuomone yra ne tik vieni iš geriausių seniūnijoje, bet ir iš visų pilotinių Jurbarko rajono seniūnijų. Čia investicijų sulaukiama ne tik iš Lietuvos fizinių ar juridinių asmenų, tačiau gausu ir užsienio investicijų. Šiuo atveju investicijos yra vienas iš ekonominių rodiklių, gerinančių vietovės ekonominę, o kartu ir socialinę būklę, kurdamas darbo vienas, pridėtinę vertę bei mažindamas bedarbių skaičių seniūnijoje.

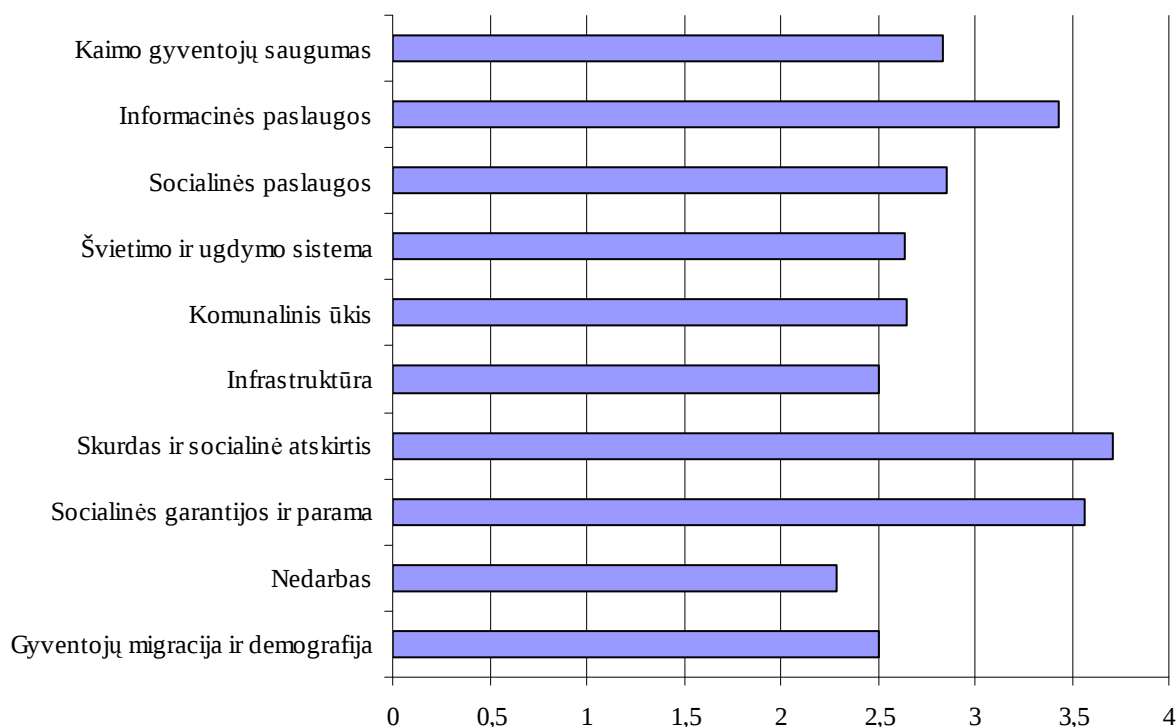
12 pav. Respondentų nuomonė apie Veliuonos seniūnijos ekonominių išteklių būklę, balais

Darbo produktyvumas, iš ekonominės dimensijos rodiklių, respondentų vertinamas prasčiausiai, t.y. 2,57 balo. Žmonės skundžiasi mažomis mėnesinėmis pajamomis. Žmogiškieji ištekliai vertinami vidutiniškai. Gyventojų įvairovė palyginti su kitomis Jurbarko rajono pilotinėmis seniūnijomis yra plati, tačiau jaunimo čia mažai. Užsienio piliečiai gyvenantys seniūnijoje užsiima amatais ir kitais alternatyviais verslais, dirba įmonėse.

Dar prasčiau respondentai vertina socialinio išsivystymo rodiklius negu ekonominio. Beveik pagal visus rodiklius (išskyrus skurdo ir socialinės atskirties rodiklį, kuris yra geriausias iš visų tyrime dalyvavusių seniūnijų – 3,71 balo) Veliuonos seniūnijos gyventojų vertinimai yra blogiausi iš visų Jurbarko rajono seniūnijų atitinkamų rodiklių vertinimų ir artimi visų pilotinių seniūnijų vidutinio vertinimo balams. Toks respondentų vertinimas, gautas kiekybinės apklausos būdu, neatitinka išankstinio ekspertinio vertinimo, kur Veliuonos seniūnija buvo priskiriama prie geriausiai iš visų pilotinių seniūnijų vertinamų su palankia socialine ekonomine būkle.

Žemiausiu balu yra vertinamas nedarbo rodiklis (žr. 13 pav.), kurio būklė priskiriama prie blogos. Tokį rodiklio vertinimą sąlygoja didelis trūkumas darbo jėgos, didelę pensinio amžiaus dalį sudarančių gyventojų skaičius. Šiuo atveju kiekybinio rodiklio situaciją paaiškina kokybiniai parametrai.

Socialinės garantijos ir paramos bei skurdo ir socialinės atskirties rodikliai respondentų vertinami palankiai, tačiau kokybiniai apklausos rezultatai rodo, jog seniūnijoje yra nemažai socialiai remtinų gyventojų. Kasmet didėja gaunančių socialines išmokas žmonių skaičius. Seniūnijoje apie 60 skurstančių šeimų, kurios nėra pajėgios net susitvarkyti dokumentų pašalpai gauti.

13 pav. Respondentų nuomonė apie Veliuonos seniūnijos socialinių išteklių būklę, balais

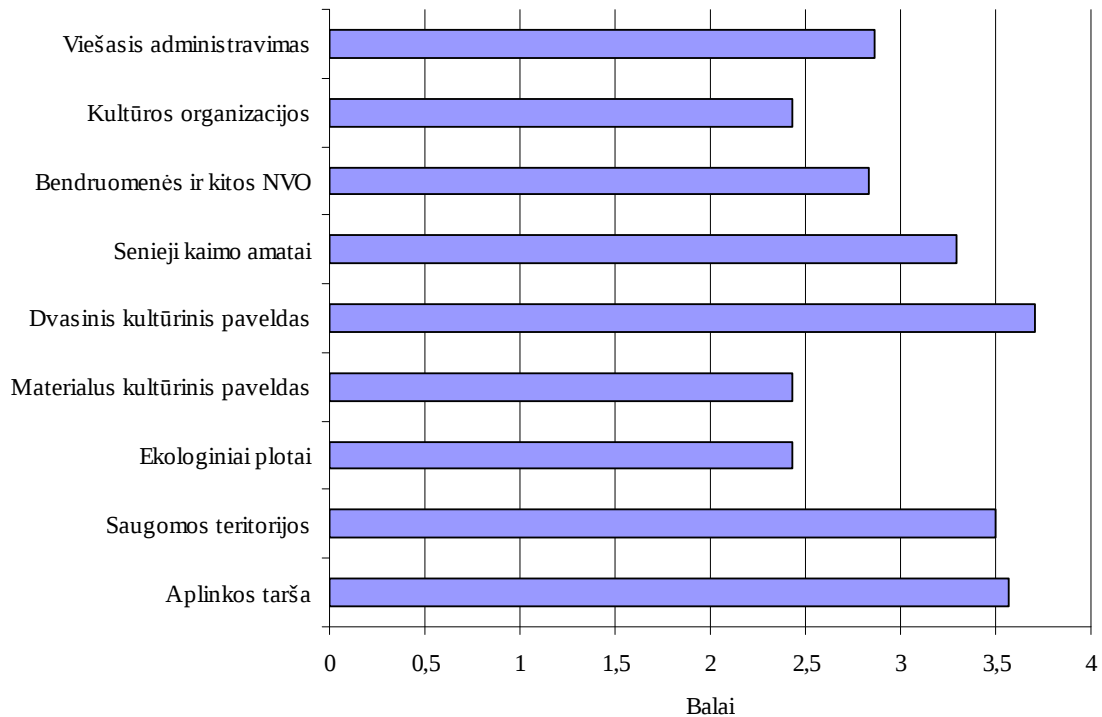
Seniūnijos mokyklose labai trūksta mokytojų, kurie kiekvieną dieną važinėja į seniūniją net iš Jurbarko. Daug ūkininkų bendradarbiauja su žemės ūkio konsultantais. Organizuojami ūkininkavimo, kompiuterinio raštingumo kursai. Veikia vidurinė ir pagrindinė mokyklos. Vietos gyventojų nuomonė, vaikų švietimui sąlygos yra geros, o suaugusiųjų švietimui blogos. Bendras švietimo ugdymo sistemos rodiklio vertinimo balas priskiriamas prie palankios būklės.

Naudojimuisi informacinėmis technologijomis padėtis seniūnijoje yra palanki. Internetu naudotis galima seniūnijos bibliotekoje, mokykloje ir atskirame centre. Leidžiamas vietinis laikraštis „Žemdirbys“, rajono laikraštis „Mūsų laikas“, „Šviesa“. Gyventojai užsisako laikraščius į namus ir turi galimybę skaityti bibliotekoje. Informacinių paslaugų būklė kiekybiniu vertinimu yra geresnė nei vidutiniška.

Palankiau, kaip matome iš 14 pav., respondentai vertina aplinkos ir paveldo išsaugojimo dimensijos rodiklius. Dvasinio paveldo išsaugojimo (3,71 balo) ir senųjų amatų išsaugojimo (3,29 balo) rodiklių vertinimai yra aukščiausias iš visų pilotinių vietovių.

Didelė seniūnijos dalis – saugomos teritorijos, yra archeologinis draustinis, piliakalnis. 3 ūkininkai verčiasi ekologiniu ūkininkavimu. Seniūnijoje gausu kultūros paminklų, taip pat yra 6 muziejai, įteisintas vienas – Valstybinis krašto istorijos muziejus. Taip pat yra bažnyčia, klebonija, dvaras. Seniūnijoje yra pagoniškų dirbinių žalvario meistras, juodosios keramikos

amatininkai, drožėjai. Įvardintas kultūrinis paveldas respondentų nuomone vertinamas blogai, tik 2,43 balo (žr. 14 pav.).

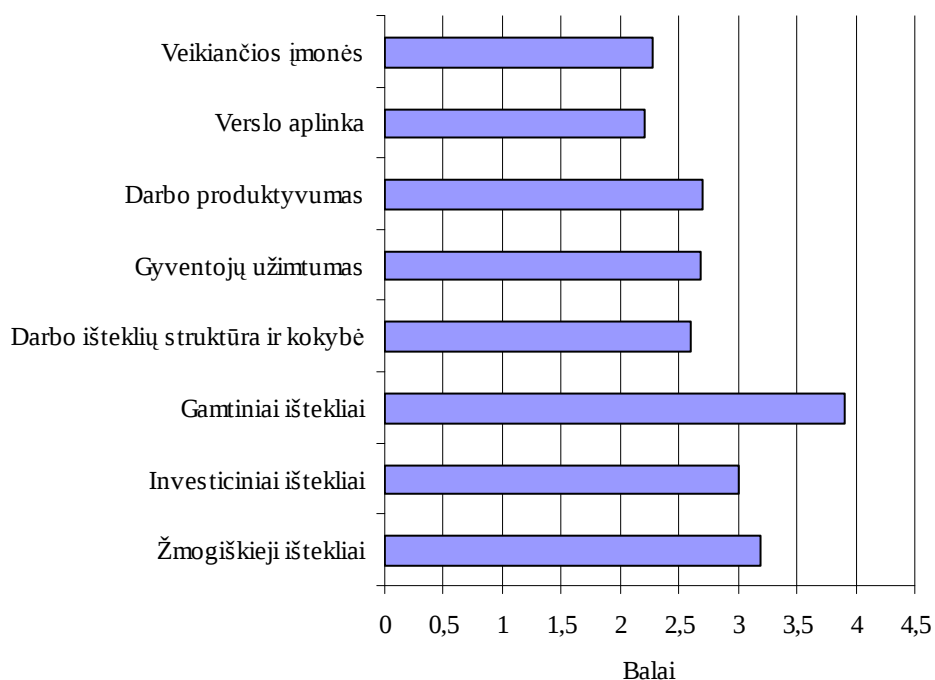
14 pav. Respondentų nuomonė apie Veliunos seniūnijos aplinkos ir paveldo išsaugojimo bei institucinės plėtros išteklių būklę, balais

Bendruomenių ir kitų NVO rodiklis respondentų vertinamas prasčiau nei vidutinis. Seniūnijoje veikia Karito organizacija, taip pat „Junigeda“ – veliuoniečių sambūris, jaunimo klubas „Veliuonėlė“, atkurta Lietuvai gražinti draugija Veliuonėlės centras, šeimų laisvalaikio klubas, pagyvenusių žmonių etnografinis ansamblis „Veliuonietis“.

Apibendrinat visų 4 dimensijų išteklių vertinimą, galima teigti, jog respondentai Veliunos seniūnijos socialinę ekonominę būklę vertina balui artimam 3, o tai reiškia, jog būklė vertinama vidutiniškai. Lyginant su prieš tai analizuota Juodaičių seniūnijos socialine ekonomine būkle, rezultatai yra labai panašūs, nors išankstinio ekspertinio vertinimo atveju šios dvi seniūnijos yra vertinamos kraštutiniais kriterijais, t.y. Juodaičiai priskiriama prie nepalankios socialinės ekonominės būklės, o tuo tarpu Veliuona prie palankios.

Viešvilės seniūnija iš visų Jurbarko rajono pilotinių vietovių labiausiai išsiskiria saugomomis teritorijomis. Vakarinėje rajono dalyje yra Viešvilės rezervatas, panemune, nuo Šilinės į rytus driekiasi Panemunių regioninis parkas. Dėl šių gamtinių išteklių bei tarptautinės reikšmės „NATŪRA 2000“ seniūnija turi labai didelį rekreacijos potencialą.

Vertindami Viešvilės seniūnijos ekonominėms veikloms plėtoti išteklius, respondentai geriausiai vertina gamtinius ir žmogiškuosius išteklius (žr. 15 pav.). Šių rodiklių vertinimas yra aukščiausias lyginant su kitomis pilotinėmis seniūnijomis Jurbarko rajone.

15 pav. Respondentų nuomonė apie Viešvilės seniūnijos ekonominių išteklių būklę, balais

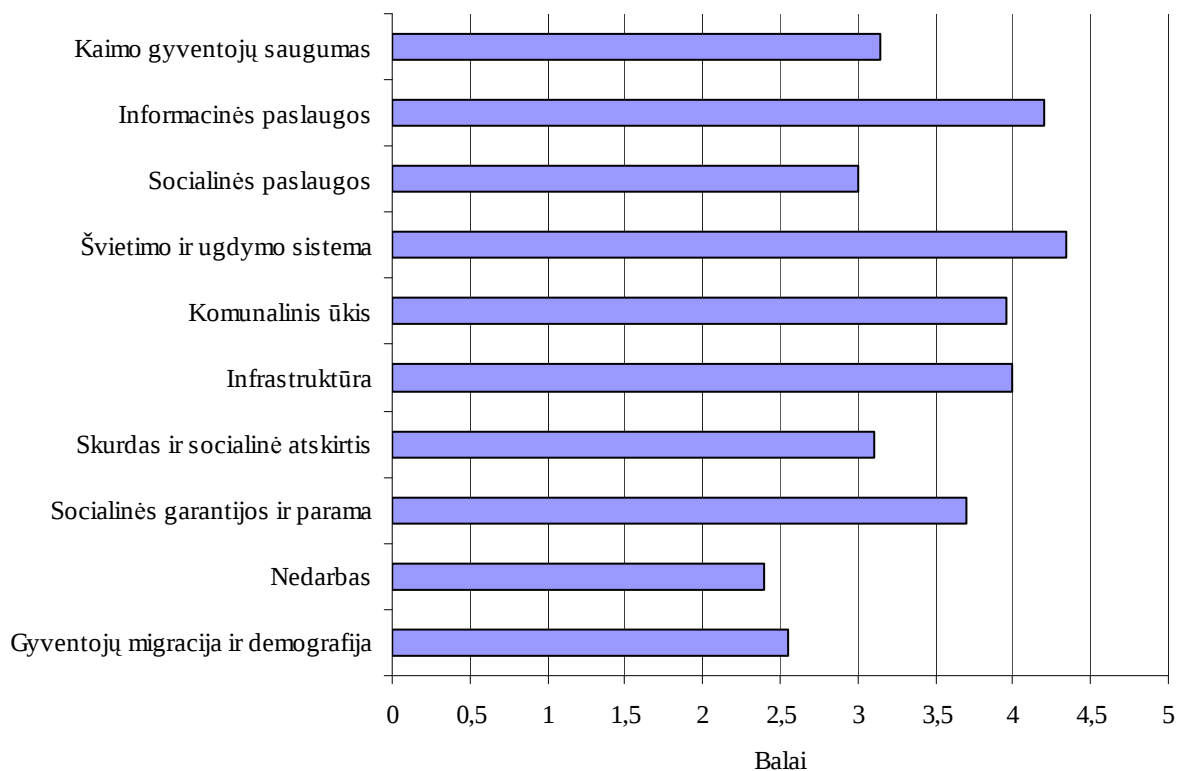
Blogiausiai vertinamus šios dimensijos rodiklius charakterizuoja: darbo išteklių struktūra ir kokybė, verslo aplinka, veikiančios įmonės. Toks šių rodiklių vertinimas yra blogiausias lyginant su kitomis pilotinėmis Jurbarko rajono seniūnijomis. Tokį vertinimą sąlygojai tai, jog respondentų teigimų darbo išteklių seniūnijoje nėra, pajamos labai priklauso nuo tiesioginių išmokų. Pastaruosius penketą metų verslo įmonės uždarinėjamos. Pramonė taip pat sunykusi, o buvusios 3-4 kaimo turizmo sodybos taip pat neišsilaikė rinkoje dėl padidėjusių joms reikalavimų. Šiuo atveju kiekybiniai respondentų vertinimai atitinka kokybinių apklausų informacija, kuri galima sakyti pateisina ir paaiškina žemą kiekybinį balą.

Investicinių išteklių būklė respondentų teigimu yra vidutiniška. Kasmet pastebimos vis didesnės investicijos, daugiausiai užsidirbusių užsienyje ir vėl grįžusiųjų į seniūniją gyventi žmonių dėka.

Žymiai geriau respondentai vertina Viešvilės seniūnijos socialinio išsivystymo dimensijos rodiklius, lyginant su ekonominiu. Beveik pagal visus (išskyrus skurdo ir socialinės atskirties bei nedarbo rodiklius) šios dimensijos rodiklius respondentai vertina geriausiai lyginant su kitomis Jurbarko rajono pilotinėmis seniūnijomis.

Nedarbo rodiklio būklę respondentai vertina žemiau negu vidutiniškai (žr. 15 pav.). Apie 8 proc. seniūnijos darbingo amžiaus gyventojų yra bedarbiai. Respondentų teigimu seniūnijoje įsidarbinimo galimybių yra, tačiau dauguma bedarbių tiesiog nenori dirbti. Daugiausiai tai probleminės šeimos. Daugumai iš jų reikia priežiūros. Skurdas ir socialinė

atskirtis seniūnijoje vertinama kaip stipriai pasireiškiantys reiškiniai. Seniūnijoje yra skurstančių šeimų, kurios, respondentų nuomone, jaučiasi socialiai atskirtos. Migracijos rodiklis vertinamas taip pat prastai dėl jaučiamos didelės migracijos. Tačiau šioje seniūnijoje, skirtingai negu kitose, populiacijos saldo yra teigiamas.

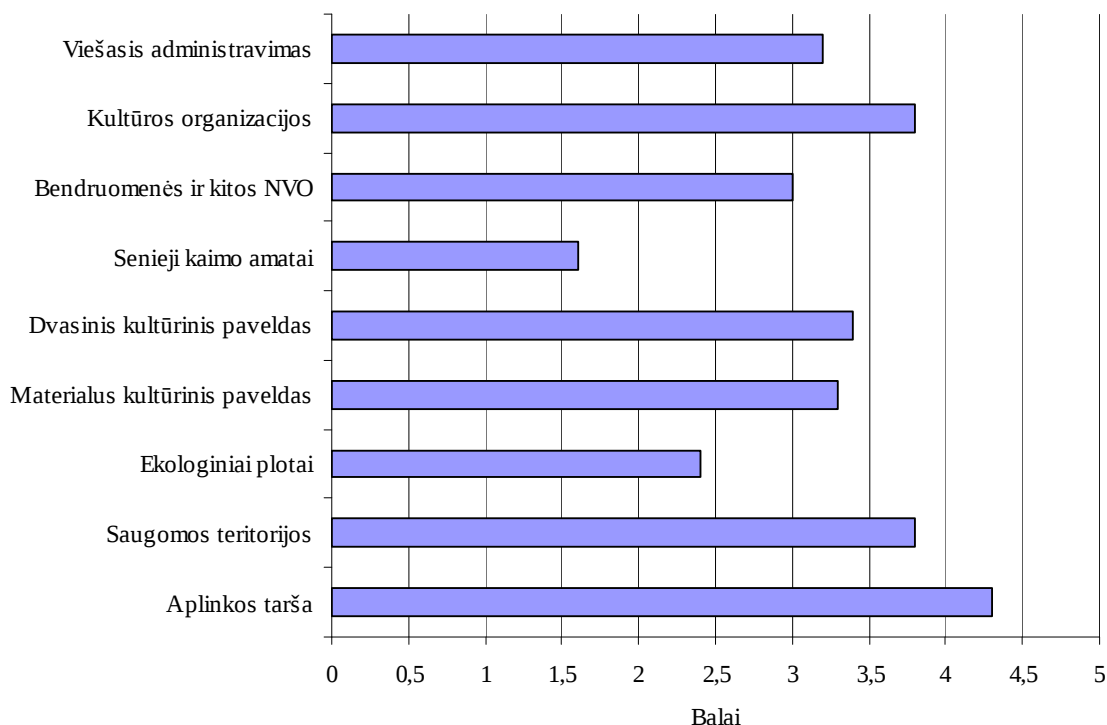
15 pav. Respondentų nuomonė apie Viešvilės seniūnijos socialinių išteklių būklę, balais

Švietimo ir ugdymo sistemos būklė yra vertinama palankiai. Respondentų teigimu organizuojami seminarai. Mokykloje mokosi virš 200 mokinių. Informacinių paslaugų, infrastruktūros, komunalinio ūkio paslaugų, socialinių garantijų ir paramos bei kaimo gyventojų saugumas, respondentų teigimu, yra pakankamas.

Vertindami aplinkos ir paveldo dimensijos rodiklius bei saugomų teritorijų ir aplinkos taršos – respondentai buvo optimistiškesni lyginant su kitų pilotinių seniūnijų. Iš šios dimensijos rodiklių Viešvilės gyventojai prasčiausiai vertina senųjų amatų plėtojimą (žr. 16 pav.), nes daugumą seniūnijos gyventojų sudaro po karo atsikėlę naujosios kartos gyventojai, o senųjų vietos gyventojų nebelikę. Nebuvo išlaikytos amatininkystės tradicijos.

Materialaus kultūrinio paveldo būklė vertinama šiek tiek geriau nei vidutiniškai. Seniūnijoje išlikę seni XX a. Pradžios vokiečių laikų pastatai, taip pat yra net 19 saugomų kapinynų. Seniūnijos gyventojai švenčia tradicines šventes, o dvasinio kultūrinio paveldo rodiklį vertina šiek tiek geriau nei vidutiniškai.

Pagal bendruomeninių ir kultūros organizacijų veiklos vertinimą (atitinkamai 3,0 ir 3,8 balo) – geriausi vertinimai Jurbarko rajono pilotinių seniūnijų tarpe. Seniūnijoje yra kultūros centras, registruota bendruomenė, tačiau „vieno langelio principo“ su savivaldybės fiziniiais asmenimis gyventojai pasigenda.

16 pav. Respondentų nuomonė apie Viešvilės seniūnijos aplinkos ir paveldo išsaugojimo bei institucinės plėtros išteklių būklę, balais

Apibendrinant visų 4 dimensijas sudarančių rodiklių vertinimo balus, galima teigti, jog respondentai Viešvilės seniūnijos socialinę ekonominę būklę vertina vidutiniškai. Bendras vertinimo balas lyginant su Veliuonos seniūnija yra šiek tiek geresnis, tačiau labai panašus su Juodaičių seniūnija.

Atskiro rodiklio vertinimas lyginant visas tris pilotines seniūnijas buvo aptartas jau ankščiau. Bendra tendencija visoms pilotinėms seniūnijoms – emigracija. O lyginant atskirų dimensijų rodiklius vertinimas yra išsidėstęs netolygiai. Ekonominė išsivystymo dimensijos būklė pagal respondentų duomenis geriausia Juodaičiuose, o prasčiausia – Viešvilėje. Socialinė išsivystymo dimensija geriausiai vertinama Viešvilės seniūnijoje, o prasčiausiai Veliuonoje. Veliuonoje geriausias vertinimas tik aplinkos ir paveldo išsaugojimo dimensijų, tačiau labai mažu skirtumu, nuo Viešvilės. Institucinės plėtros dimensijos rodiklių visuma panašiai vertinama Juodaičiuose ir Veliuonoje, šiek tiek geriau Viešvilėje.

Vertinant socialinę ekonominę vietovės būklę svarbu pasirinkti tinkamus rodiklius, parodančius tikrąją situaciją. Nagrinėjant atskirus dimensijų rodiklius, galima nustatyti kokią potencialą turi seniūnija, kurį galėtų panaudoti vietovės plėtrai. Vietovės socialinė ekonominė

būklė priklauso nuo daugelio rodiklių, todėl norint išsiaiškinti jų ryšius ir atskirus veiksnus įtakančius seniūnijos būklę, būtina atlikti kokybinius tyrimus.

Kiekybinių ir kokybinių tyrimo rezultatų sugretinimas įrodo, kad būtinas „objektyviųjų“, grindžiamų kiekybiniais informacijos šaltiniais, tyrimų derinimas su „subjektyviaisiais“ sociologiniais kaimo vietovių tyrimais. Asmeninis, subjektyvus gyvenimo kokybės kaimo vietovėse vertinimas yra svarbi sąlyga norint parengti veiksmingus vietos plėtros scenarijus, grindžiamus realiais vietos gyventojų poreikiais ir tų poreikių tenkinimo galimybėmis efektyviai panaudojant vietos išteklius. Antra vertus, subjektyvūs ekspertai vertintojai šiuo atveju yra seniūnijos gyventojai, dėl to duomenys nėra visiškai adekvatūs, nesugebant visapusiškai atsiriboti nuo tiriamosios aplinkos. Kiekybinė informacija nepakankamai atspindi vykstančius giluminius kaimo vietovėse procesus ir juos sąlygojančius veiksnus, todėl jų derinimas su kokybiniais leidžia ne tik iš dalies patikrinti kiekybinės informacijos pagrįstumą, bet ir identifikuoti strateginius ryšius tarp veiksnių.

3. JURBARKO RAJONO KAIMO VIETОВIŲ PLĖTROS SCENARIJAI

3.1 Pilotinių seniūnijų SSGG analizė

Vietovės situacijos analizė ir jos būklės nustatymas dažnai orientuotas į esamo, stipriausio potencialo panaudojimą tolesniam vietovės vystymuisi. Analizuojant vidinius ir išorinius plėtros veiksnius ir suskirstant juos į stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes, nustatomas strateginis ryšys tarp jų. Toks analizės metodas padeda apibrėžti esamą situaciją ir įvardinti plėtros galimybes.

Atlikus empirinį tyrimą kokybinių duomenų analizę, buvo išskirtos kiekvienos pilotinės vietovės stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės, remiantis vietos ištekliais. Juodaičių seniūnijos SSGG analizė pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė

Juodaičių seniūnijos SSGG analizė

Stiprybės 1. Stiprus vietos gyventojų tarpusavio ryšys – organizuojamos talkos, pagalba „kaimynas kaimynui“; 2. Glaudūs ryšiai tarp gyventojų ir seniūnijos administracijos; 3. Kokybiškos socialinės paslaugos. Yra socialinių paslaugų centras; 4. Veikia senelių globos namai; 5. Stiprus dvasinis kultūrinis paveldas. 6. Gerai organizuotas kultūros institucijų darbas. 7. Gerai išvystytas informacinių paslaugų tinklas; 8. Žymus mokyklos darbuotojų indėlis į krašto istorijos atgaivinimą ir išsaugojimą; 9. Tyras oras. Neužterštas pramonės.	Silpnybės 1. Sparčiai auganti emigracija, ypač jaunu žmonių; 2. Žemas gyventojų išsilavinimo lygis; 3. Kvalifikuotos darbo jėgos stygius. Nekvalifikuotiems darbuotojams trūksta motyvacijos dirbti ir kelti kvalifikaciją; 4. Darbo vietų trūkumas; 5. Bloga kelių būklė; 6. Seniūnijos ekonomikos bloga būklė lemia šeimų skurdą ir kitas socialinės atskirties apraiškas; 7. Mažos investicijos į vietovę, užsienio investicijų apskritai nėra; 8. Bendruomeninių organizacijų ir kitų NVO stoka; 9. Seniūnija nutolusi nuo rajono centro ir kitų didžiųjų miestų; 10. Nepatraukli gamta kaimo turizmui plėtoti.
Galimybės 1. Viešųjų darbų organizavimas; 2. Bendruomenių sukūrimas; 3. „Iš apačios į viršų“ principo taikymas bendradarbiavimo su seniūnijos/savivaldybės administracija, tikslais; 4. Kultūrinės veiklos organizavimas; 5. Elektroninių paslaugų paklausa ir prieinamumas; 6. Nuolatinio mokymosi ir kvalifikacijos kėlimo nuostatas pripažįstančios visuomenės ugdymas; 7. Ekologinių ūkių plėtra; 8. Tradicinės žemės ūkio veiklos diversifikavimas.	Grėsmės 1. Profesionalios, kvalifikuotos darbo jėgos ir „protų“ nutekėjimas į kitus rajonus ir jaunesnių bei iniciatyvesnių žmonių emigracija; 2. Vietovės konkurencingumo stoka; 3. Gyventojų senėjimas – auganti kaimų depopuliacija; 4. Senstantys seniūnijos gyventojai didins socialinės paramos poreikį seniūnijoje; 5. Blogėjanti demografinė ir ekonominė situacija, gyventojų abejingumas didins socialines problemas; 6. Didėjanti socialinė atskirtis (nepatrauklus vietovės įvaizdis).

SSGG analizė diagnostikos dalyje pasireiškia veiksmų identifikavimu, jų poveikio nustatymu bei panaudojimo plėtrai galimybe, taip pat grėsmių išvengimu ir silpnųjų pusių mažinimu. Analizės metu svarbu ne tik išskirti ir pažinti veiksmus, bet ir nustatyti jų reikšmingumą pagal jų poveikį ir reikšmę vietovės vystymosi ateičiai. Tačiau norint nustatyti vietovės strateginę kryptį pagal turimus vietos išteklius, svarbu išanalizuoti strategines ryšius, pagal 1 lentelėje pateiktą matricą.

Atlikus Juodaičių seniūnijos SSGG ir remiantis SSGG matricos schema, galima išvelgti strateginius ryšius, pateiktus 3 lentelėje.

3 lentelė

Juodaičių seniūnijos SSGG analizės strateginiai ryšiai

Stiprybių panaudojimas galimybėms įgyvendinti Glaudus bendradarbiavimas su seniūnijos administracija ir abipusis supratimas padės sėkmingai įgyvendinti vietos plėtros tikslus. Gera išvystyta informacinių paslaugų tinklas padės sėkmingai ugdyti nuolatinio mokymosi ir kvalifikacijos kėlimo nuostatas. Kultūrinis paveldas bei tvirtos ir aktyvios kultūrinės organizacijos išgalins lengviau susitelkti vietovės gyventojams, pajusti bendras vertybes, pasijusti saugesniais ir unikaliais.	Silpnųjų įveikimas pasinaudojant galimybėmis Nuolatinio mokymosi ir kvalifikacijos kėlimo nuostatos pripažįstanti kaimo bendruomenė mažins nekvalifikuotų darbuotojų skaičių. Bendradarbiavimas su seniūnijos administracija ir stiprus vietos gyventojų tarpusavio ryšys įgyvendinant projektus, gerins gyvenimo kokybę ir ekonominę augimą.
Grėsmių sumažinimas, panaudojant stiprybes Stipraus dvasinio kultūrinio paveldo puoselėjimas mažins gyventojų abejingumą, stiprins vietovės gyvybingumą, sudarys naujas galimybes plėtrai.	Silpnųjų šalinimas, siekiant sumažinti grėsmes Darbuotojų motyvavimas dirbti ir kelti kvalifikaciją gerins vietovės ir pačių gyventojų ekonominę situaciją.

Pateikti Juodaičių seniūnijos SSGG analinės strateginiai ryšiai leidžia numatyti ne vieną tikėtiną variantą ir duoda laisvę pasirinkti. Tačiau kaip teigia Ricard'o konkurencinių pranašumų teorija – siekiant gerinti vietovės socialinę ekonominę būklę efektyvu plėtoti konkurencinius pranašumus. Tokiu būdu bus pasiektas didžiausias pelningumas, kuris savo ruožtu gerintų vietovės socialinę ekonominę situaciją. Todėl atsižvelgiant į išdėstytus teiginius ir į numatytų strateginių ryšių galimybes, kurdamas scenarijus vadovausiuosi stiprybių ir galimybių išvalginėmis strategijomis, t.y. siekiant išnaudoti galimybių, palankių pritaikant vietos stiprybes.

Atlikus Veliuonos seniūnijos situacijos analizę matyti, jog šioje seniūnijoje geriausiai vertinamos aplinkos ir paveldo išsaugojimo dimensijos. Kaip rodo kokybinis tyrimas, Veliuonos seniūnijoje didelę dalį užima saugomos teritorijos, yra nemažai parkų, archeologinis draustinis, upė – Nemunas ir kitas turizmo potencialas. Atlikus šios seniūnijos SSGG analizę, matyti, jog didžiausias potencialas – gamtiniai ištekliai, turizmo vystymui (žr. 4 lentelė).

Veliuonos seniūnijos SSGG analizė

Stiprybės 1. Gera geografinė padėtis: istorinis Lietuvos karo prekybos kelias Kaunas – Jurbarkas, taip pat Nemuno upė; 2. Platus ir plačiai nusidriekęs Nemuno upės slėnis, turintis išskirtinę kraštovaizdžio ir ekologinę vertę; 3. Seniūnijos įeina į VVG „Nemunas“ teritoriją, kurioje šiuo metu rengiami svarbūs šalies turizmo maršrutai; 4. Daug materialaus kultūrinio paveldo bei valstybės saugomų paminklų; 5. Pritraukiamos užsienio investicijos; 6. Geras susisiekimas iš seniūnijos centro; 7. plėtojami senieji amatai; 8. Pastebimos nekvalifikuotų bedarbių pastangos persikvalifikuoti; 9. Geros vaikų švietimo sąlygos.	Silpnybės 1. Jaunų specialistų emigracija; 2. Vietinės darbo jėgos trūkumas; 3. Didelis gyventojų mirtingumas. Miršta 3-4 kartus daugiau nei gimsta. Seniūnijoje vyrauja neigiamas populiacijos saldo; 4. Didelis socialiai remtinų ir skurstančių gyventojų skaičius. Kasmet didėja gaunančių socialines išmokas žmonių skaičius; 5. Didelis mokytojų trūkumas seniūnijoje; 6. Didelė seniūnijos gyventojų dalis pensinio mažiaus (1/3 dalis); 7. Bloga namų ūkių šulinių vandens kokybė.
Galimybės 1. Nemuno slėnis viena perspektyviausių vietos ir užsienio turizmo trasų. Nemuno upę ir pakrantėse esančias gyvenvietes atgaivins vandens turizmas; 2. Turizmo plėtra atskleis vietos gyventojams nevisiškai išnaudotų vandens išteklių ir kultūros paveldo tikrąją vertę; 3. Investicijų pritraukimas užtikrins vietos ekonomikos augimą, įtraukiant į aktyvią veiklą kaimo gyventojus; 4. Kultūrinio paveldo lankymas sukuriantis seniūnijai pridėtinę vertę; 5. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra (bendradarbiavimas su Lietuvos ir užsienio įmonėmis); 6. Kaimo turizmo plėtra. 7. Ekologinių ūkių plėtojimas; 8. Kvalifikuotos darbo jėgos didėjimas.	Grėsmės 1. „Protų nutekėjimas“ ir jaunų bei iniciatyvių žmonių praradimas; 2. Didelis pensinio amžiaus žmonių skaičius seniūnijoje didins socialinės paramos poreikį; 3. Senųjų seniūnijos gyventojų mažėjimas, silpnins vietovės senąsias tradicijas; 4. Vietovės darbo jėga seniūnijos plėtrai nebus išnaudojama dėl nepakankamos kvalifikacijos.

Pateikiant veiksmų analizę, pirmiausia rekomenduojama aptarti stiprybių, silpnybių, grėsmių ir galimybių įtaką tai sferai kuri numatoma kaip strateginė kryptis, šiuo atveju, kaip jau minėta – turizmui. Turizmo plėtos potencialą rodo Veliuonos seniūnijos SSGG analizės stiprybės. Jos yra palankios turizmo plėtrai analizuojamoje teritorijoje. Vienas iš privalumų turizmo plėtrai analizuojamoje teritorijoje yra didėjantis užsienio turistų ir investuotojų susidomėjimas vietove. Plačiau apie pilotinių vietovių strategines kryptis ir sritis 3.2 dalyje.

Strateginiai kryptiniai numatyti ir strateginei išvalgai pasirinkti numatomi SSGG analizės strateginiai ryšiai, iš kurių vieno pasirinkimas leidžia toliau kurti vietovių plėtos

scenarijus ir juos įgyvendinti. Veliuonos seniūnijos SSGG analizės strateginiai ryšiai pateikti 5 lentelėje, remiantis 1 lentelės SSGG matrica.

5 lentelė

Veliuonos seniūnijos SSGG analizės strateginiai ryšiai

Stiprybių panaudojimas galimybėms įgyvendinti Palanki geografinė padėtis bei gamtinių ir kultūrinių išteklių potencialas sudaro palankias galimybes turizmo plėtrai. Augančios Lietuvos ir užsienio investicijos sudaro galimybes naujų paslaugų teikimui, efektyvesniam atliekamų funkcijų vykdymui, jų kokybės užtikrinimui, konkurencingumui ir visa tai įtakojamam socialinės ekonominės būklės gerinimui. Senųjų amatų atgaivinimas ir plėtojimas užtikrina tradicijos tęstinumą, kuris yra svarbia šalies etnokultūros dalimi ir kartu reikšminga alternatyvi kaimo ekonominė veikla.	Silpnųjų įveikimas pasinaudojant galimybėmis Jauni specialistai gali užimti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros veikėjų „pareigas“ (bendradarbiaudami su Lietuvos ir užsienio įmonėmis), dalyvauti įvairiuose projektuose. Didėjančios investicijos bei palankos galimybės verslui kurti pritrauks daugiau jaunų gyventojų tuo pagerinant pensinio ir darbingo amžiaus gyventojų santykį vietovėje.
Grėsmių sumažinimas, panaudojant stiprybes Investicijos į vietovės turizmo sektorių ir smulkųjų bei vidutinį verslą, sudarys palankesnes sąlygas jaunimui realizuoti įgytas žinias, stabdydamas iniciatyvių žmonių emigraciją. Nekvalifikuotų bedarbių persikvalifikavimas leis išnaudoti vietinę darbo jėgą seniūnijos plėtrai.	Silpnųjų šalinimas, siekiant sumažinti grėsmes Geriamo vandens šulinių vandens kokybės gerinimas gerins vietovės gyventojų gyvenimo kokybę. Suteikiant jauniems specialistams patrauklią darbo vietą ir pajamas bus stabdomas „protų nutekėjimas“.

Kaip jau minėta SSGG strateginiai ryšiai leidžia numatyti ne vieną tikėtiną variantą. Tai galime matyti iš pateiktų strateginių ryšių analizių. Kaip ir Juodačiams, taip ir kitoms pilotinėms vietovėms, kurdamas scenarijus ir numatydamas strategines kryptis bei sritis vadovausiuosi stiprybių ir galimybių sukuriamomis įžvalgomis.

6 lentelė

Viešvilės seniūnijos SSGG analizė

Stiprybės 1. Labai didelis rekreacijos potencialas. Tarptautinės reikšmės „Natūra 2000“ teritorija; 2. Daugialypis plėtros potencialas, tinkamas ekologiškų ir natūralių produktų gamybai bei kitoms šiuolaikinėms kaimo plėtros funkcijoms (aplinkosaugos, pažinimo, rekreacijos ir pan.) vykdyti; 3. Gausūs materialiojo kultūrinio paveldo ištekliai: seni XX a. Pradžios vokiečių laikų pastatai, saugomi kapinynai; 4. Didėjančios investicijos; 5. Teigiamas populiacijos saldo; 6. Seniūnijoje veikiančiuose vaikų globos namuose yra darbo vietų seniūnijos gyventojams.	Silpnybės 1. Didelė emigracija; 2. Darbo išteklių stoka; 3. Motyvacijos stoka dirbti dėl gaunamų socialinių pašalpų; 4. Kaimo gyventojai nėra pakankamai informuoti apie viešąjį gyvenimą, nėra viešosios interneto prieigos; 5. Dirvožemiai nėra tinkami intensyviai žemės ūkio gamybai; 6. Sunykusi pramonė ir dėl kylančių reikalavimų užsidariusios kaimo turizmo sodybos.
---	---

6 lentelės tęsinys

Galimybės	Grėsmės
1. Rekreacinių zonų išplėtojimas; 2. Gamtinių išteklių panaudojimas vietovės pridėtinei vertei kurti; 3. Sukurtas vietovės identitetas; 4. Gyventojų skaičiaus augimas; 5. Turistų lankomi gamtiniai ir kultūriniai paminklai.	1. „Protų nutekėjimas“; 2. Nedarbo seniūnijoje augimas; 3. Gyventojų abejingumas didins socialines problemas; 4. Konkurencingumo stoka; 5. Socialiai remtinų žmonių seniūnijoje skaičiaus augimas.

Atlikus Viešvilės seniūnijos SSGG analizę sudarytą iš išanalizuotų vidaus (stiprybių ir silpnybių) ir išorės (galimybių ir grėsmių) aplinkos veiksnių, galima išvelti plėtos vystymosi galimybes. Šiose seniūnijoje didžiausias potencialas vietovės vystymui yra rekreaciniai ištekliai. Dominuoja graži, unikali gamta, kraštovaizdis, vientisa architektūra. Tačiau nereikia pamiršti, jog rekreacinių išteklių panaudojimo efektyvumui pasiekti būtinos daugelio veiklos sferų funkcionavimo sąlygos (Vitkiene, 2002). SSGG pagrindu nustatomi Viešvilės seniūnijos strateginiai ryšiai pateikti 7 lentelėje.

7 lentelė

Viešvilės seniūnijos SSGG analizės strateginiai ryšiai

Stiprybių panaudojimas galimybėms įgyvendinti Gamtos, kultūros, istoriniai ištekliai pasitarnautų kaip rekreaciniai veiksniai palankiai veikiantys bent vieną iš žmogaus sveikatos komponentų – fizinę, dvasinę ar socialinę sveikatą. Didėjančios investicijos ir pritraukiamos lėšos į vietovę gerina jos socialinę ekonominę situaciją. Gausaus materialiojo kultūrinių išteklių panaudojimas sukuria vietovei pridėtinę vertę bei veikia kaip pažinimo ir rekreacijos funkcija.	Silpnybių įveikimas pasinaudojant galimybėmis Viešųjų interneto prieigų įrengimas sudarant sąlygas vietovės gyventojams gauti informaciją, bendrauti ir bendradarbiauti Turistų lankoma vietovė taps patrauklesnė ir patiems gyventojams, skatinanti juo užsiimti alternatyviomis tradiciniam žemės ūkiui veiklomis.
Grėsmių sumažinimas, panaudojant stiprybes Didėjančios investicijos vietovėje sudarys sąlygas naujų darbo vietų kūrimuisi, taip mažindamos nedarbą. Gamtinių išteklių efektyvus naudojimas didins vietovės patrauklumą ir konkurencingumą.	Silpnybių šalinimas, siekiant sumažinti grėsmes Gyventojų motyvavimas dirbti mažins nedarbo seniūnijoje lygį.

Pateiktos Jurbarko rajono pilotinių vietovių veiksnių analizės bei identifikuotos jų stiprybės, silpnybės, galimybės bei grėsmės leidžia ne tik nustatyti turimą vietovės plėtos potencialą, bet ir ieškoti kokių būdu juos efektyviai panaudoti siekiant gyvenimo kokybės gerėjimo. SSGG analizės strateginiai ryšiai suteikia galimybę pasirinkti būdą, kuriuo norime

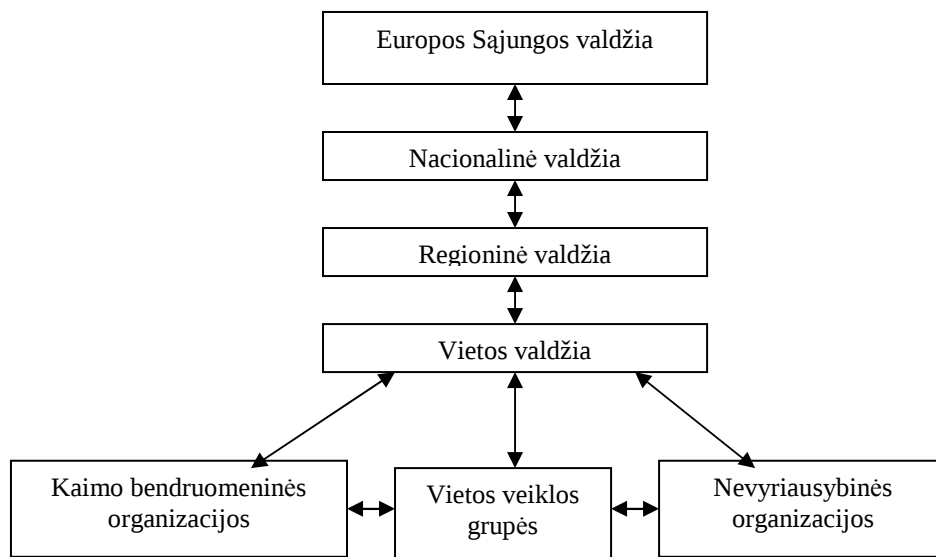
siekti vietovės plėtros. Toks pasirinkimas sąlygojamas veiksmų, kurie turi didžiausią potencialą arba veiksmų, kurių nepašalinus plėtra būtų sudėtinga.

Scenarijaus kūrimui svarbu ne tik nustatyti strateginę kryptį bei sritis, kurių linkme einant gali būti užtikrinama vietovės plėtra, tačiau ir veiksmus galinčius turėti tam neigiamos ar teigiamos įtakos. Pilotinių vietovių scenarijai pateikiami 3.2 darbo dalyje.

3.2 Pilotinių seniūnijų strateginės kryptys ir įžvalgų scenarijai

Vietovės socialinės ekonominės plėtros galimybės stipriai priklauso nuo turimo potencialo panaudojimo. Svarbu identifikuoti strateginę kryptį, kurią plėtojant būtų palankiausiai panaudojamas potencialas vietovės vystymui. Kitais žodžiais tariant, verčiau yra plėtoti tą konkurencinį vietovės pranašumą, kuris yra stipriausias.

Kiekviename planavimo ir įgyvendinimo etape susiduriame su nenumatytais pokyčiais ir kliūtimis. Scenarijaus metodas yra naudingas ne tik kaip strateginio planavimo priemonė numatyti galimų permainų poveikį, tačiau jis užtikrina labiau koordinuotus ir informatyvesnius sprendimų priėmimus orientuotus į ateitį. Todėl šiuo atveju, reikėtų prisiminti 1 paveikslą schemą apie sprendimų priėmimo mechanizmą bei tolygaus vystymosi elementus. Šią schemą papildžius galima matyti sprendimų priėmimo mechanizmą (žr. 17 pav.)

17 pav. Institucinės dimensijos vaidmuo sprendimų priėmimo mechanizme

17 pav. Pavaizduota įvairių lygmenų scenarijaus kūrimo dalyviai. Ryšys tarp jų priklauso nuo scenarijaus masto. Juo scenarijus apima platesnius užmojus, juo stipresni

aukštesnių pakopų valdžių ryšiai. Tačiau kuriant seniūnijų scenarijus dažnai apsiribojama žemesnio lygio valdžios dalyvavimu. Šie scenarijaus kūrimo dalyviai dažnai yra ir finansavimo partneriai, kuriuos svarbu numatyti tiek kuriant strategiją, tiek scenarijų. Scenarijaus kūrimo dalyvių ir partnerių numatymas, vienas iš sudėtinių šio metodo elementų.

Išanalizavus Jurbarko rajono pilotinių vietovių endogeninius išteklius, atlikus jų SSGG analizę ir nustatčius strateginius ryšius, tolimesnis žingsnis scenarijų kūrimui yra strateginės krypties ir sričių numatymas.

Atsižvelgiant į seniūnijų esamą potencialą ir į galimybes jį panaudojus, numatomos strateginės kryptys. Juodaičių seniūnijoje esantys glaudūs ryšiai tarp gyventojų ir vietos valdžios atstovų, stipri kultūros organizacijų veikla yra palankios aplinkybės ir ištekliai bendruomeninių organizacijų kūrimui. Kaimo bendruomeninės organizacijos sudarytų sąlygas geriau tenkinti bendrus vietos gyventojų poreikius ir įgyvendintų išsikeltus tikslus. Vietovėje išvystytas informacinių paslaugų tinkas pasitarnautų kaip informacijos apie projektus teikėjas. Jau dabar Juodaičių seniūnijoje pastebimos bendruomeniškumo apraiškos, pasireiškiančios savitarpio pagalba, talkų organizavimu. Todėl Juodaičių seniūnijai numatoma *strateginė kryptis – bendruomeniškumo ugdymas*. Šiai strateginiai kryptčiai detalizuoti numatomos tokios sritys:

- Bendruomenės strateginio plano rengimas;
- Bendruomenių mokymai ir mokymasis dirbti kompiuteriais;
- Bendruomenės interneto svetainės kūrimas;
- Bendruomeninės organizacijos, bendruomenės centro įkūrimas;
- Bendruomeninės organizacijos iniciatyvos nukreiptos teikti pagalbą skurstantiems gyventojams.

Detalizuojant pateiktas sritis, svarbu paaiškinti jų įgyvendinimo svarbą kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerėjimui bei vietovės ekonominės būklės gerinimui. Bendruomeninėje veikloje dalyvauja įvairių sričių specialistai: pedagogai, dvasininkai, ūkininkai. Labiausiai bendruomenės kūrybiškumas atsiskleidžia rengiant bendrą strateginį planą, kuriame numatomi tikslai, uždaviniai ir finansiniai ištekliai jiems pasiekti. Strateginis planas pateikiamas savivaldybės administracijai. Tai padeda užmegzti dialogą tarp bendruomenės ir savivaldybės, suderinti tarpusavio veiksmus.

Gerai išvystytas informacinių paslaugų tinklas seniūnijoje sudaro galimybes vietos gyventojams mokytis dirbti kompiuteriu, surasti naudingą informaciją, tobulėti. Savo problemas bendruomenės nariai sprendžia diskutuodami, kurdami naujus projektus internetinėse svetainėse. Susijungdamos į bendruomenių tinklą, taip gerina tarpusavio komunikaciją, suteikia informaciją apie bendruomenių veiklą.

Bendruomenės centro įkūrimas įgalina sukurti jaunimo ir pagyvenusių žmonių laisvalaikio praleidimo sąlygas. Bendruomenių pagalba skurstantiems žmonėms į pagalbą pasitelkiant seniūnijas ir savivaldybes, nustatant savo vietovės gyventojus, kurie labiausiai stokoja paramos.

Šių sričių įgyvendinimas paremtas vietos potencialo išnaudojimu, tuo pačiu mažina ir galimas grėsmes, kylančias iš silpnybių. Todėl galima daryti išvadą, jog pasirinkus strateginį ryšį: stiprybių panaudojimas galimybėms įgyvendinti, nėra atsiribojama nuo kitų ryšių, nes dalis jų įgyvendinami savaime per pasirinktą strateginį ryšį.

Svarbu atsižvelgti ir į galimas problemas ir veiksnius turinčius neigiamos įtakos numatytų sričių įgyvendinimui. Bendruomeniškumas turi pasižymėti veiklumu ir lankstumu, tačiau atsižvelgiant į Juodaičių seniūnijos vietovės silpnybes matyti, jog daugeliui kaimo gyventojų trūksta verslumo, vadybos, rinkodaros žinių bei profesionalumo. Didžioji dalis gyventojų net nejaučia ir neturi poreikio tobulintis. Dažnai tai susiję su senyvu amžiumi. Įgyvendinant bendruomenės strateginės krypties sritis, reikia nepamiršti šių silpnybių, kaip galimumų įtakos veiksnių teigiamam vietovės vystymosi rezultatui.

Šiuo atveju į scenarijaus kūrimą įtraukiama vietos gyventojai: pedagogai, ūkininkai, bedarbiai, pensinio amžiaus žmonės ir kt.; seniūnija, savivaldybė, Europos Sąjunga.

Įgyvendinus šį scenarijų jo rezultatų vartotojai pirmiausiai būtų patys gyventojai, vietos ir kitos bendruomenės.

Sėkmingai įgyvendinus minėtą Juodaičių seniūnijos plėtros scenarijų, būtų pasiekta šios vizijos: Juodaičių seniūnijos bendruomenė rengia ir įgyvendina projektus gerinančius vietos gyventojų gyvenimo kokybę, skatina žmones aktyviai keisti savo gyvenimą, rūpinasi aplinka, organizuoja renginius ir seminarus tuo gerindami vietovės įvaizdį ir patrauklumą, bendradarbiauja su kitomis bendruomenėmis. Vietovėje pagerėjusi fizinė kelių infrastruktūra (keliai), puoselėjamas natūralus kraštovaizdis.

Veliuonos seniūnijos atlikta SSGG analizė ir nustatyti strateginiai ryšiai rodo, jog palankiausia strateginė kryptis pagal turimus išteklius yra *turizmo plėtojimas*. Vienas iš teritorinių privalumų – palanki rekreacijai aplinka, dėl kurios turizmo vystymasis yra perspektyvi verslo šaka. Taip pat papildomą akstiną teikianti galimybė – didėjantis užsienio turistų susidomėjimas. Veliuonos seniūnijos strateginiai kryptiniai plėtoti numatomos šios sritys:

- vandens turizmo trasos Nemuno upe įrengimas;
- kaimo turizmo plėtojimas;
- kultūrinio – istorinio turizmo vystymas.

Atsižvelgiant į Veliuonos seniūnijos gamtinio, kultūrinio ir kaimo turizmo bei aktyvaus poilsio išteklių būklę ir jų panaudojimo ilgalaikes perspektyvas, tikslinga plėtoti minėtas sritis,

kurios pagerintų vietovės socialinę ekonominę būklę. Investicijos ir bendradarbiavimas su Lietuvos ir užsienio įmonėmis, sudarytų palankesnes sąlygas plėtoti smulkų ir vidutinį verslą Veliuonos seniūnijoje.

Minėtas scenarijus apima platesnį vartotojų ir dalyvių ratą. Šiuo atveju scenarijaus kūrimo dalyviai yra visų lygių valdžios, vietos gyventojai ir kiti vietos plėtos veikėjai. Rengiami projektai tarptautinėms turizmo trasoms vystyti apjungia tiek Lietuvos investuotojus, tiek užsienio, teritorines asociacijas, veiklos grupę „Nemunas“. Vystant smulkų ir vidutinį verslą seniūnijoje įtraukiamos ir SVV įmonės, ūkininkai, socialinės infrastruktūros organizacijos, politikai. Šiuo atveju dauguma minėtų dalyvių yra ir finansiniai scenarijaus įgyvendinimo partneriai.

Scenarijaus tikslas – reprezentuoti įtakojančių veiksnių pasikeitimus, vedančius į galimą skirtingą, negu numatyta, ateities situaciją. Tam tikrą grėsmę šiuo atveju kuria tai, jog aplinkiniai regionai (valstybės) daug dėmesio skiria turizmui vystyti, todėl ateityje net ir esamas užsienio turistų skaičius gali sumažėti. Tuo tarpu gilesnė šios silpnybės priežastis – nepakankamai išplėtotas turizmo infrastruktūra bei paslaugos. Ši problema atsiranda dėl finansinių išteklių stokos, kuri nėra sprendžiama, nes trūksta iniciatyvos, kvalifikuotų verslo konsultantų, projektų rengimo gebėjimų. Todėl plėtojant minėtas turizmo sritis labai svarbu atsižvelgti į šių grėsmių galimybes ir numatyti jų prevenciją galimam atsiradimui ir numatytų sričių įgyvendinimui.

Veliuonos seniūnijos vizija yra tokia: Veliuonos seniūnijos gamtos ir kultūros paveldo panaudojimas kuria konkurencingas turizmo paslaugas ir produktus, tuo vystydamas konkurencingą turizmo paslaugų objektų tinklą. Veliuonos seniūnijos įvaizdis išitvirtinęs Lietuvos ir užsienio rinkose. Turizmo veikla šioje seniūnijoje gerina ekonominę situaciją ir yra viena iš ekonomikos plėtros prioritetų. Gyventojai jaučia ženklų gyvenimo kokybės pagerėjimą ir seniūnijos gyvybingumą.

Viešvilės seniūnijos atlikta SSGG analizė ir nustatyti strateginiai ryšiai rodo, jog palankiausia strateginė kryptis pagal turimus išteklius yra istorinio kultūrinio, gamtinio *turizmo ir rekreacijos paslaugų infrastruktūros plėtojimas*. Viešvilės seniūnijos gamtiniai ištekliai pasižymintys išskirtinumu, gausūs materialiojo kultūrinio paveldo ištekliai yra palankūs rekreacinėms ir turizmo paslaugoms teikti, skirtoms žmogaus fizinių jėgų atgavimui, kultūrinės, dvasinės būsenos atkūrimui, palaikymui.

Sritys numatomos pagal strateginę kryptį Viešvilės seniūnijoje:

- Saugomų teritorijų lankymas;
- Kultūrinio paveldo objektų lankymas;
- Dviračių tako nutiesimas.

Viešvilės seniūnijoje esantis gamtinis, kultūrinis potencialas sudaro palankias sąlygas turizmo ir rekreacinei plėtrai. Esančias saugomas teritorijas, kultūrinio paveldo objektus išnaudoti kaip lankomus objektus turistams ir seniūnijos svečiams. Nutiestas Dviračių takas leistų aplankyti minėtus objektus ir kartu vystyti dviračių turizmą ne tik po Viešvilės seniūnijos apylinkes, bet ir šalia esančias.

Toks Viešvilės seniūnijos scenarijaus kūrimas įtrauktų vietos gyventojus ir kitus plėtros veikėjus, seniūnijos bei savivaldybės administraciją ir aukštesnes valdžias. Investicijos ir finansinė parama taip pat būtų teikiama verslo įmonių ir organizacijų investuojančių į projektus, skirtus seniūnijos rekreacinėms ir turizmo zonoms plėtoti. Šio scenarijaus įgyvendinimo vartotojai būtų ne tik vietovės ar kiti Lietuvos gyventojai ir turistai, bet taip pat ir užsienio.

Viešvilės seniūnijos vizija: Vietovė pasižyminti palankiais gamtiniais ir kultūriniais ištekliais turizmo ir rekreacinei veiklai plėtoti. Viešvilės seniūnijoje įrengtas dviračių takas. Vietovė pritraukianti ne tik Lietuvos, bet ir užsienio šalių investicijas ir tuo pačiu kurianti naujas darbo vietas ir vietos gyventojų galimybes ne tik pagrindiniam išsilavinimui, bet ir įgūdžių tobulinimui, tęstiniam mokymuisi, įvaizdžio gerinimui.

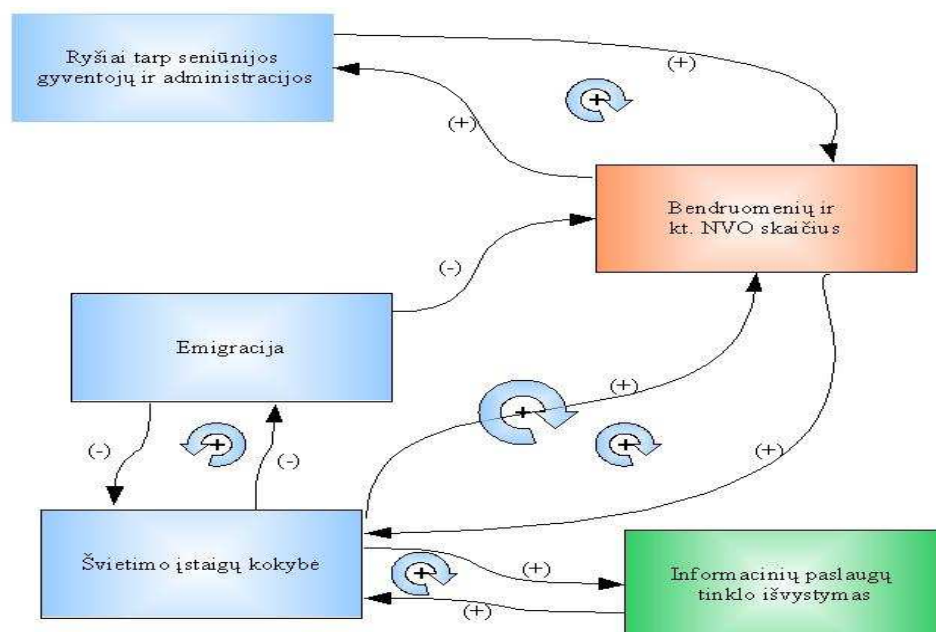
Strateginė kryptis – tai orientacija į sritį, kuriai vietovė turi stipriausią potencialą. Strateginės krypties nustatymui dažniausiai naudojamas SSGG analizės metodas, iš kurio nustatomi strateginiai ryšiai. Scenarijaus kūrimas apima ne tik plėtojamų sričių numatymą, bet ir pačio scenarijaus kūrimo dalyvių, partnerių, galutinių vartotojų nustatymą. Scenarijus leidžia apibūdinti daugiau kokybinės ateities situaciją per ją įtakojančius veiksniai. Šis metodas yra kaip priemonė strategijos rengimui, siekianti priimti geresnius sprendimus dabartiniu metu, orientuotus į ilgalaikės ateities pasekmes. Tyrime gauta gyventojų kokybinė informacija, kaip ekspertinis vertinimas yra labai svarbi sąlyga modeliuojant prognozes, be kurio tai daryti būtų praktiškai neįmanoma, kas savo ruožtu ir nusako kokybinių metodų svarbą viešajame administravime.

3.3 Pilotinių seniūnijų būklės priežasčių ir pasekmių sistemos modeliai

Vietovių būklę įtakojantys veiksniai, kaip jau aptarta pirmojoje dalyje, yra nevienodos svarbos atskirose socialinėse erdvėse. Išanalizavus veiksniai kurie turi įtakos vietovių būklei, atlikus tyrimą ir juos įvertinus – sukurti scenarijai pilotinėms seniūnijoms, leidžia numatyti tolimesnį turimų išteklių panaudojimą gyvenimo kokybės gerinimui. Svarbu pabrėžti, jog kuriant scenarijus atsižvelgta į strateginius ryšius, kurių nustatymui reikšmingiausios įtakos turi kokybinio tyrimo informacija. Dar svarbiau iš respondentų gautą kokybinę informaciją išanalizuoti ir pateikti kaip priežastis ir pasekmes.

Reiškinių aprašyme priežasties ir pasekmės sąvokos yra pačios svarbiausios sąvokos. Reiškinių aprašymas gali būti tiek žodinis pasakojimas, tiek ir sudėtingas matematinis modelis (Norvaišas, Sruogis, 2003). Remiantis respondentų pateikta kokybine informacija ir loginiu pagrindu, iš atliktos SSGG analizės išskyrus svarbiausius pilotinės seniūnijos socialinę ekonominę būklę lemiančius veiksnius sudaryta priežasčių pasekmių lentelė (žr. 5 priedas).

Iš pateiktos lentelės matyti, kokie pagrindiniai veiksniai sąveikauja tarpusavyje darydami įtaką seniūnijos būklei. Lentelėje pateikti esminiai ryšiai pažymėti „+“; ryšių nebuvimas pažymėtas „-“, o ryšiai kurie nėra esminiai – „(+“ (modelio schemoje šie ryšiai nebus vaizduojami). Matome, jog ryšiai tarp seniūnijos gyventojų ir administracijos tiesiogiai įtakoja bendruomenių ir kitų nevyriausybinių organizacijų skaičių. Tuo tarpu tie patys ryšiai netiesiogiai veikia emigraciją, kuri Juodaičių seniūnijoje gana didelė, ypačingai jaunų žmonių. Svarbu akcentuoti, jog kintantis reiškiny yra kurio nors kito dydžio pasikeitimas, kuris taip pat yra įtakotas kitų veiksnių. Šį aspektą iš pateiktos lentelės išvelgti sudėtinga, todėl norint supaprastinti bei aiškiau pavaizduoti kintančius reiškinius (dinamiškas sistemas), yra naudojamos grafinės diagramos. Jos padeda matyti bendrą reiškinių sąryšių „paveikslą“, arba struktūrą. Be to, šios diagramos palengvina reiškinių analizę ir supratimą. Grafiškai vaizduojant priežastinius ryšius užrašomi kintamųjų pavadinimai (veiksniai), juos sujungiant rodyklėmis. Rodyklė pradedama brėžti nuo priežastinio kintamojo ir pabaigiame ties pasekmės kintamuoju. Taigi rodyklė, jungianti priežastinį kintamąjį su pasekme, parodo ryšio kryptį. Viena iš tokių sudėtinių diagramų, vaizduoja Juodaičių seniūnijos socialinės ekonominės būklės priežasčių – pasekmių modelis pateiktas 18 paveiksle.

18 pav. Juodaičių seniūnijos socialinės ekonominės būklės priežasčių – pasekmių modelis

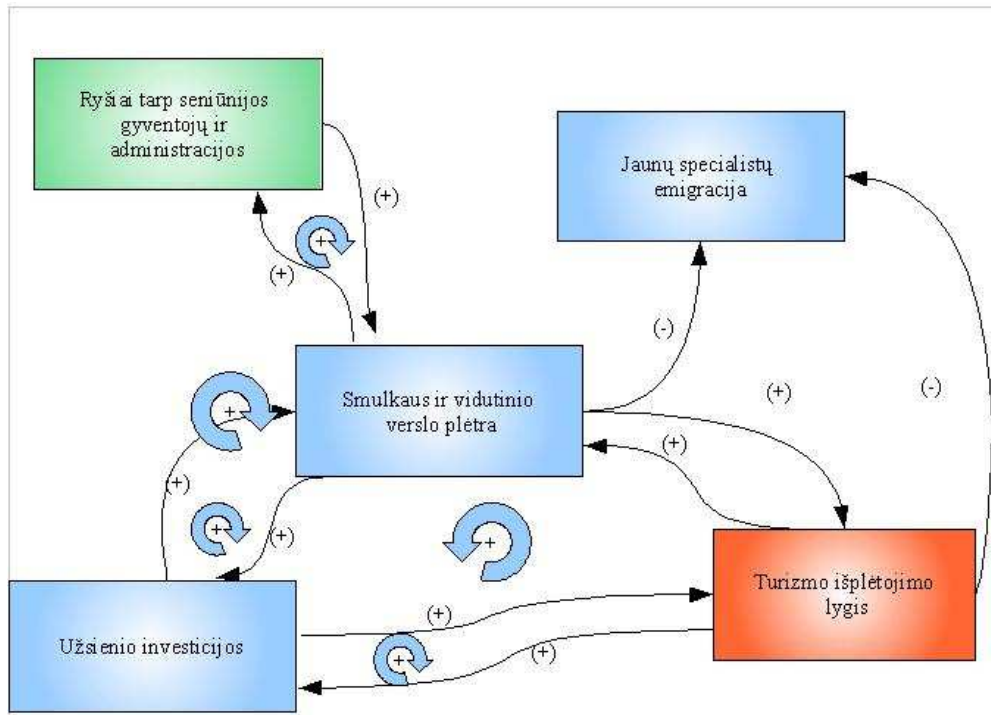
Minėto modelio tikslas parodyti tarpusavyje susijusių veiksnių priežasties ir pasekmės pobūdį (teigiamą arba neigiamą); logiškai sudaryti kilpas iš keleto kintamųjų ir galiausiai numatyti veiksnį kuris tiesiogiai neįtakoja probleminio veiksnio, bet turi stiprų potencialą daryti įtaką kitiems susietiems veiksniams.

18 pav. Pateiktas modelis vaizduoja veiksnius kurie tarpusavyje kaip sistema įtakoja Juodaičių seniūnijos socialinę ekonominę būklę. Priežastinio kintamojo – bendruomenių ir kitų NVO pasikeitimas pvz. augimas ta pačia linkme veikia švietimo kokybę t.y. švietimo kokybė gerėja. Tai gali būti daroma per projektus, inicijuojamus mokymus ir tobulinimusis, organizuojamus nevyriausybinių organizacijų. Toks veikimas ta pačia kryptimi vaizduojamas su teigiamu ženklu. Ir atvirkščiau, veiksnio tokio kaip švietimo kokybės pagerėjimas (pablogėjimas) veikia ne ta pačia kryptimi emigracijos procesus. Pvz. pagerėjus švietimo kokybei emigracijos srautai sumažėja, nes žmonės turi pakankamas sąlygas gyventi ir tobulėti, išmokslinti savo vaikus vietinėje seniūnijoje. Toks pasikeitimas vaizduojamas minuso ženklu. Paveiksle raudona spalva vaizduojamas veiksnys įvardijamas kaip probleminis, o žalia – kaip veiksnys tiesiogiai neįtakojantis probleminio veiksnio, naudojamas kaip uždavinys problemai spręsti. Tokiu atveju Juodaičių seniūnijoje probleminis veiksnys yra bendruomenių ir kitų nevyriausybinių organizacijų skaičius, kuris SSGG analizėje įvardijamas kaip silpnybė t.y. remiantis kokybiniu tyrimu respondentai teigia, jog seniūnijoje nėra bendruomenių ir kitų NVO, tačiau nurodo jų svarbą. Kaip uždavinys šiai problemai spęsti naudojama SSGG analizėje patekta stiprybė t.y. informacinių paslaugų tinko išvystymas, kurio stiprinimas gerintų modelyje pavaizduotus veiksnus. Veiksnių kilpų su pliuso ženklu bendras bruožas yra tas, kad vienam dydžiui padidėjus, prasideda “sniego lavinos” efektas, t.y. jis po vieno kilpos apėjimo dar labiau padidėja. Jei kuris nors dydis ima mažėti, tai jis po vieno kilpos apėjimo sumažėja dar labiau. Toks mažėjimas vyksta vis sparčiau ir sparčiau. Efektyviau valdyti yra per teigiamas kilpas, nes sistema priklausomai nuo įtakos pereidinėja iš vienos nestabilios būsenos į kitą.

Kaip pateikta Juodaičių seniūnijos scenarijuose bendruomeniškumo ugdymas kaip strateginė kryptis yra įgyvendinama naudojantis informacinių paslaugų tinklu, ugdant bendruomenių kompiuterinį raštingumą ir kt.

Remiantis 6 priede pateikta priežasčių-pasekmių lentelė sudaromas Veliuonos seniūnijos socialinės ekonominės būklės priežasčių – pasekmių modelis (žr. 19 pav.). Šioje seniūnijoje, atsižvelgiant į respondentų subjektyvų vertinimą ir pagal tai atliktą SSGG analizę, probleminis veiksnys įvardijamas – turizmo išplėtojimo lygis, kuris modelyje vaizduojamas raudonai. Siekiant šio veiksnio stiprinimo, t.y. turizmo išplėtojimo lygio augimo, iš viešojo administravimo pozicijos, įvedamas ryšių tarp seniūnijos gyventojų ir administracijos veiksnys,

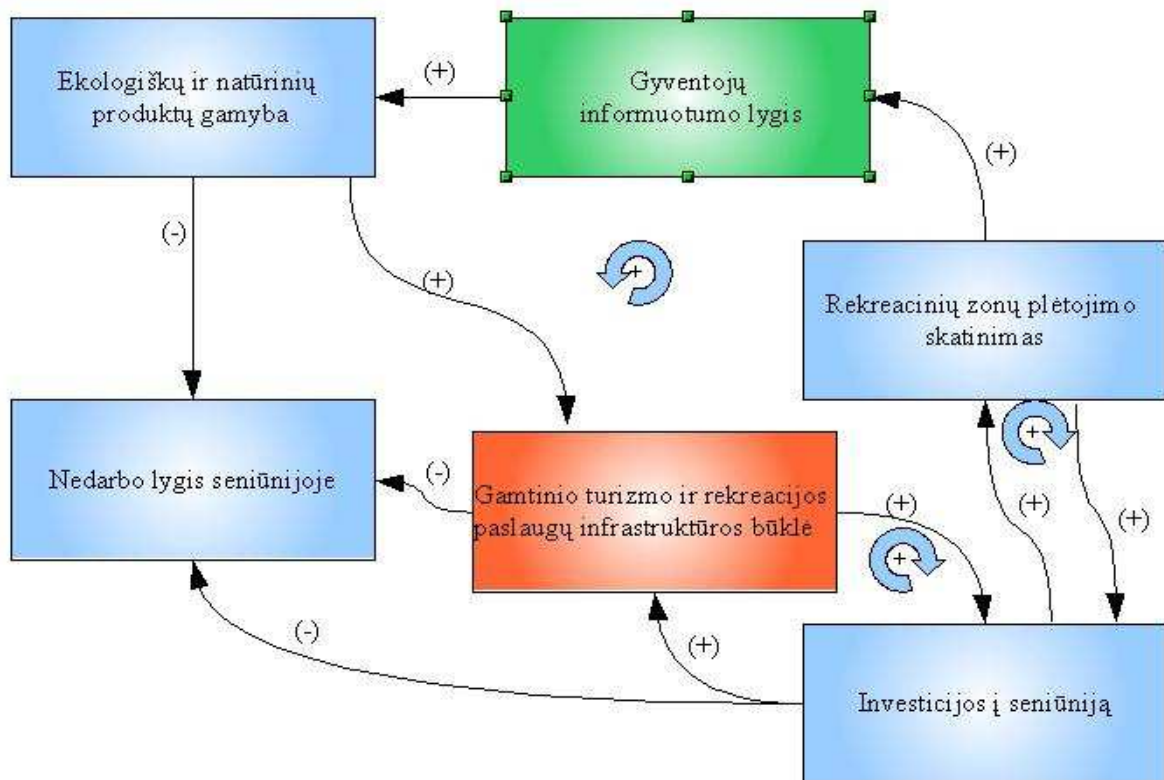
kurio gerinimas savo ruožtu teigiama linkme įtakotų smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą, kaip tiesioginį probleminio veiksnio faktorių. Šiuo atveju pagal H. Minzberg'ą – orientuojamasi į verslo strategiją kaip į vieną išskiriamų strategijų rūšių. Plečiantis smulkiam ir vidutiniam verslui numatomos didėjančios užsienio investicijos, kurių augimo potencialas matomas ir iš respondentų apklausos rezultatų.

19 pav. Veliuonos seniūnijos socialinės ekonominės būklės priežasčių – pasekmių modelis

Kaip matyti iš 19 pav. Modelyje vyrauja teigiamos kilpos, kurios, kaip jau minėta, leidžia efektyviau valdyti sistemą. Kokio stiprumo laipsniu vienas veiksnys veikia kitą, modelis gali padėti atskleisti tuomet, kai kiekvienas veiksnys kuo tiksliau išreikštas kiekybiniais matais, tačiau viešajame administravime tą padaryti sudėtingiau. Todėl šiuo atveju daug išsamesnė informacija yra gaunama kokybiniais metodais.

Remiantis 7 priede pateikta priežasčių-pasekmių lentele sudaromas Viešvilės seniūnijos socialinės ekonominės būklės priežasčių – pasekmių modelis (žr. 20 pav.), kuris vėlgi leidžia vizualiai matyti kokie veiksniai tiesiogiai ar netiesiogiai įtakoja probleminį veiksnį. Šioje seniūnijoje probleminis veiksnys išskiriamas – gamtinio turizmo ir rekreacinių paslaugų infrastruktūros būklė. Žvelgiant viešojo administravimo aspektu, parenkamas veiksnys, kurio stiprinimas t.y. gyventojų informuotumo lygio kėlimas gerintų probleminį veiksnį. Kaip ir pirmų dviejų seniūnijų modeliuose, tarpusavyje sąveikaujančių veiksnių kilpos yra teigiamos, vadinasi viešojo administravimo institucijos įsikišimas ir problemos sprendimas per uždavinius (vaizduojamus žaliai) gerina probleminę situaciją.

20 pav. Viekšlės seniūnijos socialinės ekonominės būklės priežasčių – pasekmių modelis

Galima pateikti išvadą, kad kokybiniais tyrimais gauta informacija leidžia nustatyti strateginius ryšius, sukurti scenarijus orientuojantis turimais vietovės ištekliais apie 10 – 14 metų laikotarpiui į ateitį, sukurti modelį leidžiantį apytiksliai numatyti kiekvieno veiksnio pasikeitimo įtaką, apskaičiuoti galimas pasekmes vienam veiksmui pasikeitus viena ar kita linkme. Šis modelis gali pasitarnauti ir pačių scenarijų kūrimui, kurie gali būti pateikiami kaip pesimistiniai, realistiniai ir optimistiniai, priklausomai nuo veiksnio pasikeitimo krypties. Kaip jau aptarta pirmojoje dalyje, vidiniai veiksniai yra kontroliuojami todėl yra galimybė pagal turimą potencialą, šiuo atveju „žaliąjį“ veiksnį, jį stiprinant pagerinti bendrą būklę. Dar vienas šio modelio privalumas yra tas, jog tyrimais gauta kokybinė informacija gali būti pateikta grafiniu pavidalu, kur priežastys – pasekmės yra aiškiau matomi.

Apibendrinant darbą akcentuotina, jog viešajame sektoriuje numatant scenarijus, strategines kryptis svarbiausia atsižvelgti į visų suinteresuotų pusių įtaką bei jos galią. Dažnai turima didžiausia galia pakreipia strategiją reikalinga linkme. Atlikus tyrimą, kiekybinių ir kokybinių metodų santykis viešajame administravime gana ryškiai skiriasi. Kiekybiniai metodai čia daugiau pasitarnauja kaip įtakos poveikio laipsnio nustatymas (išreikštas balais), kas savo ruožtu gali būti traktuojama ir kaip kokybiniai tyrimai, o numatyti strateginiai ryšiai, priežasčių pasekmių modeliai, sukurti scenarijai, remiantis kokybinių metodų pagalba gauta informacija

parengtos SSGG analizės – parodo kokybinės informacijos būtinumą siekiant efektyviausiai panaudoti turimą potencialą ir gerinti gyvenimo kokybę. Tačiau reikėtų pabrėžti, jog kiekybiniai metodai, kaip parodė tyrimas yra objektyvesni lyginant su išankstiniu ekspertiniu vertinimu, o kokybiniai – daugiau subjektyvesni. Vadovaujantis H. Minzberg'o kaip praktinės vadybos atstovo teorijomis, planavimo įgyvendinimas viešajame administravime yra paremtas kokybiniais metodais kaip geriausiai atspindinčiais suinteresuotas puses.

IŠVADOS

1. Socialinė ekonominė žmonių gerovė ir kaimo vietovės kiekybiniai ir kokybiniai pokyčiai priklauso nuo vietos išteklių panaudojimo. Tik esamų žmonių, gamtinių ir kitų išteklių, gamybos, kapitalo racionalus panaudojimas užtikrina aukštesnę gyvenimo kokybę. Siekiant tolydžios kaimo vietovių ekonominės ir socialinės plėtros, būtinas kaimo žmonių gebėjimų didinimas dirbti rinkos ekonomikos sąlygomis, socialinio solidarumo stiprinimas, sutelktumas krašto gerovei kurti bei Europos Sąjungos paramai įsisavinti.

2. Viešojo administravimo ir socialiniuose tyrimuose naudojami kiekybiniai ir kokybiniai metodai skiriasi ne tik gautos informacijos išraiška, bet ir tolimesnėmis analizės galimybėmis. Viešajam administravimui svarbiu aspektu, kokybinė informacija leidžia nustatyti ryšius, ką sunku padaryti remiantis vien kiekybiniais metodais.

3. Kiekybiniai metodai tyrime daugiau pasitarnauja kaip įtakos poveikio laipsnio nustatymas išreikštas balais. Numatyti strateginiai ryšiai, priežasčių pasekmių modeliai, sukurti scenarijai, remiantis kokybinių metodų pagalba gauta informacija parengtos SSGG analizės – parodo kokybinės informacijos būtinumą siekiant efektyviai panaudoti turimą potencialą ir gerinti gyvenimo kokybę. Tyrime pateiktus respondentų kiekybinio vertinimo rodiklius sulyginus su kokybiniais - atsekamas informacijos pagrįstumas. Akcentuojant kiekybinių ir kokybinių metodų santykį viešajame administravime daroma išvada, jog kokybinių metodų pritaikomumas svaresnis informacijos turinio atžvilgiu.

4. Numatant pilotinių vietovių ateities perspektyvas orientuotasi į esamo, didžiausio vietovės potencialo naudojimą tolesniam vietovės vystymui. Į scenarijaus kūrimą netiesiogiai įtraukti ne tik vietos valdžios, nevyriausybinių organizacijos, bet ir patys gyventojus, kurie yra pagrindiniai plėtros veikėjai. Parengti scenarijai siūlomi kaip priemonė strategijos rengimui arba kaip supaprastinta strategija, siekiant priimti efektyvesnius sprendimus dabartiniu metu, orientuotus į ilgalaikes ateities perspektyvas.

5. Kokybiniais tyrimais gautos informacijos pagrindu sukurti priežasčių pasekmių modeliai leidžia apytiksliai numatyti svarbiausių veiksmų pasikeitimo įtaką, numatyti galimas pasekmes vienam veiksmui pasikeitus viena ar kita linkme. Pateikiamas vienas šio modelio privalumų, kaip kokybinio metodo duomenų vaizdavimas grafiniu pavidalu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Atkisson A. (1996). Developing indicators of sustainable community: lessons from sustainable Seattle. Environment Impact Assessment Review. – London: Earthscan Publications.
2. Atkočiūnienė V. Lietuvos kaimo socialinė infrastruktūra; ekonominis vertinimas ir plėtra: daktaro disertacija. – Akademija: Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2000.
3. Bakanauskienė I. (2004). Vadybiniai sprendimai.- Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
4. Bratford R.W., Dunkacn J.P. (2000). Simplified strategic planning.- United States of America.
5. Burinskienė M. (2000) Sustainable development in master plans of Lithuanian cities// Statyba. Nr. 7.
6. Burneika D., Bagočiūtė A. (2002). Regioninės politikos raida Baltijos šalyse 1990-2000 metais: lyginamieji aspektai.- Vilnius.
7. Christauskas Č., Čaplikas J., Pūkas V. (2002). Kaimo plėtros prioritetai Kauno regione//Tiltai. Nr.3.
8. Dornbusch R., Fisher S. (1990). Macroeconomics. – United States of America.
9. Feng S., Xu L. D. (1999). Decision support for fuzzy comprehensive evaluation of urban development. Fuzzy Sets and Systems. – Dayton.
10. Froyen R. T. (1986). Macroeconomics Theories and Policies. – United States of America.
11. Ginevičius R., Mikelis D., Podvezko V. Quantitative evaluation of economic and social development of Lithuanian regions//Ekonomika.-2004, Nr. 65.
12. Hertzum M. Making use of scenarijus: A field study of conceptual design// Human computer studies.- 2003, No. 2.
13. Juknys R. Darnus vystymasis – pagrindinės nuostatos ir miškų ūkio vaidmuo jas įgyvendinant//Baltijos miškai ir mediena.-1993, Nr.2.
14. Kaimiškųjų vietovių įtaka Lietuvos Regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai. Tyrimo ataskaita. Kaunas, 2006.
15. Kaimo bendruomenių plėtra: kolektyvinė monografija/ V. Atkočiūnienė, D. Bartkutė. – Kaunas: Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2004.
16. Lietuvių kalbos žodynas (2005) Lietuvių kalbos institutas. – Vilnius.
17. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas// Žin., 1994, Nr. 60-1183.

18. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas// Žin., 2003, Nr. 115-5194.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. Birželio 8 d. Nutarimas Nr. 561 Dėl Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo 2006–2010 metų politikos nuostatų (2006)// Valstybės žinios. Nr. 66.
20. Mačys G. (2006). Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
21. Maniokas K. (2000). Regioninė politika Lietuvoje // Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. – Vilnius.
22. McMahon S. K. (2002). The development of quality of life indicators – a case study from the City of Bristol. – London.
23. Melnikas B. Regionų socialinė ekonominė raida: inovacijos ir „oazių“ politika//Viešoji politika ir administravimas.- 2003, Nr.6.
24. Melnikas B. (2002). Transformacijos. – Vilnius: Vaga.
25. Pareigis R., Dorofejeva O. Lietuvos Nacionalinė regioninė politika ir jos įgyvendinimo prielaidos//Ekonomika. – 2004, Nr 67 (2).
26. Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 2000: Teritoriniai skirtumai ir žmogaus socialinė raida. – Vilnius: JTVSP/SPG, 2000.
27. Punch, K. F. (1998) Introduction to Social Research. Quantitative & Qualitative Approaches. Thousand Oaks, CA.
28. Schoemaker, P.J.H. (1991). When and how to use scenario planning: a heuristic approach with illustration// Forecasting. No. 10.
29. Singh K. (1999). Rural Development. Principles, policies and management. – London: Sage publications.
30. Solnyškinienė J. (2003). Kaimo plėtra globalizacijos kontekste: teorinis kontekstas//Globalizacijos ir integracijos iššūkiai Rytų ir Vidurio Europos kaimui.
31. Šimelevič K., Bagdzevičienė R. (2002). Regionalizacijos procesas//Regionų plėtra-2002: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga, [Kaunas, 2002 m. Spalio 3, 4 d.]. Kaunas: Technologija.
32. Tarptautinės konferencijos „Konsultavimo sistemų plėtra integruojantis į Europos Sąjungą“ pranešimai, 2003 geg. 15-16. – Vilnius, 2003.
33. The American Heritage Dictionary of the English Language (2004)/, [Houghton Mifflin Company](#).- New York.
34. Todaro M.P. (1997). Economic Development, 6th edition.- New York: Longman

35. Tools and Methods for sustainable development of the rural territories//Rural Innova IIIC South.-2006.
36. UNDP Human Development Report 2000.- New-York: Oxford University Press, 2000.
37. Vitkienė E. (2002). Rekreacija. – Klaipėda: Jokužio leidykla.
38. Weith Th. (2005). New challenges for governing peripheral regions in rural areas of north-eastern Germany// Discussion Paper for Regional Studies Association Congress – Regional Growth Agendas. 2005 May 28-31. – Aalborg.
39. Wack P. (1985). Scenarios, uncharted waters ahead. Harvard Business Review, Sep./Oct. 1985. – Cambridge.
40. Vološčiuk I., Rimkutė J., Driskiuvienė A., Motiekaitienė V (2004). Regioninė raida: tendencijos ir problemos ES paramos įgyvendinimas// Žmogaus socialinės raidos tyrimų centras. – Vilnius.
41. Börjesson M. Scenario planning resources// http://www.well.com/~mb/scenario_planning/#What_is_Scenario_Planning; prisijungimo laikas: 2007-11-21.
42. Juodaičių seniūnija// <http://www.jurbarkas.lt/index.php?-1017172224>; prisijungimo laikas: 2008-01-26.
43. Jurbarko rajonas// <http://www.jurbarkas.lt/index.php?254112980>; prisijungimo laikas: 2008-01-26.
44. Scenario planning – Wikipedia, encyclopedia// http://en.wikipedia.org/wiki/Scenario_planning; prisijungimo laikas: 2008-04-21.
45. SWOT analysis// <http://www.quickmba.com/strategy/swot/>; prisijungimo laikas: 2008-05-13.
46. Toussaint V. (2007). Creation of first draft scenarios// http://www.hinterland-info.net/index.php?page=content_Meetings_5th++Dec+2006_Expert+meeting&css=normal&PHPSESSID=b7ab01c18d72904409e60586ed1c33d6; prisijungimo laikas 2008-03-01.
47. Veliunos seniūnija// <http://www.jurbarkas.lt/index.php?-653986298>; prisijungimo laikas: 2008-01-26.
48. Viešvilės seniūnija// <http://www.jurbarkas.lt/index.php?-1630577477>; prisijungimo laikas: 2008-01-26.

ANOTACIJA

Dubikovaitė K. (2008) Jurbarko rajono socialinės ir ekonominės plėtros galimybių tyrimas taikant kokybinius ir kiekybinius metodus/ Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. Arvydas Guogis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo administravimo fakultetas, Viešojo administravimo katedra.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota pilotinių kaimiškųjų seniūnijų socialinė ekonominė būklė derinant kiekybinius metodus su kokybiniais, išanalizuotas metodų efektyvumas viešajame sektoriuje, nustatytas vietovių plėtros potencialas, sukurti plėtros scenarijai ir pateikti priežasčių pasekmių modeliai.

Magistro darbas susideda iš trijų skyrių. Pirmasis skyrius analizuoja teorinius socialinės ekonominės būklės aspektus, įtakojančius veiksnius, kiekybinių ir kokybinių metodų naudojimo santykį viešajame administravime bei jais gautų rezultatų naudojimo galimybes viešajame sektoriuje. Antrajame skyriuje aprašoma tyrimo metodika bei atliekama tyrimu gautų duomenų analizė lyginant kiekybinės ir kokybinės informacijos efektyvumą tolimesniems išteklių panaudojimo planams bei gretinama išankstiniai ekspertinio vertinimo rezultatai su gautais tyrimo metu. Trečiojo darbo dalyje, naudojantis tyrimų rezultatais SSGG analizės būdu nustatomas vietovių potencialas, strateginės kryptys ir kuriami plėtros scenarijai; sukuriama priežasčių pasekmių modeliai, leidžiantys kokybinę informaciją pateikti grafiškai.

Pagrindiniai žodžiai: socialinė ekonominė būklė, tolydi plėtra, kokybiniai metodai, kiekybiniai metodai, plėtros scenarijai.

ANNOTATION

Dubikovaitė K. (2008) Possibilities of social and economical development in Jurbarkas district applying quantitative and qualitative methods/ Master's Work in Public Administration. Supervisor doc. Dr. Arvydas Guogis. – Vilnius: Faculty of Public Administration, Mykolas Romeris University.

In Master's Work analyzed social and economical state of pilot rural localities, combining quantitative and qualitative methods; analyzed the effectiveness of methods in public sector; determined potential of localities development; created development scenarios and proposed models of reasons and outcomes.

Master's Work consist of three chapters. First chapter analyze theoretical aspects of social and economical state, influenced by various factors; ratio between quantitative qualitative

methods in public administration and the results of mentioned methods practicing in public sector. In second chapter described research methodology and analyzed the data of research comparing quantitative and qualitative information effectiveness for further resources appliance creating plans; and contrasting early expert evaluation with the research data. In third chapter, using SWOT analysis done according to research results, determine the potential of localities, strategic directions, development scenarios, created methods of reasons and outcomes allowing quantitative and qualitative information propose graphically.

Key Words: social economical state, sustainable development, qualitative methods, quantitative methods, development scenarios.

SANTRAUKA

Viešojo administravimo magistro baigiamojo darbo tema yra aktuali šiandieninėje socialinėje visuomenėje bandant plėtoti viešojo administravimo srities mokslinius tyrimus, tokiu būdu tobulinant viešojo administravimo praktiką. Statistiniai duomenys kaimiškųjų seniūnijų lygmenyje nėra renkami, o savivaldos institucijos strateginius planus dažniausiai rengia pagal valstybės institucijų strateginių planų rengimo metodiką, o ji neįvertina seniūnijos specifikos. Darbe atliktas kaimiškųjų pilotinių seniūnijų tyrimas į jį įtraukiant vietos plėtros veikėjus kaip ekspertus vertintojus, taikant kiekybinius ir kokybinius metodus leidžia įvertinti metodų efektyvumo santykį viešajame sektoriuje. Tokiu būdu gauti rezultatai tiesiogiai veikia sprendimų rengimą bei įgyvendinimą, kontrolės ir vertinimo galimybes, padedančias gerinti vietovių socialinę ekonominę būklę.

Vietovių plėtra yra orientuota į gyvenimo kokybės gerinimą, kuo efektyviau panaudojant vietos išteklius. Planuojant plėtrą bei nustatant prioritetus atsižvelgiama ne tik į esamą vietovės būklę, turimus išteklius, bet ir į galimą ateities situaciją ir dar svarbiau, kokia linkme įvairūs veiksniai gali ją pakeisti. Darbe sukurtais plėtros scenarijais siekiama išsiaiškinti būsimą ateitį, per ją įtakančius veiksnius turinčius įtakos seniūnijų socialinei ekonominei ateities būklei. Tam tikslui atliktas tyrimas sudaro galimybes nustatyti strateginius ryšius tarp veiksmų.

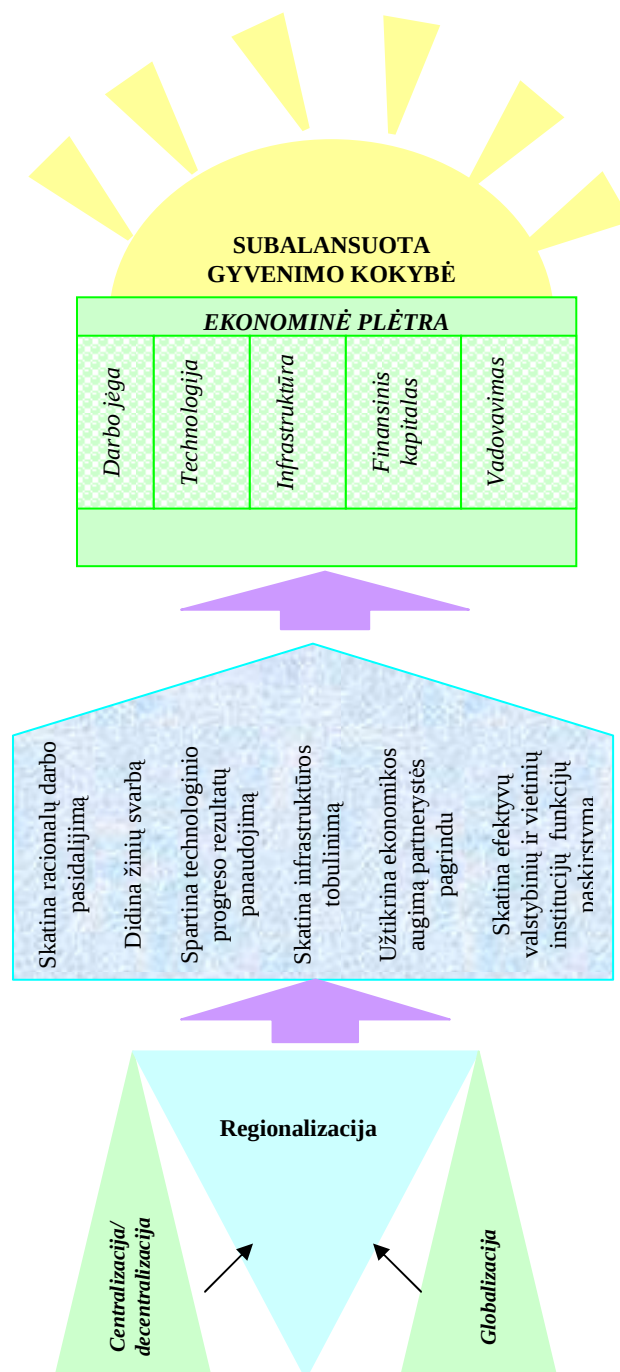
SUMMARY

The topic of Public administration Master's Work is relevant in today social society attempting to develop public administration scientific research, in this case improving public administration practice. There is no statistical data in rural localities level and autonomy institutions strategic plans usually prepared by methodic using for state institutions strategic plans which do not evaluate particularity of localities. Research done in this work involve local development actors like experts adapting quantitative and qualitative methods, which lets evaluate the ratio of these methods effectiveness in public sector. In this case, results directly effect decision preparation and realization, control and evaluation possibilities, contributory improve social economical localities state.

Localities development is orientated to improve life welfare, effectively use resources. Development planning and priorities identification looks not just to present locality state situation, resources, but also to possible future situation and what is the most important which direction various factors might change that situation. In Master's Work created scenarios seeks to identify future through the factors influencing social economical state. For this aim done the research creates possibilities to determine strategic relations between factors.

PRIEDAI

**Regionalizacijos poveikio ekonominei plėtrai modelis
(Šimelevič ir kt., 2002)**

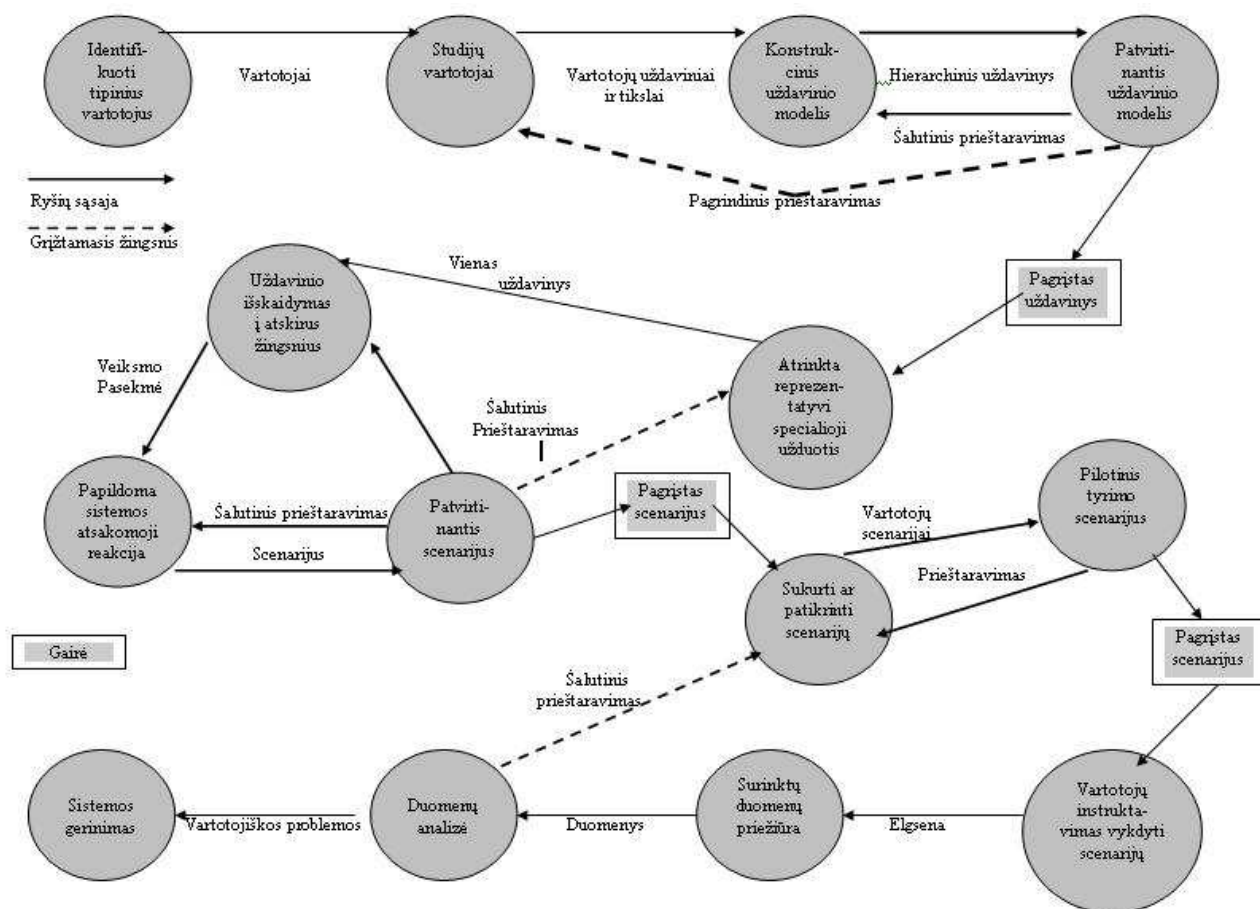

STRUKTŪRUOTO GYVENTOJŲ IR VIETOS PLĖTROS VEIKĖJŲ INTERVIU KLAUSIMYNAS	
EKONOMINIO IŠSIVYSTYMO DIMENSIJA	
Žmogiškieji ištekliai	Kiek per pastaruosius 3 metus atvyko gyventi ir dirbti žemės ūkio specialistų, mokytojų, socialinių darbuotojų? Ar ūkininkai aktyviai bendrauja su Žemės ūkio konsultavimo tarnybos konsultantais? Koks užimtumas seniūnijoje? Koks aukštąjį išsilavinimą ir profesinį pasirengimą turinčių gyventojų skaičius seniūnijoje?
Investiciniai ištekliai	Kiek seniūnijos teritorijoje vykdoma struktūrinių fondų paramos ūkių modernizavimui projektų? Ar daug ūkininkų, turinčių palyginti naują žemės ūkio techniką, pieno atšaldymo įrangą ir pan.? Ar vykdomi žemių sausinimo rekonstrukcijos darbai? Kokios gyventojų išlaidos būsto remontui, statyboms, baldams, buitinei technikai, žemės ūkio technikai?
Gamtiniai ištekliai	Ar dažni atvejai, kai ūkiai ir sodybos naudojamos tik rekreacijos tikslais? Ar suaktyvėjo žemės supirkimas ir nuoma įstojus į ES? Koks deklaruotų žemės ūkio naudmenų plotas Jūsų seniūnijoje?
Darbo išteklių struktūra	Ar daug žmonių važinėja dirbti į kitas vietas? Kiek gyventojų apytiksliai yra išvažiavę dirbti į užsienį? Per pastaruosius tris metus veikiančių įmonių daugėja ar mažėja? Koks bendras registruotų ūkininkų ūkių skaičius, specializuotų ir diversifikuotų ūkių skaičius, kaimo turizmo sodybų skaičius? Ar veikia žemės ūkio bendrovės (gal kooperatinė bendrovė)? Kokia gyventojų dalis dirba pramonėje, žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje bei paslaugų sferoje?
Verslo aplinka	Per paskutinius 3 metus uždariusių įmonių skaičius; bankrutavusių įmonių skaičius? Koks žemės nuomos mokestis už ha? Struktūrinės paramos gavėjų skaičius seniūnijoje? Veikiančių įmonių skaičius?
Darbo produktyvumas	Kokią mėnesinį atlyginimą vietos gyventojai vertina kaip nepakankamą? Kokią mėnesinį atlyginimą žmonės vertina kaip didelį? Ar sezoniškumas įtakoja darbo paiešką? Dėl ilgą laiką užtrunka darbo paieškos? Kokios verslo kryptys, sritys vystomos seniūnijoje? Kokios sąlygos pradėti savo verslą, ūkininkauti? Ar kuriamos naujos darbo vietos seniūnijoje?
SOCIALINIO IŠSIVYSTYMO DIMENSIJA	

Nedarbas	Ar realiai jaučiamas nedarbas tarp kaimo gyventojų? Ar didelė žmonių dalis verčiasi atsitiktiniais darbais? Ar kaimo bedarbiai dalyvauja darbo biržos organizuojamose persikvalifikavimo ir kitose programose? Koks bedarbių skaičius seniūnijoje? Kokios įsidarbinimo galimybės seniūnijoje? Bedarbių dalis kaime?
Gaunamos pajamos	Jūsų pajamos vienam šeimos nariui?
Skurdas ir socialinė atskirtis	Šeimų skaičius, kurie gauna socialinę pašalpą? Skurstančių šeimų skaičius seniūnijoje? Su kokiomis specifinėmis problemomis susiduria daugiavaikės/socialiai remtinės šeimos? Ar yra seniūnijoje žmonių (žmonių grupių), kurie "iškrenta" iš visuomenės (bendruomenės, miestelio) gyvenimo? Kokios paslaugos, lengvatos teikiamos daugiavaikėms/socialiai remtinoms šeimoms?
Gyventojai ir jų migracija	Seniūnijos gimstamumas, mirtingumas. Kiek pensinio amžiaus gyventojų kaime? Kiek „senųjų“ vietos gyventojų? Kiek atvyksta į seniūniją, kiek išvyksta iš jos?
Infrastruktūra	Ar yra seniūnijoje kaimų, kuriuos viešasis transportas visiškai nepasiekia? Ar organizuotas vaikų nuvežimas į mokyklas ir parvežimas iš jų? Koks kelių tinklas, asfaltuotų kelių ilgis ir kelių priežiūra seniūnijoje? Koks maršrutų skaičius? Koks susisiekimas su rajono centru, su seniūnijos centru? Kaip vertinate transporto paslaugas teikiamas seniūnijoje?
Komunalinis ūkis	Kokia vandens tiekimo ir šachtinių šulinių vandens kokybė? Kaip vertinate nuotekų šalinimo darbus bei šiukšlių ir buitinių atliekų surinkimą?
Švietimo sistema	Uždarytų kaimo mokyklų skaičius seniūnijoje? Koks vidutinis kaimo pedagogų amžius? Kiek per paskutinius 3 metus atvyko gyventi ir dirbti jaunų pedagogų?
Kaimo gyventojų saugumas	Nusikalstamumo bei savižudybių skaičius seniūnijoje? Kaip kaime išplitusi girtuoklystė? Ar saugu seniūnijoje/kaime? Kodėl? Kaip vertina specialiųjų tarnybų (policijos, priešgaisrinės apsaugos, pirmosios medicininės) pagalbą?
APLINKOS IR PAVELDO IŠSAUGOJIMO DIMENSIJA	
Aplinkos tarša	Naudojamų trąšų ir chemikalų kiekis? Kokia Jūsų nuomonė apie seniūnijos aplinką (gamtą, kelius, miestelius, kaimus): ar apleista, ar tvarkoma, ar sutvarkyta ir

	pan.?
Saugomos teritorijos ir ekologiniai plotai	Ar kaimo žmonės jaučia kokią realią naudą iš saugomų teritorijų statuso? Koks saugomų teritorijų plotas seniūnijoje? Sertifikuotų ekologinių ūkių skaičius?
Kultūrinio paveldo išsaugojimas	Kokie ir kiek yra seniūnijoje saugomi gamtiniai ir kultūros objektai? Kiek yra architektūrinių paminklų, muziejų? Kokios tradicijos, šventės, papročiai, kulinarinis paveldas seniūnijoje?
INSTITUCINĖS PLĖTROS DIMENSIJA	
Bendruomeninės ir kitos nevyriausybines organizacijos	Kaimo bendruomeninių organizacijų skaičius, bendruomeninių projektų skaičius seniūnijoje? Kokios įstaigos, organizacijos yra seniūnijoje? Ar pakanka renginių; kaip juos vertinate? Kas juos organizuoja?
Švietimo ir socialinių paslaugų organizacijos	Kokios kultūros centrų teikiamos paslaugos, kokias ikimokyklinio ugdymo įstaigos, mokyklinio ugdymo paslaugas teikia? Kokia socialinių paslaugų kokybė? Kas realiai nusenusiems žmonėms padeda atlikti būtiniausius darbus, ypač žiemą? Kaip vertinate įvairias paslaugas (medicinos įstaigų, švietimo įstaigų, pašto, savivaldybės, transporto, parduotuvių ir kt.) teikiamas seniūnijoje?
Viešasis administravimas	Kaip vertinate savivaldybės/seniūnijos administracijos darbuotojų veiklą?

Scenarijaus metodologija (Maner, 1997)

seniūnijos išteklių būklės, pokyčių ir reikšmingumo įvertinimas

Būklės įvertinimas: 1 – būklė labai nepalanki, 2- būklė nepalanki, 3 – būklė vidutiniška, 4- būklė palanki, 5 - būklė labai palanki.

DIMENSIJA	Esama būklė				
I. EKONOMINIO IŠSIVYSTYMO DIMENSIJA	1	2	3	4	5
1. Žmogiškieji ištekliai (gyventojų skaičius, darbingi, užimti, išsilavinę gyventojai, žinios ir įgūdžiai, kurias turi gyventojai)					
2. Investiciniai ištekliai (užsienio investicijos, gyventojų išlaidos: būsto remontui, statyboms, baldams, buitinei technikai, žemės ūkio technikai)					
3. Gamtiniai ištekliai (žemės plotas: dirbama, dirvonuojanti; miškai, ežerai, upės)					
4. Darbo išteklių struktūra ir kokybė					
5. Gyventojų užimtumas					
pramonėje,					
žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje,					
paslaugų sferoje					
alternatyvioje veikloje					
dirbančių toje pačioje vietoje, kur ir gyvena skaičius, dirbančių mieste, o gyvenančių kaime skaičius					
6. Darbo produktyvumas (vidutinis mėnesinis darbo užmokestis, iš kitų veiklų gautos pajamos)					
7. Verslo aplinka (veikiančių įmonių skaičius, gavusių finansinę paramą verslo įmonių skaičius, būsto vertės pasikeitimas, kooperacija tarp ūkio subjektų, konsultavimo paslaugos)					
8. Veikiančios įmonės:					
pramonėje,					
žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje,					
paslaugų sferoje					
alternatyvioje veikloje					
II. SOCIALINIO IŠSIVYSTYMO DIMENSIJA	1	2	3	4	5
1. Gyventojų migracija					
1.1. Kaimo gyventojų migracija (atvykstantys į kaimą, išvykstantys iš kaimo)					
1.2. Kaimo gyventojų demografija (gimstamumas, mirtingumas, pensijinio amžiaus, „senieji“ vietos gyventojai)					
2. Nedarbas (bedarbių skaičius, ilgą laiką neturintys darbo, įsidarbinimo galimybės)					
3. Socialinės garantijos ir parama (pensijos, socialinės išmokos)					

4. Skurdas ir socialinė atskirtis (šeimų skaičius: gaunančių socialines pašalpas, skurstančių)					
5. Infrastruktūra					
5.1. Keliai ir jų priežiūra (kelių tinklas, asfaltuotų kelių ilgis ir jų priežiūra)					
5.2. Viešojo keleivinio transporto paslaugos (maršrutų skaičius, susisiekimas su rajono centru)					
6. Komunalinis ūkis Vandens tiekimo ir šachtinių šulinių vandens kokybė					
Nuotekų šalinimo tinklai, šiukšlių ir buitinių atliekų surinkimas					
7. Švietimo ir ugdymo sistema Švietimo paslaugų kokybė, mokyklos pasiekiamumas ir prieinamumas					
- suaugusiems					
- vaikams					
8. Socialinės paslaugos (senelių namai, reabilitacijos centrai ir t.t., socialinių darbuotojų skaičius ir jų kompetencija)					
9. Informacinės paslaugos (paštas, telefonas, interneto prieigos, televizija, radijas, laikraščiai)					
10. Kaimo gyventojų saugumas					
Nusikalstamumas,					
Specialiųjų tarnybų (policijos, priešgaisrinės apsaugos, pirmosios medicininės) pagalba					

III. APLINKOS IR PAVELDO IŠSAUGOJIMO DIMENSIJA					
1. Aplinkos tarša (naudojamų trąšų ir chemikalų kiekis)					
2. Saugomos teritorijos (saugomų teritorijų plotas, saugomų gamtinių paminklų skaičius, gamtos paminklai)					
3. Ekologiniai plotai (sertifikuoti ekologiniai ūkiai)					
4. Materialus kultūrinis paveldas (architektūriniai paminklai, muziejai, bažnyčios, koplytėlės ir t.t.)					
5. Dvasinis kultūrinis paveldas (tradicijos, šventės, papročiai, kulinarinis paveldas)					
6. Senieji kaimo amatai					
IV. INSTITUCINĖS PLĖTROS DIMENSIJA					
1. Bendruomeninės ir kitos nevyriausybinės organizacijos (kaimo bendruomeninių organizacijų skaičius, bendruomeniškumas, bendruomeninių projektų skaičius)					
2. Kultūros organizacijos Kultūros centrų veikla, biblioteka, darbuotojų kompetencija)					
3. Viešasis administravimas (savivaldybės/seniūnijos administracijos darbuotojų veikla, jų kompetencija)					

Juodaičių seniūnijos socialinę ekonominę būklę įtakančių priežasčių pasekmių lentelė

	Bendruomenių ir kt. NVO skaičius	Ryšiai tarp seniūnijos gyventojų ir administracijos	Emigracija	Švietimo įstaigų kokybė	Informacinių paslaugų tinklo išvystymas
Bendruomenių ir kt. NVO skaičius		+	-	+	(+)
Ryšiai tarp seniūnijos gyventojų ir administracijos	+		(+)	-	-
Emigracija	+	-		+	-
Švietimo įstaigų kokybė	+	(+)	+		+
Informacinių paslaugų tinklo išvystymas	-	(+)	-	+	

Veliuonos seniūnijos socialinę ekonominę būklę įtakančių priežasčių-pasekmių lentelė

	Turizmo išplėtojimo lygis	Užsienio investicijos	Jaunų specialistų emigracija	Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra	Ryšiai tarp seniūnijų gyventojų ir administracijos
Turizmo išplėtojimo lygis		+	+	+	-
Užsienio investicijos	+		(+)	+	(+)
Jaunų specialistų emigracija	(+)	(+)		(+)	-
Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra	+	+	+		+
Ryšiai tarp seniūnijų gyventojų ir administracijos	-	-	(+)	+	

**Viešvilės seniūnijos socialinę ekonominę būklę įtakančių priežasčių-pasekmių
lentelė**

	Gamtinio turizmo ir rekreacijos paslaugų infrastruktū- ros būklė	Ekologiškų ir natūralių produktų gamyba	Investicijos į seniūniją	Gyventojų informuotu- mo lygis	Rekreacinių zonų plėtojimo skatinimas	Nedarbo lygis seniūnijoje
Gamtinio turizmo ir rekreacijos paslaugų infrastruktūros būklė		-	+	(+)	(+)	+
Ekologiškų ir natūralių produktų gamyba	+		-	-	(+)	+
Investicijos į seniūniją	+	(+)		-	+	+
Gyventojų informuotumo lygis	(+)	+	-		-	(+)
Rekreacinių zonų plėtojimo skatinimas	(+)	(+)	+	+		(+)
Nedarbo lygis seniūnijoje	-	-	(+)	-	-	